

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ARACILIĞIYLA SUNULAN
HİZMETLERİN SOSYAL HİZMET AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Faruk KOÇ

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ARACILIĞIYLA SUNULAN
HİZMETLERİN SOSYAL HİZMET AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Faruk KOÇ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Figen PASLI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 24.02.2021/06

KOCAELİ 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR	x
TABLolar DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ KAVRAMININ KAPSAMI	4
1.1 GÖÇÜN TANIMLANMASI	4
1.2. GÖÇÜN NEDENLERİ	6
1.2.1. Ekonomik Nedenler	6
1.2.2. Sosyopolitik Nedenler	7
1.2.3. Ekolojik Nedenler.....	8
1.3. GÖÇ TÜRLERİ	9
1.3.1. İç Göçler	9
1.3.1.1. Zorunlu-Gönüllü Göçler.....	11
1.3.1.2. Sürekli- Geçici (Mevsimlik) Göçler	13
1.3.2. Uluslararası (Dış) Göç.....	15
1.3.2.1. Beyin Göçü.....	16
1.3.2.2. İşgücü Göçü	17
1.3.2.3. Mübadele Göçleri.....	18
1.4. ULUSLARARASI GÖÇ KAPSAMINDA BAZI KAVRAMLARIN İNCELENMESİ	19
1.4.1. Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı Kavramları.....	19
1.4.2. Düzensiz Göçmen	22
1.4.3. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı	24
1.5. GÖÇ HAREKETLERİ VE UYGULANAN POLİTİKALAR.....	25
1.5.1. Dünyada Göç Hareketleri ve Uygulanan Politikalar	25
1.5.2. Türkiye’de Göç Hareketleri ve Uygulanan Politikalar	28

İKİNCİ BÖLÜM

2. SURİYE İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE’DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLER	32
2.1. SURİYE KRİZİ.....	32
2.2. SURİYE KRİZİNİN TÜRKİYE’YE ETKİSİ	33
2.3. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT	35
2.3.1. Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu	36
2.3.2. Geçici Koruma Yönetmeliği.....	37
2.3.3. Geri Kabul Anlaşması	39
2.4. TÜRKİYE’DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN GENEL DURUMU	40
2.4.1. Resmi Kurumlar Aracılığı İle Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sunulan Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar	42
2.4.1.1. Barınma Hizmetleri	43
2.4.1.1.1. Barınma Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar	43
2.4.1.2. Eğitim Hizmetleri.....	44
2.4.1.2.1. Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar	45
2.4.1.3. Sağlık Hizmetleri.....	46
2.4.1.3.1. Sağlık Alanında Yaşanan Sorunlar	48
2.4.1.4. İşgücüne Katılım	49
2.4.1.4.1 İşgücüne Katılımda Yaşanan Sorunlar	50
2.4.1.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Psiko-Sosyal Destek ve Bu Alanda Öne Çıkan Kuruluşlar	51
2.4.1.5.1. Afet ve Acil Yönetim Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	51
2.4.1.5.2. Türk Kızılay.....	52
2.4.1.5.3. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)	53
2.4.2. Yerel Yönetimler ve Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler	54
2.4.2.1. Yerel Yönetimler	54
2.4.2.2. Sosyal Belediyecilik	55
2.4.2.3. Belediyeler ve Geçici Korunma Altındaki Suriyeliler	57
2.4.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Sağladığı Hizmetler	60
2.4.3.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanımlanması	60
2.4.3.2. Sivil Toplumun Dünyada Gelişimi	62
2.4.3.3. Sivil Toplumun Türkiye’deki Gelişimi	64
2.4.3.4. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türkiye’deki STK’lar	65

2.4.3.5. Çalışma Kapsamında İş Birliği Yapılan STK'lar	68
2.4.3.5.1. Hayata Destek Derneği	68
2.4.3.5.2. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği.....	69
2.4.3.5.3. Mülteciler Derneği	69
2.4.3.5.4. Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL HİZMET VE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLER	71
3.1. SOSYAL HİZMETİN TANIMLANMASI	71
3.2. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI	73
3.3. İKİNCİL DEZAVANTAJA SAHİP GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI.....	76
3.3.1. Suriyeli ve Kadın Olmak	76
3.3.2. Suriyeli ve Çocuk Olmak.....	78
3.3.3. Suriyeli ve Yaşlı Olmak	79
3.3.4. Suriyeli ve LGBTİ Birey Olmak.....	79
3.3.5. Suriyeli ve Engelli Olmak.....	80
3.4. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ROLLERİ	81
3.4.1. Savunucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı	82
3.4.2. Arabulucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı	82
3.4.3. Danışman Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı	83
3.4.4. Eğitici Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı.....	83
3.4.5. Vaka Çalışanı Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı.....	84
3.4.6. Kaynaklarla Buluşturucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı	84
3.5. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMET YAKLAŞIM VE UYGULAMALARI.....	85
3.5.1. Çokkültürcü Sosyal Hizmet Uygulaması	85
3.5.2. Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulaması.....	86
3.5.3. Güçlendirme Yaklaşımı	87
3.5.4. Ekolojik Yaklaşım.....	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE HİZMET SAĞLAYAN STK'LARA YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI.....	89
4.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	89
4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	90
4.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	91
4.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	92
4.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	93
4.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	93
4.6.1. Araştırmanın Modeli	93
4.6.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	94
4.6.3. Veri Toplama Süreci.....	96
4.6.4. Veri Toplama Aracı	97
4.6.5. Verilerin Analizi	97
4.6.6. Etik Konular	98
4.7. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	98
4.7.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Hizmet Politikaları.....	100
4.7.2. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Sorumlulukları	108
4.7.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Resmi Kuruluşlar ve Diğer STK'larla Geliştirdiği İlişkiler.....	115
4.7.4. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'larda Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Deneyimleri.....	120
SONUÇ.....	140
ÖNERİLER	150
KAYNAKÇA	154
EK.....	167
ÖZGEÇMİŞ.....	169

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında daima desteğini hissettiğim, tecrübesi ve bilgisiyle bana birçok şey öğreten, sakinliğini ve motivasyonunu her daim örnek alacağım danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Figen PASLI'ya;

Yüksek lisans eğitimim boyunca başta Araştırma Yöntemleri olmak üzere, birçok konuda gelişimime katkı sağlayan, bana karşı büyük sabır gösteren hocam Dr. Öğretim Üyesi Hüsnünur ASLANTÜRK'e;

Bana sosyal hizmeti öğreten ve sevdiren, üzerimde büyük emekleri olan başta Dr. Öğretim Üyesi Musa İKİZOĞLU olmak üzere tüm Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü akademisyenlerine;

Araştırmamı gerçekleştirmemi sağlayan sivil toplum kuruluşlarına ve araştırmam için gönüllü olan sosyal hizmet uzmanlarına;

Yüksek lisans eğitimim boyunca birçok konuda yardımcı olan, emek gösteren Sosyal Hizmet Bölümü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü idari personeline;

Yaşantım boyunca iyi ve faydalı bir insan olabilmem için çaba sarf eden, en zor anlarımda yanımda olan, benden asla vazgeçmeyen aileme çok teşekkür ederim.

Ocak 2021
Faruk KOÇ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, geçici korunma altındaki Suriyelilere hizmet sunan sivil toplum kuruluşlarının (STK) çalışmalarını ve bu çalışmalarda yer alan sosyal hizmet uzmanlarının aldığı rol ve sorumlulukları sosyal hizmet bakış açısı altında değerlendirmektir.

Araştırma kapsamında incelenen STK'ların sosyal hizmet bakış açısıyla uyumlu olan hak temelli çalışmalara ağırlık verdikleri saptanmıştır. Bununla birlikte STK'ların proje bazlı çalışması, hizmetlerin sürdürülebilirliğini etkilemektedir. STK'lar hem bu alanda çalışan diğer STK'lar ile hem de resmi kuruluşlarla iş birliği yapmaktadırlar. Suriyelilerin hizmetlere erişiminin sağlanmasında ve sosyal uyumlarının gerçekleştirilmesinde önemli görevler üstlenmektedirler. Türkiye'de STK'ların tanınırlığının düşük düzeyde olması ise geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik çalışan STK'ların çalışmalarını olumsuz etkilemektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanları sıklıkla mikro boyutta çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Sosyal hizmet uzmanlarının çalışmaları sırasında en fazla kullandığı yaklaşım “Güçlendirme Yaklaşımı” olarak öne çıkmıştır. Ayrıca mesleki müdahaleler sırasında en fazla savunuculuk rolünden faydalanmışlardır. Sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda en fazla karşılaştıkları problem ise dil bariyeridir.

Sonuç olarak Suriyelilere hizmet sunan STK'ların sosyal hizmet anlayışıyla yakınlaştığı ve uzaklaştığı alanlar bulunmaktadır. STK'ların hak temelli çalışmalara yönelmeleri ve sosyal uyum projeleri geliştirmeleri gibi durumlar yakınlığı sağlayan etkenlerdir. Hak temelli çalışmalarını proje bazında yürütmeleri ve sosyal uyum projelerini belli gruplar özelinde yoğunlaştırmaları gibi durumlar ise sosyal hizmet ile STK'ların anlayış olarak

birbirinden uzak kaldıkları alanları tanımlamaktadır. STK'ların demokrasi kültürünü ve sosyal refahı hedef alan yapısının, sosyal hizmetin makro boyuttaki hedefleriyle örtüştüğü düşünülmektedir. Bu durum STK'ların yakın gelecekte sosyal hizmet uzmanları için ciddi bir istihdam alanı oluşturacağı beklentisini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Geçici Koruma, Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Hizmet, Suriyeliler.

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the work of non-governmental organizations (NGO) providing services to Syrians under temporary protection and the roles and responsibilities taken by social workers involved in these studies from a social work perspective.

As part of research, it was found that NGO's studied focus on rights-based work that is compatible with the social work perspective. However, project-based work of NGO's affects the sustainability of services. NGO's cooperate both with other NGO's working in this area and with official organizations. NGO's undertake important tasks both in providing Syrians access to services and in achieving their social cohesion. The low level of recognition of NGO's in Turkey negatively affects the work of NGO's working for Syrians under temporary protection.

Social workers working in NGO's providing services to Syrians under temporary protection often perform micro-sized work. The approach that social workers use most during their work is the "Empowerment Approach". They also enjoyed the most advocacy roles during Professional interventions. The problem that social workers face most in this area is the language barrier.

As a result, there are areas, where NGO's providing services to Syrians under temporary protection get closer and farther with the understanding of social work. Situations such as NGO's orientation to rights-based studies and developing social cohesion projects are factors that provide closeness. Situations such as NGO's carrying out their rights-based works on a project basis and concentrating social cohesion projects on specific groups define the areas where social work and NGO's are far from each other in terms of understanding. It is thought that the structure of NGO's aiming at the culture of democracy and social welfare coincides with the macro scale goals of social work. This situation

creates the expectation that NGO's will create a serious employment area for social workers in the near future.

Keywords: International Migration, Temporary protection, Non-Governmental Organizations, Social Work, Syrians.

KISALTMALAR

AÇSHB: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

HDD: Hayata Destek Derneği

IOM: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MSYD: Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği

SGDD: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

SHUDER: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1. Uluslararası Göçmenler 1970-2019	22
Tablo 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı	23
Tablo 3. Ülkelere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı	34
Tablo 4. Yıllara Göre Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler... 40	
Tablo 5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	41
Tablo 6. Yıllara Göre Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı	45
Tablo 7. Dünyada STK’ların Gelişimi	64
Tablo 8. Katılımcıların Özellikleri	96
Tablo 9. Sivil Toplum Kuruluşlarının Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağladığı Hizmetlerin Niteliği	100
Tablo 10. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin STK’ların Sağladığı Hizmetlere Erişim Durumları	103
Tablo 11. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Hak Temelli Hizmetlerde STK’ların Rollerini	108
Tablo 12. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Sosyal Uyumun Sağlanması İçin Yaptığı Çalışmalar	113
Tablo 13. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Bu Alanda Hizmet Sunan Diğer STK’larla İlişkileri	116
Tablo 14. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Resmi Kuruluşlarla İlişkileri	117
Tablo 15. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mikro, Mezzo ve Makro Boyuttaki Çalışmaları	121
Tablo 16. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Kullandığı Rol ve Yaklaşımlar	123
Tablo 17. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalıştıkları STK’lardaki Multidisipliner Çalışmalara Katılımları	125
Tablo 18. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Müracaatçıyı Kabul Etme İlkesi Yönünden Kendilerini Değerlendirmeleri	127
Tablo 19. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Suriyeli Karşıtlığı Konusundaki Deneyimleri	130
Tablo 20. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK Alanında Karşılaştığı Zorluklar	133
Tablo 21. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK Alanında Karşılaştığı Kolaylıklar	137

GİRİŞ

İnsanlar tarihin her döneminde siyasi, ekonomik, sosyal, iklimsel gibi birçok farklı nedene bağlı olarak göç etmek zorunda kalmışlardır. İnsanlar hayatlarına devam edebilmek ya da daha iyi yaşam fırsatına erişebilmek için göç etmektedirler. Göç, ülkelerin kendi sınırları içerisinde gerçekleşebildiği gibi, ülkeler arası boyut da kazanabilmektedir. Nitekim son yıllarda Suriye Arap Cumhuriyeti'nde yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye de bu ülkeden ciddi anlamda göç almıştır.

2010 yılında Ortadoğu ülkelerinin belli bir kısmında özgürlük ve demokrasi hareketleri görülmeye başlanmıştır. Birçoğu diktatörlük ile yönetilen ülkelerde, halklar demokratik düzene geçiş isteklerini barışçıl protestolarla göstermeye başlamışlardır. Protestolar kısa zamanda geniş kitlelere yayılmış ve birçok Ortadoğu ülkesinde görülmüştür. Ancak bu barışçıl protestolar kısa sürede birçok ülkede iç karışıklıklara ya da iç savaşa dönüşmüştür (Şahin ve Şahin, 2014: s.172). Bu durum sınır komşumuz olan Suriye Arap Cumhuriyeti'nde de farklı gerçekleşmemiş, orada da büyük bir iç savaş yaşanmaya başlamıştır.

Suriye'de yaşanan iç savaş bölge ülkeleriyle beraber Türkiye'yi de etkilemiştir. Savaştan kaçmak zorunda kalan halk, ilk başta küçük gruplar halinde Türkiye'ye sığınmaya başlamıştır. Zaman içerisinde uluslararası bir soruna dönüşen Suriye'deki savaş neticesinde ülkemize doğru yaşanan göçün büyüklüğü de artmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından düzenli olarak paylaşılan istatistiklere göre 2020 yılı itibarıyla Türkiye yaşayan Suriyeli sayısı 3.6 milyondur. Türkiye mülteci kavramının ilk kez tanımlandığı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni "coğrafi kısıtlama" koyarak kabul etmiştir. Böylece Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sonucu ülkeye gelen kişilere "mülteci", Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sonucu ülkemize gelen kişilere ise "şartlı mülteci" denilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2020). Türkiye, Suriye'den göç eden kişiler için ise uluslararası literatürde geçerli olan göçmen, sığınmacı ya da mülteci kavramlarının yerine "geçici koruma statüsü" kavramını kullanmaktadır. Geçici

koruma altına alınan Suriyeliler Türkiye’de merkezi yönetim tarafından sağlanan birçok hak ve hizmetten faydalanma hakkına sahiptirler. Diğer taraftan geçici koruma altındaki Suriyelilerin hassasiyetlerinin giderilmesi amacıyla bazı yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da çeşitli hizmetler sunmaktadırlar.

Bu çalışmada sivil toplum kuruluşları (STK) aracılığı ile geçici koruma altındaki Suriyelilere sağlanan hizmetler, sosyal hizmet bakış açısıyla incelenmiştir. Aynı zamanda geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan STK’larda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumlulukları araştırılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ‘göç’ kavramı incelenmiştir. Göçün nedenleri ve çeşitlerinin neler olduğu araştırılmıştır. Göç çeşitlerinden olan ‘uluslararası göç’ kavramı ve bu kavrama bağlı olarak ortaya çıkmış olan ‘göçmen’ sığınmacı’ ve ‘mülteci’ kavramları üzerinde durulmuştur. Ayrıca dünyada ve Türkiye’de uygulanan göç politikaları özetlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye’ye gerçekleştirdikleri göçün nasıl gerçekleştiği, Suriyelilerin Türkiye’yi ne şekilde etkilediği ve Suriyelilere sağlanan hizmetler incelenmiştir. İkinci bölümün son kısmında ise STK’lar ile geçici koruma altındaki Suriyelilerin ilişkileri anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde sosyal hizmet mesleğinin geçici koruma altındaki Suriyelilere bakış açısı incelenmiştir. Suriyelilere yönelik gerçekleştirilebilecek sosyal hizmet uygulamalarının neler olabileceği, bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının hangi rol ve yaklaşımları kullanabileceği gibi konular tartışılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sağlayan STK’lara yönelik gerçekleştirilen saha araştırması kapsamında elde edilen bulgular, bulguların değerlendirilmesi, ulaşılan sonuçlar ve sonuçlar kapsamında geliştirilen önerilere yer verilmiştir. STK’ların Suriyelilere sağladığı hizmetlerin niteliği, STK’ların bu alanda üstlendiği sorumluluk, STK’ların resmi ve diğer gönüllü kuruluşlar ile geliştirdiği ilişkiler, STK’ların gerçekleştirdiği çalışmalarda sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumlulukları, sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı kolaylık ve zorluklar gibi konular sosyal hizmet bakış açısı üzerinden değerlendirilmiştir.

Nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılarak gerçekleştirilen araştırma kapsamında Hayata Destek Derneği, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Mülteciler Derneği (Sultanbeyli) ve Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği bünyesinde görev yapan 14 sosyal hizmet uzmanıyla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'ların çalışmalarına ve sosyal hizmet literatürüne katkı sunması beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ KAVRAMININ KAPSAMI

1.1 GÖÇÜN TANIMLANMASI

Geçmişten günümüze değin insanlar iklimsel, siyasi, ticari veya ekonomik sebeplerden dolayı yer değiştirmişlerdir. Yaşanan bu göç insanlar için bazen zorunlu ve iradeleri dışında alınmış bir kararın neticesinde ortaya çıkarken, bazen de farklı bir yerde yaşama arzusunun sonucu olabilmektedir. Her iki durumda da göç eden insanların yeni yaşama alanlarına ve göç ettikleri bölgenin yaşam koşullarına alışmaları belli bir zamanı gerektirmektedir. Özellikle de kitlesel halde yapılan ve mecburiyet sonucunda oluşan göçler beraberinde birçok sorunu getirmektedir. Yerlerini terk etmek zorunda kalan insanlar hem yolculuk sırasında hem de yeni yaşam alanlarında sağlık problemleri ile baş başa kalabilmekte, yoksulluk yaşayabilmekte veya ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler. Ayrıca göç ettikleri bölgenin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yapısında değişikliklere neden olabilmektedirler. Dolayısıyla göç, hem göç eden kimseler hem de göç alınan bölgedeki yerleşik düzende bulunan insanlar için tamamlanması zor bir süreçtir.

Göç, “*insanların bir bölgeden ya da bir toplumdaki ayrılarak, farklı bir yere hareket etmesi*” olarak tanımlanmaktadır (Giddens, 2012: s.574). Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’ nün yayımlamış olduğu Göç Terimleri Sözlüğü (2013: s.35)’ne göre göç, “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek ya da bir devlet içinde süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun yer değiştirmesi” olarak tanımlanmıştır. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kimselerin, ekonomik göçmenlerin veya aile birleşimi gibi farklı amaçlar neticesinde göç eden insanların göçünün dahil olduğu da belirtilmiştir. Tanımda da belirtildiği gibi göç, bir devletin kendi içinde yaşanabileceği gibi, insanların uluslararası bir sınırı geçmesi şeklinde de yaşanabilir. Ülkeler arasında yaşanan savaşlar ya da ülkelerin yaşadığı iç karışıklıklar uluslararası göçün en büyük etmenleridir. Koçak ve Terzi (2012) göçü, insanların

ekonomik, sosyal, kültürel ya da siyasal nedenlerden dolayı bulundukları yerlerden başka yerlere gitmeleri olarak tanımlamışlardır. Türk Dil Kurumu (TDK) ise, göçü “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma” olarak adlandırmıştır.

Göç olgusunun tek bir yere ait olduğunu söylemek mümkün değildir. İnsanoğlunun var olduğu her yerde göç eyleminin gerçekleşmesi olağandır. Göçler kırdan kente, kırdan kıra, kentten kıra ya da kentten kente şeklinde gerçekleşebilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: s.165-166). Diğer taraftan bölgesel veya küresel ölçekli siyasi krizler ile ekonomik krizlerin başı çektiği farklı nedenler ülkeler arası göçün de gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır.

İnsanoğlunun göçebe hayattan yerleşik hayata geçmesi toprağın işlenmesi ile gerçekleşmiştir. Ancak insanların daha iyi bir yaşam için mücadele etmek zorunda kalmaları göç olgusunun tarih boyunca canlılığını korumasını sağlamıştır. Dolayısıyla ekonomik, toplumsal ya da siyasal nedenlerle, bazen gönüllü bazen ise zorunlu olmak üzere hareketlilik her daim devam etmektedir. Bu hareketlilik ülke sınırları içinde gerçekleşebiliyorken, farklı ülkeler arasında da gerçekleşebilmektedir. Günümüz itibari ile küreselleşen dünya düzeninde göç olgusunun önemi her geçen gün artmaktadır. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin her geçen gün daha da üst seviyelere ulaşması insanların, hizmetlerin, bilginin ya da sermayenin dolaşımını da kolaylaştırmıştır (Aksoy, 2012: s.292-293).

Göç olgusunu yüzyıllardır gelen mevcudiyeti içerisinde bir ‘yer değiştirme’ olarak görmek mümkündür. Diğer taraftan göçün ortaya çıkardığı sonuçlar açısından bakıldığında bu sürecin yer değiştirmenin daha da ötesinde olduğu görülebilir. Bu sebeple göç olgusu zaman içerisinde farklı anlamlar ve özellikler de kazanmıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel ya da siyasal nedenleri olan göç olgusu yol açtığı sonuçları itibari ile hem göç veren hem de göç alan bölgeleri farklı şekillerde etkilemeyi başarmıştır. Dolayısıyla temelde sosyal bir hareket olarak görülen göç, ekonomik yaşantıdan kültüre kadar yaşamın farklı yönlerinin değişime uğramasına neden olmaktadır (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: s.2). Yaşanan göçün ülke sınırları

içerisinde kalması kentlerde ani nüfus artışının gerçekleşmesine, alt yapı sorunlarının baş göstermesine, kaçak yapıların inşa edilmesine, eğitim ve sağlık alanlarında hizmetlere erişimde sıkıntıların yaşanmasına neden olabilmektedir. Diğer taraftan ülkeler arası gerçekleşen göçlerin sonucunda ise ekonomik krizler baş gösterebilmekte, kültürel farklılıklar sosyal uyumu geciktirebilmektedir. Tüm bu sorunlar ülkeleri farklı şekillerde insani krizlerle baş başa bırakmaktadır.

1.2. GÖÇÜN NEDENLERİ

Göç eyleminin gerçekleşebilmesi için olumlu, olumsuz ya da tarafsız (göçe ne destek çıkan ne de karşı duran nedenler) olarak nitelendirilen nedenlerin olması gerekmektedir (World Economic Forum, 2017: s.15). Göç ister aynı ülke sınırları içerisinde gelişsin, ister ülkeler arası bir boyut kazansın, yaşanan bölgenin olumsuz özelliklerinden kaçmak veya gidilecek bölgenin avantajlarından faydalanmak sureti ile gerçekleştirilmektedir (Bayraklı, 2007: s.28). İnsanların bir bölgeden farklı bir bölgeye taşınmalarına sebep olan olumsuz etkilere ‘itme faktörleri’ denilirken, göçün oluşmasını sağlayan olumlu etkilere ise ‘çekme faktörleri’ denir (Canadian Geographic Education, 2019: s.4). World Economic Forum (2017), göçün nedenlerini ekonomik, sosyopolitik ve ekolojik olmak üzere üç grupta toplamıştır. Her grubun kendi içerisinde itme ve çekme faktörlerinin olduğu belirtilmiştir.

Yoksulluk, bölgeler arası kalkınma düzeylerinin eşit olmaması, arazi parçalanmaları, büyük aile yapısı, istihdam olanaklarının eksikliği, doğal afetler, kırsal alandaki kanunsuzluk ve sömürüler gibi nedenler insanların refah düzeyinin nispeten daha iyi olduğu yerlere göç etmesini sağlar (Kaur, Sing ve diğerleri., 2011: s.459). Dolayısıyla ekonomik, sosyopolitik ve ekolojik nedenler hem iç hem de dış göçün yaşanmasında büyük rol oynarlar.

1.2.1. Ekonomik Nedenler

Göçün ekonomik nedenleri genellikle istihdam, iş gücü piyasası ve ekonominin genel durumu ile ilişkilidir. Ekonomik nedenlerin itici ve çekici faktörleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

İtici Faktörler:

- İşsizlik,
- Sürdürülemez geçim kaynakları
- Kırsal yoksulluktur.

Çekici Faktörler:

- İş fırsatları,
- Uzmanlık eğitim süreçleri,
- Daha iyi gelir ve refah yaratma beklentisi (World Economic Forum, 2017: s.15).

Gelişmiş ülkelerin daha az gelişmiş ülkelere yabancı işçi almaları da göçü tetikleyen unsurlardan biridir. Gelişmiş ülkelerdeki çalışabilir nüfusun az olması işçi ücretlerinin yükselmesini sağlamıştır. İşçi ücretlerinin yükselmesi ise firma karlarının düşmesini tetiklemiştir. Zincirleme olarak birbirini etkileyen bu faktörler gelişmiş ülkeleri yabancı işçi alımına yöneltmiştir (Bayraklı, 2007: s.34).

1.2.2. Sosyopolitik Nedenler

Aile çatışmaları ve aile birleşmeleri, bağımsızlık arayışları, savaşlar, etnik, dini ya da kültürel göstergeler göçün başlıca sosyopolitik nedenlerini oluşturmaktadır. Sosyopolitik nedenlerin itici ve çekici faktörleri ise şu şekilde belirtilmiştir:

İtici Faktörler:

- Siyasi dengesizlikler,
- Güvenlik endişeleri,
- Çatışmalar veya çatışma tehdidi,
- Kölelik ve emek sömürsü
- Yetersiz veya sınırlı kentsel ve altyapı hizmetleri (sağlık, eğitim, su, ulaşım vb.).

Çekici Faktörler:

- Ailenin yeniden toplanması
- Bağımsızlık ve özgürlük
- Erişilebilir kentsel ve altyapı hizmetleri (sağlık, eğitim, su, ulaşım vb.)
- Gıda güvenliği (World Economic Forum, 2017: s.15-16).

1.2.3. Ekolojik Nedenler

Ekolojik nedenlerin çoğunluğunu çevresel faktörler, iklim değişikliği, doğal afetler gibi konular oluşturmaktadır. Ekolojik nedenlerin itici faktörleri iklim değişikliği ve gıda kıtlığı iken, çekici faktörleri elverişli iklim ile doğal kaynakların bolluğudur (World Economic Forum, 2017: s.16).

Son yıllarda ekolojik nedenlerin göç üzerindeki etkisinden konuşulurken üzerinde en fazla durulan konu iklim değişikliğidir. İklim değişikliği insanların yaşantılarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. İnsanların içerisinde bulunduğu ekonomik, çevre ve politik sistemler iklim değişikliğinin etkisi ile olumsuz etkilendiğinden, başka yerlerde yaşama isteği ön plana çıkabilmektedir. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda iklim değişikliğinin göç hareketlerine etkisinin artması beklenmektedir. Öte yandan iklim değişikliğinin insanlığın tamamında göç eylemine sebebiyet vermeyeceği düşünülmektedir. Belli bir kısım insanda var olan yeni şartlara uyum sağlama isteği, doğduğu topraklara aidiyet hissetmesi ya da sahip olduğu kültürden vazgeçememeleri gibi faktörler hareketsizliği beraberinde getirmektedir (Akbaş, 2018: s.5163-5170). United Nations Development Programme (UNDP), yayımlamış olduğu ‘İklim Değişikliği, Göç ve Yer Değiştirme’ raporunda 2016 yılında dünya üzerinde yaşanan en büyük 10 yer değiştirmenin iklim ile alakalı olduğunu belirtmiştir. Bu göçlerden en çok Çin, Hindistan, Filipinler, Küba ve Endonezya gibi ülkelerin etkilendiği belirtilmiştir (Opitz-Stapleton, vd 2017: s.10).

1.3. GÖÇ TÜRLERİ

Göç eyleminin gerçekleşmesi için ekonomik, sosyopolitik ve iklimsel nedenlerin olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber göç olgusunun kendi içerisinde farklı türleri de bulunmaktadır. Birçok farklı kaynak göçü sınıflandırırken farklı kriterleri göz önünde bulundurmuşlardır. Bu çalışmada ise Koçak ve Terzi (2012: s.169)'nin sınıflandırması baz alınacaktır. Buna göre göç, iç göçler ve dış göçler olmak üzere iki farklı başlıkta incelenecektir.

1.3.1. İç Göçler

İç göç, Göç Terimleri Sözlüğü (2013: s.43)'nde “yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri” şeklinde tanımlanmıştır. Bu göçlerin daimi veya geçici olabileceği, göçmenlerin menşe ülke içerisinde yer değiştirdikleri belirtilmiştir.

İç göç, bir ülke içerisinde yaşayan kimselerin çalışmak ya da yerleşmek için yaptıkları, belirli bir zaman dilimini kapsayan kalıcı yer değişiklikleridir. Gerçekleşen göçün zamanının alt ve üst dilimlerinin olup olmaması ya da olması durumunda ne kadar olması gerektiği ile alakalı konular sosyal bilimciler tarafından hala tartışılmaktadır (Öztürk ve Altuntepe, 2008: s.1589). İç göçe ilişkin diğer bir ayrım da mekan ve mesafe kavramları ile alakalıdır. Bazı göç hareketleri kısa mesafelerde gerçekleşirken, bazıları daha uzak mesafeleri hedef alabilmektedir. Dolayısıyla bu noktada bu yer değiştirme hareketinin göç olarak tanımlanabilmesi için mesafenin ne kadar olması gerektiği tartışmalı bir konudur. Bu sebeple fiziki mesafeden ziyade, sosyal ve kültürel mesafenin baz alınmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir. Örneğin, alt yapı hizmetlerinin yetersiz, yoksulluğun baş gösterdiği bir gecekondu mahallesinden, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bir mahalleye göç etmek kültürel boyutu ile ele alınabilen bir göç olarak değerlendirilebilir (Sağlam, 2006: s.34).

Gelişmiş ülkelerde iç göç, sanayileşmenin bir sonucu olarak kendini göstermiş iken, gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme hareketi itici gücü olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk ve Altuntepe, 2008: s. 1588). İç göçler genel olarak emek arz ve talebindeki coğrafi farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kırdan kıra, kırdan kente, kentten kıra ve kentten kente gibi farklı şekillerde görülüyor olsa da en sık karşılaşılan biçimi kırdan kente göç şeklindedir. Bunun ana sebebi ise kentlerdeki istihdam, teknoloji, sanayi ve ulaşım imkanlarının daha gelişmiş olmasıdır. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise, kırsal alandaki yaşam standartlarının düşüklüğü ve buna karşılık kentlerdeki imkanların gelişmiş olması göçü tetiklemektedir. Kırsal bölgelerde tarımın insan gücünden ziyade makinelerle gerçekleştirilmeye başlanması, toprakların miras sebebi ile parçalanması, istihdam yetersizliği gibi konular iç göçün itici faktörlerini oluşturmaktadır. Kentsel bölgelerdeki ulaşım ağının gelişmiş olması, istihdam olanaklarının yüksekliği, eğitim ve sağlık alanındaki hizmetlere erişimin daha kolay olması ve kariyer fırsatları gibi konular ise iç göçün çekici faktörleri olarak gösterilmektedir (Yılmaz, 2019: s.22-23).

İç göç her ne kadar insanların daha iyi bir yaşama sahip olmak umudu ile yapılıyor olsa da beraberinde birçok sorunu doğurmaktadır. Göç, kırdan kente göç eden erkek nüfus üzerinde işsizlik sorununu doğurmakta, ailenin diğer bireylerini de iş arayışına yöneltmekte, çocuk işçiliğinin artmasına sebep olabilmektedir. Kentlerdeki istihdam sorunlarının artması, gelir adaletsizliğinin yaşanması ve yoksullaşmanın artması göçlerin olumsuz sonuçları olarak görülmektedir. Ayrıca iç göç hareketlerinin Türkiye'deki aile yapısının değişmesine de etkide bulunduğu bilinmektedir. Genelde kırsal bölgede yer alan geniş aile tiplerinin, yaşanan iç göç sonrasında çekirdek aileye dönüştüğü bildirilmektedir (Şen, 2014: s.249-251). İç göç şehirlerdeki gecekondulaşma oranlarını artırmıştır. Gecekondulaşma oranlarının artması, beraberinde çarpık ve düzensiz kentleşme ile karşı karşıya kalınmasına neden olmuştur. Zincirleme olarak gelişen bu yanlışlar bütünü nihayetinde kentlerde alt yapı sorunlarına, eğitim ve sağlık hizmetlerinde aksaklıklara, hava kirliliğine ve çevrenin zarar görmesine neden olmuştur.

Tarih boyunca yaşanan iç göç hareketleri sadece sosyo-ekonomik yaşantıyı etkilemekle kalmamış, edebiyat ve müzik gibi sanatın farklı kollarına da ilham kaynağı olmuştur. Örneğin Türkiye’de yaşanan iç göçler bir dönemin popüler müziği olarak kabul edilen arabesk müziğin konularından biri olmayı başarmıştır. Öte yandan sinema ve tiyatrodan da iç göçü konu olan filmler çekilmiş ve oyunlar oynanmıştır.

1.3.1.1. Zorunlu-Gönüllü Göçler

Göç hakkındaki tartışmaların birçoğu gönüllü göç üzerine odaklanmıştır. Gönüllü göç, ekonomik fırsatların peşinde koşmak, parçalanmış aileyi yeniden bir araya getirmek veya daha zengin ve yüksek standartta bir yaşam sürmek üzere yapılmaktadır. Zorunlu göç ise çoğunlukla mültecileri ve yerinden olmuş kimseleri kapsamaktadır. İnsan ticareti, etnik temizlikler ya da sınır dışı edilme gibi durumlar zorunlu göçü mecbur kılmaktadır (Adamson, 2006: s.171).

Kişi veya gruplar kendi iradeleri çerçevesinde göç etmiş iseler, buna ‘isteğe bağlı göç’ ya da ‘gönüllü göç’ denilmektedir. Türkiye’den daha iyi iş olanakları bulunan Avrupa ülkelerine göç eden Türk vatandaşları gönüllü göçe örnek olarak gösterilebilir (Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi, 2015: s.3). Zorunlu göçler için ise, Birleşmiş Milletler ‘yerinden edilme’ ifadesini kullanmaktadır. Uluslararası tanıma göre “zorla ya da mecbur kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların etkilerinden, genel olarak şiddet içeren durumlardan, insan hakları ihlallerinden veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerden korunmak için, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişi veya gruplara” ülke içinde yerinden edilmiş kişiler denilmektedir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006: s.24).

Göç insanların kendi iradeleri dahilinde gerçekleşebilecek bir eylem olabileceği gibi, iradelerinin dışında gerçekleşen eylemlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkabilir. Bu noktada göçün gerçekleşme şeklinin bilinmesi, oluşturacağı etkinin boyutunun da hesaplanmasını kolaylaştırabilir. Gönüllü göçler üzerinde

genellikle ekonomik faktörler daha etkili olurken, zorunlu göçün oluşumunda siyasi faktörler önemli rol üstlenirler (Ekici ve Tuncel, 2015: s.14). Türkiye’de gönüllü göçler çoğunlukla kırdan kente göç eden, daha iyi yaşam isteyen, iş ve kariyer fırsatlarını değerlendirmek isteyen kimselerce gerçekleştirilmektedir. Aynı nedenlerle, yeterince gelişmemiş küçük kentlerden metropollere göç eden kimseler de gönüllü göç kapsamında değerlendirilebilir. Ülkemizde zorunlu göçlerin kaynağını ise terör eylemleri oluşturmaktadır. Özellikle 1990’lı yıllarda etkili olan terör eylemleri birçok vatandaşımızın yaşadığı bölgeleri terk etmesine neden olmuştur.

Akademik çalışmalar gönüllü göç ile zorunlu göçün ayrımı yapılırken çoğunlukla kişinin ya da grupların rızalarının olup olmadığı konusuna odaklanmaktadır. Yani gönüllü göçte önemli olan kişinin kendi rızası iken, zorunlu göçte farklı koşulların zorlaması ön plana çıkmaktadır. Öte yandan alternatif bir bakış açısı geliştirildiğinde tüm göç çeşitlerinde bir şekilde ‘zorunluluk’ kavramının kendini gösterdiği düşünülmektedir. Gönüllü olarak göç eden kimselerin daha iyi olana erişme istekleri, bir bakıma mevcut durumlarının kendilerini zorlamasıyla ilintili olduğu söylenebilir. Ancak bu zorlama baskı, şiddet ya da taciz şeklinde değil de gereksinimin bir ürünü olarak anlaşılmalıdır. Emekli olmuş kimselerin yaşadıkları kentleri terk ederek köye yerleşmeleri, bürokratların emeklilik yaşantılarını sahil kasabalarında sürdürmek istemeleri, küçük yerleşim birimlerinde yaşayan bürokratların şartların daha iyi olduğu metropollere göç etmek istemeleri bu duruma verilebilecek örneklerdendir (Çağlar, 2018: s.36).

Gönüllü ya da zorla göç etmiş kimselerin göç sırasında veya göçün sonunda karşılaştıkları problemler de birbirinden farklıdır. Zorunlu olarak göç etmiş kimselerin yeni yaşam alanlarında sosyal destek görmeleri ve hızlı biçimde uyum sağlamaları gönüllü olarak göç etmiş kimselere nazaran daha zordur. Kişilerin uzun süre boyunca yaşamış oldukları yerleri terk etmeleri psikolojik olarak olumsuz etkilenmelerine, göç ettikleri bölgede soyutlanmalarına sebep olabilmektedir. Ayrıca bu kişiler yabancı oldukları bir kültürün içerisine gelmiş olabilirler. Yeni yaşam şekillerine alışmak kendileri açısından zor olduğu gibi, göç ettikleri bölgede yaşayan yerleşik halk tarafından da yeterince benimsenmeyebilirler (Lecaj, 2019: s.51).

Göç olgusu, aile içerisinde en fazla kadın ve çocukları etkilemektedir. Kadınlar çoğunlukla zorunlu göçe maruz kalmaktadırlar. Evlenmemiş kadınlar ailenin aldığı göç kararında söz hakları olmadığı için itiraz etmeksizin karara uymaktadırlar. Evlenen kadınlar ise toplumda yerleşmiş olan alışkanlıklardan ötürü eşlerinin evine kalıcı olarak göç etmektedirler. Bununla birlikte son yıllarda kadınların gönüllü olarak göç etmelerine ilişkin örnekler de artmaya başlamıştır. Eğitim hayatlarını yaşadıkları bölgenin dışında devam ettirmek isteyen kadınlar gönüllü olarak göç edebilmektedirler (Lecaj, 2019: s.50). Ekonomik özgürlüğü olan, meslek sahibi kadınlar da iş ve kariyer fırsatlarını değerlendirmek üzere göç etmektedirler.

Buradan da anlaşılacağı üzere göç kavramını belli kalıplar içerisine sığdırmak neredeyse imkansızdır. İç göçün bir türü olarak belirtilen zorunlu göçler aynı zamanda dış göçe de sebebiyet verebilmektedir. Diğer taraftan Türklerin Avrupa'ya daha iyi yaşam standartlarına sahip olmak amacıyla gitmeleri hem gönüllü göçe hem dış göçe hem de işçi göçlerine örnektir.

1.3.1.2. Sürekli- Geçici (Mevsimlik) Göçler

İnsanların yaşadıkları bölgeleri gönüllü ya da zorunlu olarak kalıcı biçimde terk etmeleri eylemi sürekli göç olarak tanımlanmaktadır. Sürekli göçler daha iyi eğitim alabilmek veya daha iyi yaşam sürebilmek için yapılabildiği gibi, savaş, doğal afet ya da terör olayları sonucunda da gerçekleşebilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012; s.170). Sürekli göçler, hem göç eden kimseler hem de göç edilen bölgede yaşayan kimseler açısından farklı sonuçlar doğurabilir. Göç eden kimselerin sahip olduğu gelenek ve görenekler, alışkanlıklar, yaşam biçimleri göç edilen yerdeki kimseleri olumlu ya da olumsuz biçimde etkileyebilir. Diğer taraftan göç edilen bölgede var olan yerleşik kültür de göç eden kimseleri yeni yaşam şekillerine uyum sağlamaya mecbur kılabilir. Dolayısıyla sürekli göçler farklı bölgelerde yaşayan insanların bir araya gelerek kültürel etkileşime girmelerini sağlar. Akman (2019; s.21) göçün sürekli ya da geçici olmasının sosyal politikaları etkilediğini de belirtmiştir. Geçici

göçlerde uygulanan politikaların daha sınırlı bölgeleri kapsarken, sürekli göçlerin daha kapsamlı olması, politikaların da kalıcı olmasını sağlamıştır.

İnsanların daha iyi standartlarda bir yaşama erişebilmek için ikamet ettikleri bölgeden ayrılmaları, çalışmak amacıyla farklı yerlere göç etmeleri ve belli bir süre sonra yine ikamet ettikleri bölgeye geri dönmelerine ise mevsimlik göç denilmektedir. Turizm ve tarım sektörünün gelişmiş olduğu yerlerde, belli zaman aralıklarında oluşan işgücü talebi mevsimlik göçleri oluşturmaktadır. İşgücü talebinin zayıfladığı dönemlerde ise göç etmiş kimseler kendi ikamet bölgelerine geri dönmektedirler. Türkiye’de mevsimlik göçler istihdam olanaklarının az olduğu Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden, turizm ve tarım sektörünün gelişmiş olduğu Ege, Karadeniz, Marmara ve Akdeniz bölgesine doğru gerçekleşmektedir (Yiğiter, 2016: s.61). Mevsimlik göçler, mevsimlik tarım işçilerini ortaya çıkarmıştır. Mevsimlik tarım işçileri yıllık ortalama 4 ay çalışmaktadırlar. Karadeniz’de fındık, Çukurova’da pamuk, Ege’de yaş zeytin işlerinde çalışmaktadırlar. Tarım işçiliği daha önceden geçici bir iş olarak görülürken, artık belli bir kesim için asıl meslek durumuna gelmiştir (Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı, 2012: s.3)

Mevsimlik olarak göç eden kimseler arasında özellikle tarım işçilerinin yaşadıkları büyük problemler vardır. Bu işçilerin sosyal güvencelerinin olmaması, düşük ücretlerle çalışmaları, işçiler arasında örgütlenmelerin zayıf olması, ailece çalışmak zorunda kalmaları çocuk işçiliğinin yaygınlaşması gibi sorunlar başı çekmektedir. Son yıllarda siyasi problemler sebebi ile Türkiye’ye yerleşen geçici koruma altındaki Suriyelilerin de mevsimlik göçler ile bu çalışma alanına yöneldiği bilinmektedir (Şen ve Altın, 2018: s.182).

Mevsimlik tarım işçileri, yaşam koşullarının zorluklarına bağlı olarak da birçok sorun yaşamaktadırlar. Temel insani hizmetlerden olan barınma işçiler büyük bir sorundur. Baraka tarzı yerlerde kalan tarım işçilerinin konakladığı alanlarda genellikle su ve kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır. Tarım işçileri eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde de sorun yaşamaktadırlar. Özellikle sağlık problemi olan işçiler çalışma koşullarının ağırlığı sebebiyle bu problemlerini ihmal etmektedirler. Çocukları olan mevsimlik tarım işçileri, çocuklarını okula

gönderememektedirler (Yiğiter, 2016: s.62). Mevsimlik tarım işçilerinin içerisinde bulundukları ağır şartlar, ihmal edilen iş sağlığı ve güvenlikleri gibi konular zaman zaman işçilerin hayatlarına mal olabilmekte, sonraki hayatlarını hasta veya engelli olarak sürdürmelerine neden olabilmektedir.

1.3.2. Uluslararası (Dış) Göç

Uluslararası göç, insanların bulundukları ülkeleri terk ederek farklı bir ülkeye yerleşmelerini ifade etmektedir. İç göçlerde olduğu gibi uluslararası göçler de gönüllülük ya da zorunluluk esasına dayalı olarak gelişebilir. İnsanların kariyer odaklı yaşam tercihleri, daha iyi bir yaşam sürme isteği, yaşanan ülkedeki istihdam sorunları, savaşlar ya da farklı siyasi sorunlar uluslararası göçün sebeplerinden olabilir.

Küreselleşme ile birlikte dünyanın tek ulustan oluştuğu düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamış ve bu düşünce kendisini göç olgusu üzerinde de göstermiştir. Önceleri göç ülke içerisinde köylerden kentlere doğru gerçekleşirken, küreselleşmenin etkisiyle beraber ülkeler arası bir boyut kazanmıştır. Yine ülke içerisinde belli yerlerde yoğunluk kazanmış olan üretim küreselleşme ile beraber dünya çapında merkezlere sahip olmaya başlamıştır. Daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak amacıyla göç eden göçmenler, gittikleri bölgede ucuz işgücüne ihtiyaç duyan istihdam merkezleri ile karşılaşmaktadırlar. Yaşadıkları bölgeleri çoğunlukla ekonomik gerekçelerle terk eden göçmenler için bu durum hayal kırıklığına sebep olmaktadır (Lecaj, 2018: s.52) Diğer taraftan özellikle gönüllü ve kariyer odaklı olarak gerçekleştirilen uluslararası göç amacına ulaşabilmektedir. Uluslararası göçün olumlu ya da olumsuz etkiye sahip olması, göçün türüne göre de değişebilmektedir. Uluslararası göç, beyin göçü, işçi göçü ve mübadele göçü olmak üzere üç farklı başlıkta incelenmektedir.

1.3.2.1. Beyin Göçü

Beyin göçü, küreselleşme ve bilginin değer görmesiyle eş güdümlü olarak değer kazanan, özellikle de 1960'lı yıllardan itibaren sıkça görülen bir yer değiştirme hareketidir. Yetenekli ve iyi eğitim almış kimselerin, daha iyi yaşamak, daha iyi iş ve araştırma koşullarına sahip olmak amacıyla az gelişmiş ülkelere, gelişmiş ülkelere göç etmeleri beyin göçünü oluşturmaktadır. Birçok göç türünde olduğu gibi, beyin göçünün de temelindeki neden ekonomiktir. Üstün yetenekli bilim insanları, doktorlar ya da mühendisler beyin göçü yolu ile başka ülkelere taşınmaktadırlar. Türkiye beyin göçü veren ülkeler arasında 24. sırada bulunmaktadır. Bu durum Türkiye'deki iyi eğitilmiş kesimin %60'ının farklı ülkelere yerleştiğini göstermektedir (Yalçinkaya ve Dülger, 2017: s.1646-1647).

Üretimin sanayi ve makine ağırlıklı yapıdan çıkıp, hizmet sektörünün etkisine girmesiyle beraber bu alandaki işgücü ihtiyacı da artmıştır. Ar-Ge çalışmaları ve teknolojik ilerlemeler ivme kazandıkça eğitilmiş bireylere duyulan gereksinim daha belirgin hale gelmiştir. Dolayısıyla fikir emeğinin daha önemli bir konuma oturması, mavi yakalı işgücü ihtiyacının, donanımlı ve iyi eğitilmiş beyaz yakalı ihtiyacına evrilmesini sağlamıştır. Ekonomik anlamda gelişmiş ülkeler beyaz yakalı işgücü ihtiyacını zaman ve maliyetten tasarruf etmek amacıyla az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere kazanma yoluna gitmişlerdir. Bu durum az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeleri oldukça olumsuz etkilemektedir. Donanımlı birey yetiştirmenin hem belli maliyetinin olması hem de ileride kazanılabilecek faydaların yok olması başlıca zararlardır. Bu ülkeler beyin göçünün engellenmesi amacıyla gündemler oluşturmaktadır (Aksoy ve Gürsoy, 2018: s.56-58)

Beyin göçünün temelinde ekonomik nedenlerin yattığı doğru olsa da bu göç türüne daha geniş bir perspektiften bakmak daha uygun olacaktır. Çalışanlar için daha iyi çalışma koşullarının oluşturulması, araştırma olanaklarının iyileştirilmesi, liyakat sisteminin geliştirilmesi, yeteneğe ve bilgiye değer verilmesi, özgür ve eleştirel düşünce ortamının sağlanması, demokrasinin güçlendirilmesi gibi faktörler de beyin göçünün gerçekleşmesinde doğrudan rol oynamaktadır. İyi eğitim almış,

donanımlı kimseler bilim ve demokrasinin ön plana çıkarıldığı ülkelerde yaşamlarına devam etmeyi tercih etmektedirler.

1.3.2.2. İşgücü Göçü

İşgücü göçü, insanların istihdam amacıyla kendi ülkelerinden ayrılarak farklı ülkelere taşınmalarını ifade etmektedir. Birçok devlet işgücü göçünü kendi yasalarıyla düzenlemekte, göç veren ülkeler yurt dışındaki vatandaşlarının çıkarlarını korumak için çalışmalar yapmaktadırlar (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: s.49).

İkinci Dünya Savaşı sonrası, Avrupa ülkeleri hemen her alanda olduğu gibi ekonomi alanında da büyük yıkıma uğramışlardır. Bu yıkımın etkilerinden kurtulmak üzere sanayi, madencilik, yol yapımı gibi konularda atılım yapmak istemişlerdir. Bu atılımı yapmak için gerekli olan işgücünün eksik olması sebebiyle gözlerini ‘Avrupa Güneyi’ ülkelerine çevirmişlerdir (Kütük, 2015: s.611). Yabancı işgücüne yönelim işverenler tarafından da destek görmüştür. Vasıfsız işgücü arayan işverenler, yüksek ücret vermekten de kaçınmışlardır. Yerli işçilerin sendikalar aracılığı ile hak arayışına girmeleri, yüksek ücret talep etmeleri ve mesleklerinde daha üst basamakları hedeflemeleri, yüksek ücret talepleri ve statü kaygıları bulunmayan yabancı işgücünü cazip kılmıştır (Yıldırımoglu, 2005). Ayrıca yine İkinci Dünya Savaşı sonrası, gelişmekte olan ülkelere kapitalist piyasa ilişkileri güç kazanmıştır. Buna bağlı olarak yerel geçimlik ekonomiler kapitalist düzende mücadele etmekte zorlanmış, kır ve kentte yaşayan birçok insan yurt içinde veya yurt dışına göç etmek durumunda kalmıştır. Böylece işgücü göçünü tetikleyen birçok unsur oluşmuştur (Toksöz, 2006: s.3).

Yurt dışına istihdam sebebiyle gerçekleşen göçün olumlu ve olumsuz sonuçları olabilmektedir. Göç veren ülkedeki işsizliğin azalması, giden işçilerin maliyetlerinin ortadan kalkması veya bu işçilerin ülkeye döviz girişi yapmalarının mümkün olması sayılabilecek olumlu özelliklerdendir. Diğer taraftan uzun süre yurt dışında kalan işçilerin ülkelere geri döndüklerinde yaşadıkları sosyal uyum

problemleri ya da ülkedeki işgücü potansiyelinin dışarıya çıkması sonucu yaşanan eksiklikler ise olumsuz olarak nitelendirilebilecek özelliklerdir (Yıldırımoglu, 2005).

Türkiye, en büyük işgücü göçünü 1960-1970 yılları arasında Almanya'ya vermiştir. O dönemde yaşanan göç dalgası, bugünkü Avrupa ülkeleri ile Türkiye ilişkilerine ilham kaynağı olabilmesi açısından önemlidir. Avrupa ülkelerinin nüfusu gün geçtikçe yaşlanmakta ve çalışabilir nüfus oranı devamlı olarak azalmaktadır. Türkiye her ne kadar genç nüfus oranı düşüşte olan bir ülke olsa da, üretebilen nüfus oranı yükselmektedir. Dolayısıyla işgücü açığı önemli boyutlara ulaşan Avrupa ülkelerinin bu açığı kapatmasında Türkiye'nin önemli bir rol üstlenmesi mümkün olabilir. Bu durum ileride Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelik ikinci bir işgücü göçünün yaşanmasını tetikleyebilir (Toksöz, 2006: s.6).

1.3.2.3. Mübadele Göçleri

Mübadele kelimesi değiş-tokuş anlamına gelmektedir. Genellikle savaş sonrası, resmi anlaşmalara bağlı olarak ülke nüfuslarının zorunlu olarak yer değiştirmelerine 'mübadele göçü' denilmektedir. Mübadele göçleri çok sık karşılaşılan göç tiplerinden biri değildir (Koçak ve Terzi, 2012: s.175). Sepetçioğlu (2014: s.53)'na göre ise mübadele, "iki ya da daha çok devlet arasında imzalanan bir protokol vasıtasıyla, hukuksal boyutu, coğrafyası, zaman aralığı, göç yolları ve araçları, taşınmazların durumları gibi meselelerin belli esaslara oturtulmuş şekilde uygulandığı ve bunların karma veya uluslararası bir komisyon aracılığıyla yürütüldüğü ve/veya denetlendiği; hatta göçmenlerin iâşe, sağlık gibi ihtiyaçları için özel birimlerin kurulduğu, sistematik ve kurallar çerçevesinde hayata geçirilen zorunlu nüfus hareketlerini" ifade etmektedir.

Yakın tarihte ülkemizi de ilgilendiren en büyük mübadele göçü 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme" çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu sözleşme çerçevesinde İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Ortodoks Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar dışında kalan tüm Ortodoks Rum ve Müslüman nüfusu zorunlu olarak yer

değiştirmiştir. Sonuç olarak Yunanistan'dan Türkiye'ye 456.720 Müslüman göç etmiştir. Göçmenler Mübadele İskan ve İmar Vekaleti tarafından daha önceden belirlenen şehirlere yerleştirilmişlerdir (Goularas, 2012: s.130-131).

1.4. ULUSLARARASI GÖÇ KAPSAMINDA BAZI KAVRAMLARIN İNCELENMESİ

Uluslararası göç kavramının derinlemesine incelenmesi için bazı kavramların daha iyi açıklanması ve anlaşılması gereklidir. Uluslararası göçün birer sonucu olarak ortaya çıkan bu kavramlar anlam karışıklıklarına neden olabilmektedirler. Bazen göçün gerçekleşme sebebi bazen de gerçekleşme tipi bu tür farklılıkların ortaya çıkmasını tetiklemektedir. Bu noktada özellikle göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarının farklılıklarına dair önemli tartışmalar yürütülmektedir. Diğer taraftan yine uluslararası göçün yaygınlaşması ile beraber insan kaçakçılığı, düzensiz göç ve insan ticareti gibi kavramlar üzerine de araştırmaların arttığı görülmektedir.

1.4.1. Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

Literatürde göçmen kavramının kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Genel itibari ile herhangi bir zorunlu faktörü olmadan, kişisel uygunluk sebebi ile göç eden kimseye göçmen denilmektedir. Diğer bir ifade ile göçmen, yaşam kalitesini ve beklentilerini artırmak için kendi isteği ile göç etmiş kişi anlamındadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: s.37). Mülteci kavramı ise ilk kez 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi ile uluslararası anlamda hukuki bir boyut kazanmıştır. Bu sözleşmeye göre mülteci “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” olarak belirtilmiştir.

Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni “coğrafi kısıtlama” koyarak kabul etmiştir. Bu anlamda Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sonucu ülkeye gelen kişilere “mülteci”, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sonucu ülkemize gelen kişilere ise “şartlı mülteci” denilmiştir. Şartlı mülteciler üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişiler olarak değerlendirilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020).

Göçmen ve mülteci kavramları ile beraber sık kullanılan diğer kavramlar ise iltica ve sığınmacıdır. İltica, “kendisine mültecilik statüsü verilmesi istemiyle bir ülkeye başvuru yapan kişinin başvurusunun kabul edilmesini sağlayan bir hak” olarak kabul edilmiştir. İngilizce karşılığı “asylum” olan iltica, politik sebeplerle ülkesini terk eden kişiye farklı bir ülke tarafından sağlanan koruma anlamına gelmektedir (Akkoç vd 2017: s.23). Sığınmacı ise, “sığınma arayan, mülteci olarak kabul edilmek üzere başvuru yapmış ancak başvurusu henüz sonuçlanmamış, cevap bekleyen kişileri” tanımlamaktadır (Kara ve Korkut, 2010).

Son yıllarda fazlaca konuşulmaya başlanan mülteci kavramı, özellikle medya tarafından göçmen ve sığınmacı kavramları ile eş tutulmuştur. Bu durum hem ülkelerin mülteci politikalarının yanlış anlaşılmasına hem de bulunduğu yerden kaçmak durumunda kalan insanların yanlış tanımlanmasına neden olmuştur. Göç kavramı, kısa ya da uzun süreli, kalıcı ya da geçici, gönüllü ya da zorunlu gibi boyutlara sahip olması bakımından çok boyutludur. Dolayısıyla göçmen kavramı da, hangi şekilde olursa olsun göç eden kişiye verilen isimdir. Bu bakımdan göçmen kavramı mülteci ve sığınmacıları da kapsamaktadır (Çakran ve Eren, 217: s.4). Diğer bir deyişle mülteci ve sığınmacılar aynı zamanda göçmen olarak nitelenebilir. Sığınmacı ise mülteci olmak için başvuru yapmış, mültecilerin yararlandığı haklardan yararlanmak için hukuki sürecin tamamlanmasını bekleyen kişidir. Bu kavramların ayrımlarının iyi bilinmesi, göç etmiş ya da göç etmek zorunda kalmış kişilerin haklarının korunmasına fayda sağlamaktadır.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) verilerine göre 2019 yılı itibari ile dünyada 70.8 milyon yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. Bunların 41.3 milyonu kendi ülkesi içinde yerinden edilmiş insanlardan, 25.9

milyonu mültecilerden ve 3.5 milyonu sığınmacılardan oluşmaktadır. 25.9 milyon mültecinin yarısının 18 yaşın altında olduğu tahmin edilmektedir. Dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke Türkiye olarak görünmektedir. 3.6 milyon mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'yi 1.4 milyon mülteci barındıran Pakistan izlemektedir. Uganda 1.2 milyon, Almanya ve Sudan ise 1.1 milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. UNHCR tarafından açıklanan rakamların zorla yerinden edilmiş kimseleri kapsadığı, dolayısıyla gönüllü göçmen sayısını içerisinde barındırmadığı bilinmektedir. Bu anlamda International Organization for Migration (İOM) tarafından açıklanan uluslararası göçmen sayılarının da incelenmesi gerekmektedir.

İOM, "World Migration Report 2020" ismi ile yayınladığı son raporda uluslararası göçmenlere ilişkin detaylı veriler sunmuştur. Bu rapora göre 2020 yılı itibari ile dünyada tahmin edilen uluslararası göçmen sayısı 272 milyon civarındadır. Göç eden toplam nüfusun %47.9'unun kadın olduğu belirtilmiştir. Yine göç eden kişilerin %13.9'unun çocuk olduğu bildirilmektedir. En fazla uluslararası göçmenin bulunduğu ülke Birleşik Arap Emirlikleri'dir. Göçmen işçi sayısı ise 164 milyon olarak hesaplanmıştır. İOM raporunda yer alan ülke içinde yerinden edilmiş kişi sayısı, mülteci sayısı ve sığınmacı sayısı UNHCR tarafından bildirilen rakamlar ile aynıdır.

Son yıllarda baş gösteren küreselleşme ile beraber ülke sınırlarının kolay aşılabilir hale gelmesi, insanların seyahat imkanlarının gelişmesi, yeni yerleri keşfetme ve oralarda yaşama isteği, istihdam olanaklarının peşinden gidilmesi, siyasi gerginlikler, terörizm, iç karışıklıklar gibi faktörler uluslararası göçün artmasına katkıda bulunmuştur. Nitekim İOM raporunda da yıllara göre dünya üzerinde uluslararası göçmen sayısının ve bu sayıların toplam dünya nüfusu içerisindeki yüzdelik oranlarının arttığı görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1.Uluslararası Göçmenler 1970-2019

Yıl	Göçmen Sayısı	Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Oranı (%)
1970	84.460.125	2.3
1975	90.368.010	2.2
1980	101.983.149	2.3
1985	113.206.691	2.3
1990	153.011.473	2.9
1995	161.316.895	2.8
2000	173.588.441	2.8
2005	191.615.574	2.9
2010	220.781.909	3.2
2015	248.861.296	3.4
2019	271.642.105	3.5

Kaynak: International Organization for Migration

1.4.2. Düzensiz Göçmen

Uluslararası göç kavramı üzerine değerlendirmeler yaparken “düzensiz göç” kavramına da değinmek gerekmektedir. Göç eden kimselerin, kendi ayrıldıkları ülkelerin, transit ülke olarak kullandıkları ülkelerin ya da göç etmeyi planladıkları ülkelerin kanunlarına uyup uymamaları yasal ya da yasa dışı olarak tanımlanmalarını sağlamaktadır (Yılmaz, 2014: s. 1687). Bu noktada, “yabancıların yasa dışı yollarla bir ülkeye girişi, ülkede kalışı ve ülkeden çıkışı veya yasal yollarla girip yasal süresi içinde çıkmaması” düzensiz göç olarak ifade edilmektedir. Bu kavram hedef ülke için göçmenin yasal ya da yasa dışı yollarla ülkeye gelip sonrasında yasal süreç içerisinde ülkeden çıkmamasını ifade eder. Kaynak ülke için ise ülkeyi terk ediş biçimi yasal olmayan göçmenleri kapsamaktadır. Düzensiz göç aynı zamanda transit ülkeleri de ilgilendirmektedir. Hedef ülkeye ulaşma yolunda geçiş ülkesi olarak kullanılan bu ülkeler için de göçmenin ülkeye giriş ve çıkışının yasal olup olmaması önemlidir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin vatandaşlarına yeterli konforu sağlayamaması, insanların yaşadıkları bölgede iyi bir geleceğe sahip olabileceklerine dair umutlarını kaybetmeleri, güvenlik endişeleri gibi olumsuz faktörler gelişmiş ülkelerin genç işgücü ihtiyacı ve

küreselleşmenin beraberinde getirdiği ulaşım kolaylıkları ile birleşince düzensiz göç hareketleri dünya üzerinde ivme kazanmıştır (Yılmaz, 2014: s. 1689).

Türkiye coğrafi konumu sebebi ile her yıl on binlerce göçmen için Avrupa ülkelerine geçiş noktasında köprü görevi görmektedir. Asya ve Afrika'daki az gelişmiş ülkelere Avrupa ülkelerine geçerek daha iyi bir yaşam sürmeyi hedefleyen göçmenlerin yolu Türkiye'den geçmektedir. Bu anlamda Türkiye göçmenler için "transit ülke" konumundadır. Türkiye'de farklı ülkelere birçok düzensiz göçmen bulunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün açıkladığı rakamlar düzensiz göçmenlerin son yıllarda daha da arttığını göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Yıl	Düzensiz Göçmen Sayısı
2010	32.667
2011	44.415
2012	47.510
2013	39.890
2014	58.647
2015	146.485
2016	174.466
2017	175.752
2018	268.003
2019	454.662

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Düzensiz göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerinde çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Türkiye'nin kaynak ülkelere oranla daha iyi ekonomik standartlara sahip olması birinci faktör olarak görünmektedir. İkinci faktör, kaynak ülkelerdeki düzensizlik, siyasi olaylar, iç karışıklıklar gibi belirsizliklerden kaynaklanmaktadır. Üçüncü faktör ise Türkiye'nin coğrafi konumudur. Türkiye'nin Asya, Ortadoğu ve Avrupa arasında köprü görevi görmesi bu bölgeler arasında gerçekleşen göçlerde transit ülke durumuna düşmesine neden olmaktadır (Bay vd 2015: s.376).

Düzensiz göçmenler Türkiye'ye yasal ve yasadışı yollarla giriş yapmaktadır. Doğu Avrupa ülkeleri, İran ve Irak gibi ülkelere gerçekleşen göçler yasal göçleri oluşturmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinden gerçekleşen göçler genel olarak ekonomik sebeplerden kaynaklanmaktadır. İran ve Irak'tan gerçekleşen göçlerin temelinde ise siyasi sebepler bulunmaktadır. Bu ülkelere gelen insanlar yasal olarak Türkiye'ye giriş yapmaktadırlar. Ancak vizelerinin süresi olduğunda ülkeden çıkış yapmamakta ve yasadışı olarak yaşamlarına devam etmektedirler. yasadışı şekillerde Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerin büyük çoğunluğu göç serüvenlerinde Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmaktadırlar. Göçmen kaçakçılarının yardımıyla ülkemize giriş yapan bu kimseler, yine göçmen kaçakçılarının yardımıyla yasadışı yollarla üçüncü bir ülkeye geçiş yapmaktadırlar (Bay vd 2015: s.377).

1.4.3. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı

Son yıllarda uluslararası göçün ivme kazanması ile beraber “insan ticareti” ve “göçmen kaçakçılığı” da yaygınlaşmaya başlamıştır. Göçmen kaçakçılığı ekonomik, sosyal veya siyasi nedenlerden dolayı farklı bir ülkeye göç etmek isteyen kişilerin insan kaçakçılığı şebekeleri tarafından belli menfaatler karşılığında isteklerinin yerine getirilmesidir. Türk Ceza Kanunu'na göre kaçaklar suç çeteleri tarafından mağdur edilmiş kimseler olduğundan herhangi bir ceza ile karşılaşmazlar. Göçmen kaçakçıları ise 8-12 yıl hapis cezası ile beraber para cezası almaktadırlar. Eylem sırasında mağdurlar ölmüşse bu cezalar artmaktadır. Türkiye'ye gelen göçmenler, göçmen kaçakçıları tarafından deniz ya da kara yolu ile Yunanistan'a ulaştırılmakta, oradan ise Avrupa'nın çeşitli ülkelerine dağılmaktadırlar (Kızılay, 2017).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016), insan ticaretini “zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek, sevk etmek veya barındırmak” olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla bu eylemleri yapan kişiye de “insan taciri” denilmektedir. İnsan ticareti, göçmen kaçakçılığından belli özellikleri sebebiyle farklı konumda yer

almaktadır. İnsan kaçakçılığında kişinin rızası aranmazken, göçmen kaçakçılığında kaçakçı ile göçmen karşılıklı bir anlaşma vardır. İnsan kaçakçılığında kişiler, insan tacirleri tarafından çeşitli biçimlerde istismara uğrarlar. Göçmen kaçakçılığında ise herhangi bir zorlama ya da baskı yoktur. Ancak sonuç itibari ile hem insan kaçakçılığı hem de göçmen kaçakçılığı insanlara veya devletlere karşı işlenmiş suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.5. GÖÇ HAREKETLERİ VE UYGULANAN POLİTİKALAR

İnsanoğlu yeryüzünde var oluşundan itibaren çeşitli sebeplerden dolayı yer değiştirmek istemiş veya bunu zorunlu olarak gerçekleştirmiştir. Tarihçiler genel olarak üç ana sebepten dolayı insanların göç ettiğini belirtmişlerdir. Birincisi İsraililer ya da Filistinlilerin yaptığı gibi vatansızlık sebebiyle yapılan göçlerdir. İkincisi Vietnamlılar, Yunanlılar veya Basklar gibi baskı sonucunda yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalan insanların gerçekleştirdiği göçlerdir. Üçüncüsü ise anavatanındaki ekonomik koşulların yetersizliği sebebiyle yapılan göçlerdir. Bugün bu sebepten ötürü 60 milyondan fazla Çinlinin farklı ülkelere göç ettiği bilinmektedir (Kınık, 2010: s.36). Göç kavramının önemini her zaman korumaya devam etmesi, ülkelerin kaynak ya da hedef ülke olarak göçten çeşitli şekillerde etkilenmeleri, zaman içerisinde devletlerin göç konusunda çeşitli politikalar oluşturmaya zemin hazırlamıştır.

1.5.1. Dünyada Göç Hareketleri ve Uygulanan Politikalar

Tarih boyunca dünyanın siyasi, ekonomik ve sosyal yapısına etki eden önemli göçler gerçekleşmiştir. Milattan sonra 4. yüzyılda yaşanan Kavimler Göçü tarihteki ilk büyük göç olarak bilinir. Çin Devleti'nin egemenliğinde yaşamak istemeyen Hunların batıya göçmeleri ile beraber birçok kavim yer değiştirmek durumunda kalmıştır. Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Vizigotlar, Ostrogotlar, Gepitler ve Vandallar bugünkü İspanya'ya hatta Kuzey Afrika'ya kadar ilerlemişlerdir. Göç

sonunda siyasi yapısı önemli ölçüde değişen Avrupa, bugünkü siyasi yapısına yakın bir görünüm elde etmiştir (Kınık, 2010: s.37)

Dünya tarihindeki ikinci önemli göç dalgası şüphesiz kölelik sisteminin başlamasıyla gerçekleşmiştir. Bugünkü Amerika ve Avrupa'yı şekillendiren kölelik sistemi 15. yüzyılda başlamış ve yaklaşık 300 yıl devam etmiştir. Bu dönemde başta Afrika olmak üzere dünyanın farklı yerlerinden milyonlarca insan Avrupa ve Amerika'ya getirilmiştir. Köleliğin yasaklanmasından sonra ise “ücretli işgücü” adı altında sistem devam ettirilmeye çalışılmıştır (ORSAM, 2012: s.8). Köle sistemi “üç köşeli ticaret” temelinde şekillenmiştir. Silahlarla yüklü gemiler Liverpool, Bristol, Le Havre gibi limanlardan kalkarak Batı Afrika kıyılarına yanaşmıştır. Buradaki Afrikalılar satın alma ya da zorla kaçırılma yolları ile ağırlıklı Karayip Adaları'na ve Amerika kıtasına götürülmüştür. Kadınlar zorlu şartlarda çalıştırılmıştır. Aynı zamanda cinsel sömürüye maruz kalmışlardır (Castles ve Miller, 2008: s.72-73).

1850 ile 1914 yılları arasında kalan dönem Avrupa ve Kuzey Amerika için kitlesel göçlerin yaşandığı bir dönem olarak adlandırılabilir. Bu şekilde tanımlanmasının en büyük nedeni kuşkusuz sanayileşmenin ivme kazanmasıdır. Sanayileşme hem göç almanın hem de göç vermenin önemli bir etkeni olmuştur. 1914 sonrasında yaşanan ekonomik buhranlar ise kitlesel göçlerin önemli ölçüde yavaşlamasını sağlamıştır. Öte yandan İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle batılı ülkelerin hızlıca büyümeleri yeni ve sürpriz bir göç dalgasının başlamasına da zemin hazırlamıştır (Castles ve Miller, 2008: s.91).

1945 ile 1970 yılları arasında “misafir işçi” kabulü ile birlikte Avrupa çevresindeki ülkelere Batı Avrupa'ya yaşana göçler, sömürgeci işçilerin, sömürgeci ülkelere dönüşü ile birlikte yaşanan göçler ve dünyanın farklı bölgelerinden Kuzey Amerika ile Avustralya'ya yapılan göçler ciddi bir insan hareketliliğine sebep olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere, Almanya, Fransa, Belçika gibi ülkeler ülkelerinde çalıştırmak üzere birçok göçmen kabul etmiştir. Belçika, çoğunluğu İtalyanlardan oluşan göçmenleri maden ocaklarında, demir ve çelik endüstrisinde istihdam etmiştir. Fransa, İspanya'dan her yıl 1500.000 civarında mevsimlik işçi kabul etmiştir. 1970'lerin başına gelindiğinde İsviçre'deki

emek gücünün üçte birinin misafir işçiler oluşturmaktaydı. Sömürge işçilerin göçlerinden en fazla etkilenen ülkeler ise Fransa, İngiltere ve Hollanda olmuştur. İngiltere'nin içi rezervi olan İrlanda'ya 350.000 civarı göçmen ülkeye giriş sağlamıştır. Sonraki dönemde aile birleşmeleri de sağlanan göçmenler oy verme hakkı dahil birçok sivil hatan faydalanmışlardır. Fransa ise en büyük göçü Cezayir, Fas ve Tunus'tan almıştır. Ayrıca Mali ve Senegal gibi ülkelere siyahi göçmenler de Fransa'ya göç etmiştir (Castles ve Miller, 2008: s.96-102).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan göçlerin tamamı ekonomik kaynaklı değildi. Örneğin 1947 yılında Hindistan ve Pakistan'ın ayrılması sonucunda 18 milyon Müslüman ve Hindu yapılan mübadele anlaşması çerçevesinde göç etmiştir. 1945 ile 1961 yılları arasında Berlin Duvarı'nın inşası sonrasında 3.7 milyon Alman Batı Almanya'ya göç etmiştir. Yakın dönemde Hindistan'a göç eden 10 milyon Benegalli mülteci, İran Devrimi'nden sonra farklı ülkelere göç eden muhalifler, 1979 yılında yaşanan işgalden sonra Afganistan'dan kaçan 6 milyon mülteci, Bosna Hersek ve Kosova'dan ayrılarak farklı ülkelere yerleşen göçmenler gibi farklı örnekler dünya üzerindeki hareketliliğin her an devam ettiğinin bir göstergesidir (Kınık, 2010: s.38).

Günümüzde de dünyanın farklı yerlerinde göç hareketleri devam etmektedir. Yaşanan göçlerin çoğunluğunda hedef ülkelerin gelişmiş Avrupa ve Amerika ülkelerinin olduğu bir gerçektir. Bu sebeple gelişmiş ülkeler yaşanan göçlerin belli bir düzen içerisinde gerçekleşmesi ve düzensiz göçlerin en aza indirgenmesi için değişik göç politikaları uygulamaktadırlar. Ülkeye gelen göçmenlerin eğitim durumlarının yüksek olması, ülke ekonomisine katkıda bulunacak yetkinlikte olmaları, genç olmaları gibi farklı kriterleri göz önünde bulundurmaya gayret göstermektedirler.

Dünyanın en fazla göçmen kabul eden ülkelerinden biri olan Kanada, göçmen kabul süresinde en fazla eğitim düzeyi ve yabancı dil bilgisine önem vermektedir. Ülke, göçmen kabul sistemi içerisinde bir puanlama sistemi oluşturmuştur. Dil bilgisi ve eğitim düzeyi puanlama isteminin neredeyse üçte ikisini oluşturmaktadır. Gelen göçmenlere yüksek oranda iş imkanı sağlamasıyla bilinen Kanada, sadece yüksek

vasıflı insanları değil, orta ve az vasıflı insanları da kabul etmektedir. Kanada'nın aksine Almanya göçmen kabulü için daha sert koşullar belirlemiştir. Bu çerçevede “mavi kart” ve “yatırımcı vizesi” olmak üzere iki farklı göçmen programı hazırlanmıştır. Mavi kart, iyi derecede Almanca bilen ve beyaz yakalı kişiler tarafından başvuru alan bir programdır. Yatırımcı vizesine başvuranlar ise Almanya'ya belli miktarda yatırım yapmak durumundadırlar. Dünyada önemli miktarda göçmen kabul eden bir diğer ülke ise Avustralya'dır. Öğrenci vizesi aracılığı ile Avustralya'da eğitim hakkı kazanan ve eğitiminden sonra ülkede çalışmak isteyen kimseler vize başvurusu yapabilmektedirler. Ayrıca Avustralya'daki bir işverenin isteği ile de göçmenler oturma izni alabilmektedirler. Bu kriterlere sahip olmayan kimseler ise nitelikli göçmen programlarına başvurumaktadırlar (Günay vd 2017: s.46-49). Bu ülkelere ek olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin göçmen kabul politikasından da bahsetmek gereklidir. Amerika, ekonomik göçmenlik programlarından farklı olarak yeşil kart lotosu aracılığı ile göçmen kabul etmektedir. Kişisel ve mesleki beceri kriterlerinden uzak olan bu sistemde, herhangi birinin göçmenlik hakkı elde etme şansının %0.5'ten bile az olduğu belirtilmektedir (Kandemir, 2015).

1.5.2. Türkiye’de Göç Hareketleri ve Uygulanan Politikalar

Türkiye, bulunduğu coğrafi konumu sebebiyle Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan ülke durumundadır. Tarihi boyunca gerçekleşen göç hareketlerinde kaynak, hedef ya da transit ülke özelliklerine sahip olmuştur. Özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan Asya ve Afrika ülkelerinden, gelişmiş Avrupa ülkelerine gitmek isteyen göçmenler tarafından geçiş ülkesi olarak kullanılmaktadır.

Türkiye tarihi boyunca birçok iç ve dış göçe tanıklık etmiştir. Osmanlı'nın yıkılışının ardından Türkiye'yi ondan kalan bir miras olarak görenler ve Türkiye ile dini veya kültürel bağlarının olduğuna inanan kitleler bu deneyimlere katkıda bulunmuşlardır (Korkut, 2010: s.55). Osmanlı Devleti'nde uygulanan, ırk ve din ayrımı yapılmaksızın ülkeye gelen herkese hoşgörülü yaklaşma biçimi şüphesiz

Türkiye Cumhuriyeti'nin göç politikalarının da temelini oluşturmuştur. 1923 yılından itibaren Türkiye'ye yönelik birçok göç hareketi gerçekleşmiştir. 1922 ile 1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384.000 kişi, 1923-1945 yılları arasında Balkanlardan 800.000 kişi, 1988 Halepçe katliamından sonra Irak'tan 51.542 kişi, 1989 yılında Bulgaristan'dan 345.000 kişi, 1991 yılında Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişi, 1992 ile 1998 yılları arasında Bosna'dan 20.000 kişi, 1999 yılında Kosova'dan 17.746 kişi, 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi gelmiştir. Bu sayılara ülkeye yasal yollarla girmiş düzenli göçmenler dahil değildir (GİGM, 2020).

Sirkeci ve Yüceşahin (2014: s.5), Türkiye'nin tarihsel süreçte yaşadığı göçleri beş farklı kategoriye ayırmışlardır:

- 1- Osmanlı'nın yıkılması ile beraber yabancı ülkelerde kalan Türk/Müslüman nüfusun 1910'lu yıllar itibariyle zorunlu olarak dönmeleri.
- 2- 1960'lı yıllardan itibaren Kıbrıs ve Bulgaristan'daki Türk nüfusunun geri dönmesi.
- 3- 1970'li yıllardan itibaren bölge ülkelerindeki siyasi sorunlar ve çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye gelenler
- 4- 1980 yılından itibaren yurt dışında yaşayan Türklerin ve ailelerinin Türkiye'ye geri dönüşü.
- 5- 1990'lı yıllardan itibaren ülkeye yabancı doğumluların gelmesi.

Ertan ve Ertan (2017: s.13) ise Türkiye'nin Cumhuriyet tarihi boyunca en büyük göçleri Balkanlardan ve yakın zaman içerisinde gerçekleşen siyasi krizlerden ötürü Ortadoğu ülkelerinden aldığını belirtmektedirler. Bu süreçte ülkeye yönelik üç büyük dış göç hareketi olmuştur. Bunlardan birincisi Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Balkanlarda kalan ve Türkiye'ye dönen Türklerin oluşturduğu göç hareketidir. İkinci göç dalgası Körfez Harekatı ve ABD'nin Irak ile savaşa girmesi sonucu gerçekleşmiştir. Bu süreçte birçok Iraklı sığınmacı Türkiye'ye gelmiştir. Üçüncü ve en büyük göç dalgası ise Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin yaşadığı dış göç hareketlerinin tamamı düzensiz göçmenlerden oluşmamaktadır. Özellikle son yıllarda çalışmak ya da eğitim görmek amacıyla göç

eden kimselerin ülkede kalış biçimleri ve süreleri kanunlarla düzenlenmektedir. Profesyoneller, öğrenciler ve emeklilerin göçleri düzenli göçlerdendir. Türkiye iş sebebiyle göçleri en fazla Rusya, Çin ve Amerika'dan almaktadır. Eğitim sebebiyle gelen öğrencilerin birçoğu. Azerbaycan, Türkmenistan, Bulgaristan, İran gibi komşu ülkelerin vatandaşlarıdır. Ayrıca Erasmus Programı kapsamında Avrupa ülkelerinden de hem öğrenci gelmekte hem de Türkiye'den öğrenci gitmektedir. Emekli göçlerinin ise dönüşümlü bir yapısı vardır. Emekliler yılın belli bir kısmını kaynak ülkede geçirdiklerinden, bu hareketin bir göç çeşidi mi yoksa turistik gezi mi olduğu tartışılan bir konudur. Türkiye'deki emeklilerin birçoğunun oturma izni olduğundan göçmen olarak değerlendirilmeleri daha doğrudur (İçduygu vd 2014: s.225-228).

Türkiye, Cumhuriyetin ilanından sonra Osmanlı'nın tarihi mirası olarak görülmesi sonucu farklı ülkelere birçok göç almıştır. Diğer taraftan 1960'lı yıllarda ise işgücü göçü adı altında Avrupa ülkelerine yoğun biçimde göç vermiştir (Kara, 2015: s.146). İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik anlamda atağa geçmek ve kalkınmalarını hızlandırmak isteyen Avrupa ülkeleri dışarıdan işgücü göçü talep ettiler. Türkiye'de birçok kişi başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın farklı şehirlerine çalışmaya gittiler. Önceleri sadece çalışan kişileri ilgilendiren bu göç hareketi, daha sonradan aile birleşimleri vasıtasıyla kalıcı bir hale gelmiştir. Bu göç aynı zamanda Türk ve Müslüman nüfusunun ilk kez kitlesel şekilde yabancı bir ülkeye gitmesi anlamına gelmekteydi. İlerleyen süreçte Türkiye'den Avustralya, Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerine göçler de başlamıştır. Avustralya'ya olan göçler daha çok yerleşmek amacıyla yapılırken, Ortadoğu ülkelerine olan göçler bu ülkelerde varlık gösteren Türk şirketlerinin çalıştırmak üzere işçi götürmesiyle gerçekleşmiştir. 1980 yılından sonra ise Türkiye tekrar göç alan ülke hüviyetine kavuşmuştur. Bunda içerisinde bulunduğu coğrafyadaki karışıklıkların etkili olduğu söylenebilir. Ancak bu dönemdeki göçlerin Cumhuriyet tarihindeki diğer göçlerden farklı bir özelliği bulunmaktadır. Modern Türkiye tarihinde 1980'e kadar olan göçler Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlılık gösteren kimseler tarafından gerçekleştirilmişti. Bu dönemde ise ilk kez Türk ve Müslüman olmayanların da göçüne tanıklık edilmiştir (İçduygu vd 2014: s.57-58).

Türkiye göç politikalarını düzenlemek üzere 1934 yılında 5543 sayılı İskan Kanunu'nu çıkarmıştır. Bu kanuna göre göçmen kabul edilmenin iki önemli şartı “Türk soylu ve Türk kültürüne bağlı olmak” ve “Türkiye’ye yerleşme niyetinde olmak” şeklinde tanımlanmıştır. Türk soyu ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyu ve Türk kültürüne bağlı olduğu halde sınır dışı edilenler ve ülkeye alınmaları güvenlik açısından sakıncalı bulunan kimseler ise göçmen olarak kabul edilmeyecek kimseler olarak belirtilmiştir (Ökmen, 2010: s.24-25). İskan Kanunu göçmenleri kapsamasının yanında, toprak meselesi, ulus-devlet anlayışı, etnik ayrımcılık gibi konuları da ilgilendirdiğinden birçok disiplin tarafından araştırılmaktadır. Yasa özellikle insan ve vatandaşlık hakları bakımından tartışılmakta ve eleştirilmektedir (İçduygu vd 2014: s.126).

Türkiye 1950 yılında yabancılara yönelik ikinci bir kanun daha çıkartmıştır. İskan Kanunu dışında kalan yabancılara ilişkin işlemlerin gerçekleştirilmesi amacıyla 5682 sayılı “ Pasaport Kanunu” ve 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun” yasalaşmıştır. Uluslararası koruma alanındaki ilk kanun ise 1994 yılında “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” adıyla çıkarılmıştır. Bu kanun ile bireysel ve kitlesel biçimde Türkiye’ye gelen ve sığınma talep eden kimseler hakkında işlemlerin esasları belirlenmiştir. Türkiye’nin göç alanına ilişkin kapsamlı ve insan odaklı ilk kanunu ise 2013’te “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” başlığı altında yayınlanmıştır (GİGM, 2016: s.23; 2020).

Türkiye, Yabancı ve Uluslararası Göç Kanunu ile göç politikaları alanında büyük bir eksikliği gidermiştir. Bu kanun ile göçe olan bakış açısı askeri ve güvenlik ekseninden çıkartılıp insan odaklı bir zemine oturtulmuştur. Kanun sayesinde ülkeye göç eden yabancıların durumu daha profesyonel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Misafirperverlikten öte hak temelli bir anlayışla konuya yaklaşılmaya çalışılmıştır (Koç, 2019: s.11-12).

İKİNCİ BÖLÜM

2. SURİYE İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE'DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLER

2.1. SURİYE KRİZİ

2011 yılının mart ayında başlayan Suriye krizi, yıllardır devam etmektedir. Beşar Esad yönetiminde olan Suriye, uzun zamandır yönetim ile muhalif grupların çatışmalarına tanıklık etmektedir. Öte yandan Suriye krizinin yine 2011 yılında başlayan Arap Baharı'nın bir parçası olduğu kabul edilmektedir. Arap baharı ile başta Tunus olmak üzere birçok Ortadoğu ülkesinde yönetim karşıtı gösteriler yapılmış, Kaddafi, Hüsnü Mübarek gibi güçlü diktatörler koltuklarından indirilmiştir. Suriye yönetimi ise Rusya, Çin ve İran gibi ülkelerin desteğini alarak varlığını devam ettirmeyi başarmıştır (Tepeciklioğlu ve Tepeciklioğlu, 2015: s.172).

Suriye krizini sadece Arap baharı üzerinden okumak hatalı bir çıkarım olacaktır. Suriye krizi, çeşitli sosyo-politik nedenlerin, Suriye tarihindeki dönüm noktalarının ve dış etkenlerin karma bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriye tarihinde yaşanan mezhepsel çekişmeler ve ekonomik zorluklar bu krizin önemli nedenlerindendir. Bir diğer önemli neden ise politik baskılardır. Beşar Esad'ın babası ve aynı zamanda ülkenin bir önceki yöneticisi olan Hafız Esad döneminde başlayan muhaliflere yönelik baskılar, ülke içerisinde sert bir muhalefetin oluşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Suriye'nin kendi içerisinde yaşadığı sorunlara ek olarak Arap Baharı ve dış müdahalelerin de eklenmesi uzun soluklu bir iç savaşın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özdemir, 2016: s.96-97).

Demokrasi talepleri ile başlayan Arap Baharı, Suriye'de de aynı istekle kendini göstermiştir. Halk ülkedeki yolsuzluğun önüne geçilmesini, siyasi tutukluların serbest bırakılmasını, olağanüstü hal koşullarının ortadan kaldırılması gibi taleplerde bulunmuştur. Önceleri gösterileri yeterince ciddiye almayan Esad,

çatışma ortamının şiddetlenmesi sonrasında çeşitli adımlar atmaya başlamıştır. Gösteriler sırasında halka sert müdahalelerin sorumlusu olarak gösterilen Dera valisini görevden almıştır. Kürtlere vatandaşlık hakkı vermiştir. Ayrıca 24 Mart'ta hükümet tarafından gerçekleştirilen toplantıdan sonra yolsuzlukla mücadele için komisyon kurulacağı, 48 yıldır devam eden olağanüstü hal koşullarının da ortadan kaldırılması için çalışmaların yapılacağı açıklanmıştır (21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2013). Esad'ın sergilediği bu tutum göstericiler tarafından samimi bulunmamıştır. Gösterilerin devam etmesi üzerine hükümetin önlemleri de bir hayli sertleşmiştir. Çatışmaların sonucunda binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Şiddet ortamından kaçmak isteyen milyonlarca Suriyeli başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Artık bir iç savaşa dönüşen Suriye krizinde taraflar birbirlerine üstünlük sağlayabilmek için dış güçlerden destek istemişlerdir. Küresel bir soruna dönüşen Suriye iç savaşı beraberinde ülkede birçok terör örgütünün rahat hareket edebilecek alanları bulmasına neden olmuştur. Geline nokta Suriye küresel ve bölgesel güçlerin de dahil olduğu ve vekalet savaşlarının yürütüldüğü bir coğrafya haline gelmiştir (Polat, 2016: s.142; İNSAMER, 2016: s.3).

2.2. SURİYE KRİZİNİN TÜRKİYE'YE ETKİSİ

Suriye iç savaşının baş göstermesi ile birlikte Türkiye bir yandan muhaliflere destek verirken, bir taraftan da Beşşar Esad ile diyalogunu devam ettirmiştir. Bu süreçte muhaliflerin İstanbul ve Antalya'da toplantılar yapmalarına izin verilirken, Esad'ın gerekli reformları gerçekleştirmesi için diplomatik kanallar açık tutulmuştur. Çabaların sonuç vermediği, iç çatışmaların daha da yükseldiği bir sürece girildikten sonra ise Esad yönetimi ile ilişkiler koparılmıştır. Bu çerçevede Suriye'deki büyükelçilik de kapatılmıştır. Yaşanan çatışmalar sonrasında Suriye'den kaçan siviller için "açık kapı politikası" yürüten Türkiye, ülkeye giriş yapan Suriyeli sayısının 100 bini geçmesi durumunda ek tedbirler alacağını duyurmuştur (İNSAMER, 2017: s.6).

Suriye'deki ayaklanmaların beraberinde getirdiği iç savaş milyonlarca Suriyelinin Türkiye, Lübnan, Mısır, Irak, Ürdün, Kuzey Afrika ve Avrupa ülkelerine

göç etmelerine neden olmuştur. İlk Suriyeli kafileyi 29 Nisan 2011 yılında kabul eden Türkiye bu süre zarfında “açık kapı politikası” uygulayarak gelen Suriyelileri geri göndermemiş ve kendilerini “geçici koruma statüsü” kapsamında kabul etmiştir (Özdemir, 2017: s.115). Uluslararası arenadan yeterli desteği göremeyen Türkiye Suriyelilerin ekonomik yükünü neredeyse tek başına üstlenmiştir. Sosyal ve kültürel yapısı farklı bir ülkeden milyonlarca insanın ülkemize göç etmesi sosyal entegrasyon programlarını da mecburi kılmıştır. Başta dil olmak üzere yaşam tarzı anlamında farklılıkları olan Suriyelilerin ülkeye uyum sağlamaları da zor olmuştur. Ayrıca Suriyelilerin ucuz işgücü olarak görülmesi göçün yoğun olduğu yerlerde işbaşı ücretlerinin de düşmesine neden olmuştur. Suriye krizi Türkiye’yi sadece göç konusunda etkilememiştir. Süreç içerisinde hem Suriye ile hem de Suriye’de etkin diğer ülkelerle siyasi krizler yaşanmış, Suriye içerisinde hareket alanı bulan ve Türkiye’yi tehdit eden terör örgütlerine operasyonlar düzenlenmiştir. Yani Suriye’deki iç savaş Türkiye’yi siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olmak üzere birçok yönden etkilemiştir.

Tablo 3. Ülkelere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı

Ülkeler	Mülteci Sayısı
Türkiye	3.589.289
Lübnan	910.256
Ürdün	656.103
Irak	248.162
Mısır	129.642
Diğer Ülkeler	31.657

Kaynak: UNHCR, 2020 İstatistikleri

Tablo 3’te de görüldüğü üzere Türkiye, ülkesinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilerin çok büyük bir bölümüne ev sahipliği yapmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), 2020 yılı itibari ile geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısının 3.6 milyon civarında olduğunu ve geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısının sadece 59 bin olduğunu açıklamıştır. Dolayısıyla geçici koruma altındaki Suriyelilerin neredeyse tamamına yakını geçici koruma merkezleri dışında yaşamaktadır. Ayrıca geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin en fazla İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa’da yaşadıkları belirtilmiştir.

2011 yılından itibaren milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye, sosyal ve ekonomik alandaki tedbirlerine ek olarak hukuksal anlamda da çalışmalar yapmak zorunda kalmıştır. Göç alanındaki mevcut yasaların yetersiz kalması sebebiyle iç mevzuatta yeniliklere gidilmiştir. İlk olarak 2012 yılında Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge yürürlüğe girmiştir. 2013 yılında göç alanındaki ilk kapsamlı kanun olarak kabul edilen çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmıştır. YUKK’un 91. maddesinde ise “Geçici Koruma” tanımlanmıştır. Bu madde aynı zamanda 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği’nin temelini oluşturmuştur. Öte yandan bu zaman diliminde Avrupa’ya yönelik ciddi bir göç tedbirinin oluşması sebebiyle, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri Türkiye ile Geri Kabul Anlaşması imzalamak istemiştir. Nitekim ilk olarak 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. Düzensiz göçe yönelik yeni tedbirler isteyen AB ülkelerinin isteği karşılığında 2016 yılının mart ayında ise ikinci bir mutabakat imzalanmıştır.

2.3. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT

Uluslararası göç sonucunda dünya üzerinde birçok kişi göçmen, sığınmacı ya da mülteci durumuna düşmektedir. Bu sebeple uluslararası alanda çeşitli mevzuatlarla bu kimselerin hakları garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Mülteci kavramı ilk kez 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde tanımlanmıştır. Ancak bu sözleşmede yer alan bazı tarihsel ve coğrafi sınırlamalar Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 Protokolü ile kaldırılmıştır. Cenevre Sözleşmesi’nde sığınmacı kavramına yer verilmemiştir. Bunun üzerine 1967 yılında “Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi” kabul edilmiş ve bu bildiride sığınma hakkı düzenlenmiştir (Uzun, 2015: s.110). Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 14. Maddesi’nde zulüm altında olan herkesin başka ülkelere sığınma hakkının olduğu belirtilmiştir. Bu konuya ilişkin bir diğer önemli düzenleme ise “Tüm Göçmen İşçilerinin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme” olarak durmaktadır.

Bu sözleşme ile göçmen işçilerin ve ailelerinin özgürlükleri garanti altına alınmaya çalışılmış ve özgürlüklerinin yasadışı şekillerde kısıtlanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Başak, 2011: s.12).

2.3.1. Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu

Suriye iç savaşının başlaması ile birlikte ciddi bir mülteci akını ile baş başa kalan Türkiye, ülkeye gelen göçmen ve mültecilerin durumlarını daha somut biçimde değerlendirmek için hukuki çalışmalara ağırlık vermiştir. Bu çerçevede insani hassasiyetlerin ön plana koyulduğu, geniş çerçeveli ilk yasa olarak kabul edilen “Yabancılar ve Uluslararası Kanunu (YUKK)” 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiş ve 13 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

YUKK’un amacı “yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek” biçiminde tanımlanmıştır (YUKK, 2013). Yasanın üzerinde durulması gereken kısmı ise üçüncü bölümüdür. Bu bölümde “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” açıklanmıştır.

Mülteci kavramı ilk kez 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi ile uluslararası anlamda hukuki bir boyut kazanmıştır. Bu sözleşmeye göre mülteci “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” olarak belirtilmiştir. Sığınmacı ise, “sığınma arayan, mülteci olarak kabul edilmek üzere başvuru yapmış ancak başvurusu henüz sonuçlanmamış, cevap bekleyen kişileri” tanımlamaktadır (Kara ve Korkut, 2010: s.154-155). Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ni, “coğrafi

kısıtlama” koyarak kabul etmiştir. Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)’nda, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sonucu ülkeye gelen kişilere “mülteci”, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sonucu ülkemize gelen kişilere ise “şartlı mülteci” denilmiştir. Şartlı mülteciler üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye’den uluslararası koruma talebinde bulunan kişiler olarak değerlendirilmektedir. Kanunda bahsedilen bir diğer tanım ise ikincil korumadır. İkincil koruma, mülteci veya şartlı mülteci olarak değerlendirilmeyen ama ülkesine iadesi durumunda ölüm, işkence veya diğer onur kırıcı cezalara maruz kalabilecek kişilere verilen statüdür. Bu tanımlar dikkate alındığında Türkiye’nin “sığınmacı” kavramını yasal boyutta kullanmadığı anlaşılmaktadır.

2.3.2. Geçici Koruma Yönetmeliği

Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY)’nin alt yapısını YUKK oluşturmaktadır. Kanunun 91. maddesinde “Geçici Koruma” şu şekilde tanımlanmıştır:

(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir.

YUKK’da yapılan bu tanımlamadan sonra 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği yayınlanmıştır. Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, YUKK’da bahsedilen mülteci, şartlı mülteci ya da ikincil koruma statülerinden bağımsız olarak “geçici koruma” statüsüne alınmışlardır. Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)’nin amaç ve kapsamının “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı YUKK’un 91.’inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak

değerlendirmeye alınmayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemek” olduğu belirtilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 7. maddesinde ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve geldiği ülkeye geri dönemeyen ve koruma ihtiyacı bulunan kitlelerin geçici korumadan faydalanacak kimseler olduğu belirtilmiştir. Yönetmeliğin 8. maddesinde ise, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'de belirtilen eylemlerden ötürü suçlu olduğuna kanaat getirilen, ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerine son vermemiş, terör eylemlerinde bulunmuş, işlediği suç kapsamında Türkiye yasalarına göre ceza alması gereken ve topluma zararlı olacağı düşünülen kimselerin geçici korumadan faydalanamayacakları belirtilmiştir. 11.ve 12. maddelerde ise geçici korumanın Bakanlar Kurulu kararı veya kişinin bireysel isteği ile kaldırılabilceği belirtilmiştir. Kişinin kendi isteği ile Türkiye'den ayrılması veya üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması durumunda geçici koruma sonlandırılabilir. Geçici korumadan kimlerin faydalanacağını anlatıldığı 7. ve 8. maddelerdeki koşulları sağlayan kimselere geçici koruma kimlik belgesinin çıkarılacağına dair detaylar ise 22. maddede anlatılmıştır.

Geçici koruma Yönetmeliği (2014)'nin 23. maddesinde ülkeye giriş yapan yabancıların AFAD koordinatörlüğünde geçici barınma merkezlerine yönlendirilmeleri ve gelen refakatsiz çocukların ise Aile ve Çalışma Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)'nin koruması altında olacaklarına dair hususlara yer verilmiştir. Ayrıca altıncı bölümde yabancıların sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, iş piyasasına erişimleri, sosyal yardımlardan yararlanma şekilleri, gümrük işlemleri ve tercümanlık hizmetlerinin sağlanması gibi konulara değinilmiştir. Yönetmelikte üzerinde durulması gereken son kısım ise 10. bölümdür. Bu bölümde korunmaya muhtaç çocuk, şiddete uğrayan kadınlar veya insan ticaretine maruz kalmış özel ihtiyaç sahibi kişilere yönelik tedbirler açıklanmıştır.

Ayrıca parçalanmış ailelerin aile birleşimlerinin nasıl olacağı, avukatlık hizmetleri, kişisel verilerin gizliliği gibi konular da yine bu bölümde detaylandırılmıştır.

2.3.3. Geri Kabul Anlaşması

Suriye krizi ile birlikte milyonlarca Suriyeli başta komşu ülkelere olmak üzere dünyanın farklı bölgelerine göç etmeye başlamışlardır. Türkiye'nin diğer komşu ülkelerine göre daha gelişmiş bir ülke olması göçün yönünün ülkemize doğru ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Öte yandan Türkiye'nin Avrupa ülkelerine açılan bir kapı olması da birçok Suriyelinin ülkemizi transit ülke olarak kullanmak istemesini beraberinde getirmiştir. 2011'den bu yana birçok Suriyeli gerek kara yolu gerek denizlerdeki göçmen kaçakçılarının aracılığı ile Türkiye üzerinden Avrupa'ya göç etmek istemiştir. Düzensiz bir göç dalgası karşısında Avrupa ülkeleri öncelikle sert tedbirler alarak göçün önüne geçmeye çalışsalar da başarılı olamamışlardır. Bunun üzerine daha fazla mülteciye ev sahipliği yapmamak adına Türkiye ile çeşitli anlaşmalar yapmışlardır. Bu anlaşmalardan en önemlisi 17-18 Mart 2016 tarihlerinde imzalanan Geri Kabul Anlaşması'dır.

Mülteci krizine kendi içinde bir türlü çözüm bulamayan Avrupa Birliği ülkeleri, Türkiye ile anlaşma çabalarına girmiştir. Türkiye'nin olumlu tavır göstermesi sonucunda, 7 Mart 2016 tarihinde Brüksel'de başlayan görüşmeler, 17-18 Mart 2016 tarihlerinde sonuca bağlanmıştır. Bu anlaşmanın temeli Türkiye ile Yunanistan'ın 2002 yılında imzaladığı diğer bir geri kabul anlaşmasına bağlanmıştır. Anlaşmaya göre 20 Mart 2020 tarihinden itibaren yasa dışı yollarla Avrupa Birliği ülkelerine gitmiş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, vatansızlar ve üçüncü ülke vatandaşları Türkiye'ye iade edilebilecektir. Aynı şekilde Avrupa Birliği ülkeleri de Türkiye'de yasadışı olarak vatandaşlarını zorunlu olarak kabul etmek zorundadırlar. Fakat Türkiye'den AB ülkelerine yönelik iade işlemlerinin bugüne kadar fazla gerçekleşmediği bilinmektedir. Dolayısıyla bu anlaşmanın Türkiye'ye tek taraflı geri kabul sorumluluğu yüklediği söylenebilir. AB, bu anlaşma karşılığında geçici koruma altındaki Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi adına toplamda 6 milyar avroluk kaynak taahhüdünde bulunmuştur. Ayrıca Türkiye vatandaşlarına

yönelik vize muafiyetinin sağlanması için de gerekli adımların atılacağını kabul etmiştir (Siyaset. Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016: s.20-21).

2.4. TÜRKİYE’DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN GENEL DURUMU

Suriye krizinin baş göstermesinin ardından 29 Nisan 2011 tarihinde ilk Suriyeli kafile Türkiye’ye göç etmiştir. GİGM’nin 2020 yılının Aralık ayı istatistiklerine göre Türkiye’de bulunan toplam Suriyeli sayısı 3.641.503’tür (Tablo 4). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin 59.877’si geçici barınma merkezlerinde kalırken, 3.523.831’i geçici barınma merkezlerinin dışında kalmaktadır. Ayrıca ülkemize göç eden Suriyelilerin %70.8’i kadın ve çocuklardan oluşmaktadır.

Tablo 4. Yıllara Göre Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Yıllar	Sayı
2011	0
2012	14.237
2013	224.655
2014	1.519.286
2015	2.503.549
2016	2.834.441
2017	3.426.786
2018	3.623.192
2019	3.576.370
2020	3.641.503

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020.

Suriyelilerin büyük çoğunluğu İstanbul, Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa gibi şehirlerde yaşamaktadır. Bu konuya ilişkin detaylı veriler Tablo 5’de açıklanmıştır. Ayrıca Suriyelilerin en seyrek olduğu iller ise Artvin, Bayburt, Iğdır, Tunceli ve Gümüşhane olarak görülmektedir.

Tablo 5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Şehirler	Sayı
İstanbul	516.510
Gaziantep	451.982
Hatay	435.584
Şanlıurfa	420.743
Adana	251.194
Mersin	221.418
Bursa	178.038
İzmir	147.356
Konya	117.795
Kilis	109.123

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin %53.9'unu erkekler, %46.1'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Göç edenlerin %70.2'sini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığındaki nüfusun oranı %20.9 olarak görünmektedir. Diğer taraftan geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaş ortalamasının 21.66 olarak hesaplanmıştır. Türkiye nüfusunun yaş ortalaması ise 32.4'tür (Mülteciler Derneği, 2019).

Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısının artmasındaki tek neden göç değildir. Suriyeli ailelerin yeni bebek sahibi olmaları neticesinde de bu sayı artmaktadır. 2011-2015 yılları arasında doğan Suriyeli bebek sayısının 100 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam 2016 yılında 82.850, 2017'de 111.325 ve 2018'de 140 bin olarak kayıtlara geçmiştir. Yeni doğan Suriyeli bebeklere hem Türkiye'nin hem Suriye'nin vatandaşlık vermemesi sonucu bu çocuklar özelinde “defacto vatansızlık” durumu oluşmaktadır (Erdoğan, 2019 s.8).

Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD), 2017 yılında geçici koruma altındaki Suriyelilerin demografik görünümünü, yaşam koşullarını ve beklentilerini içeren önemli bir saha araştırması yayınlamıştır. Bu rapor Türkiye'de yaşamlarını sürdüren geçici koruma altındaki Suriyelilerin genel durumları hakkında önemli bilgiler içermektedir. Rapora göre Suriyelilerin %51'i Halep'ten, %11'i İdlip'ten, %7'si Hama'dan ve %6'sı Lazkiye'den gelmiştir. Güvenlik endişeleri ile göç edenlerin oranı %80'dir. Türkiye'yi tercih etme sebeplerinde ise ilk sırayı %54

ile ulaşım kolaylığı gelmektedir. Diğer önemli nedenler Türkiye'ye olan güven, Türkiye'deki şartların diğer ülkelere oranla daha iyi olması ve dini yakınlık olarak gösterilmiştir. Gelenlerin %42'si daha önceden Türkiye'yi ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir.

AFAD (2017), yayımlamış olduğu çalışmada geçici koruma altındaki Suriyelilerin %83'ü Suriye'de iken aylık gelirlerinin 75 dolardan az olduğunu bildirmiştir. Türkiye'ye yerleştikten sonraki süreçte ev kiralari ve besin temini gibi nedenlerden dolayı borçlandıkları bilgilerine yer verilmiştir. Araştırmaya göre Suriyelilerin %75'i Türkiye'de hangi sektörlerde çalışacakları konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler. Suriyelilerin ekonomik anlamda çektiği zorlukları karşılama noktasında resmi ve sivil toplum kuruluşlarının devreye girdiği belirtilmiştir. Yakıt, uyku malzemesi, mobilya yeterliliği, gıda ve giyim malzemeleri gibi ihtiyaçlarının karşılanması noktasında kampta yaşayan Suriyelilerin yeterlik oranı %78 iken, kamp dışında yaşayanlarda bu oran %51'dir. Genel itibari ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayamadığını düşünenlerin oranı %21, kendini topluma ait hissetmediğini belirtenlerin oranı %33 ve geleceğe dair umutsuzluk yaşayanların oranı %30 olarak belirlenmiştir.

2.4.1. Resmi Kurumlar Aracılığı İle Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sunulan Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ülkeye girişlerinin ardından kayıtlarının yapılması aşamasından, barınma, sağlık, eğitim gibi hizmetlere erişimlerine kadar birçok konuda farklı kuruluşlar sorumluluk üstlenmektedir. GİGM, AFAD, AÇSHB, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türk Kızılay'ı, Diyanet İşleri Başkanlığı, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları Suriyelilerin kısa sürede daha iyi şartlar altında yaşayabilmeleri için çaba harcamaktadır. Suriyeliler sınırı geçtikten sonra ilk olarak kolluk kuvvetleri tarafından güvenlik kontrolleri yapılmaktadır. Ardından GİGM tarafından kayıt ve kimlik işlemleri tamamlanmaktadır. Kayıt esnasında kişilerin detaylı bilgileri toplanmakta ve parmak izleri alınmaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından ise sağlık kontrolleri gerçekleştirilmektedir. Tüm işlemler tamamlandıktan

sonra Suriyelilerin kimlikleri çıkartılmakta ve ilk olarak barınma ihtiyaçları giderilmektedir (Şen, 2019: s.39).

2.4.1.1. Barınma Hizmetleri

Türkiye sınırdan geçen Suriyelilerin güvenlik ve sağlık kontrollerini yaptıktan sonra bu kişilere ‘geçici koruma’ statüsü vermektedir. Suriye’den ülkemize gelen kişi sayısı arttıkça ihtiyaçlar da artmıştır. Bu ihtiyaçların başında da barınma gelmektedir. Suriyelilerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması için Türkiye tarafından geçici barınma merkezleri oluşturulmuştur. Bu merkezlerde kalmak istemeyen Suriyeliler ise kendi imkanlarıyla ev kiralamış ya da Türkiye’deki akrabalarının yanına taşınmışlardır.

2020 yılının Aralık ayı verilerine göre Türkiye’de yaşayan Suriyeli sayısı 3.641.503’tür. 16 Eylül 2020 tarihi verilerine göre ise 5 ilde toplam 7 geçici barınma merkezi bulunmakta ve bu merkezlerde 59.877 Suriyeli kalmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde okul öncesi ve okul çağındaki çocuklar için eğitim verilmekte, sağlık hizmetlerine erişim sağlanmakta, Suriyeliler için ibadethane imkanı sağlanmaktadır (GİGM, 2020). Geçici barınma merkezlerinde sondaj kuyuları ile su ihtiyacı giderilmiştir. Su şebeke hatları ve kanalizasyon şebekeleri döşenmiştir. Tüm çadırlara elektrik verilmiş, seyyar banyo ve tuvaletler kurulmuş, ankesörlü telefonlar kulübeleri inşa edilmiştir. Bazı merkezlerde spor faaliyetlerinin sürdürülebileceği alanlar ve açık hava sinema sistemleri kurulmuştur. Merkezlerin güvenliğinin sağlanması için güvenlik personeli bulundurmanın yanı sıra 24 saat kamera takip sistemi de kullanılmaktadır (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2012: s.6).

2.4.1.1.1. Barınma Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar

Barınma hizmetlerinde yaşanan en büyük sorun şüphesiz geçici korunma altındaki Suriyelilerin çok büyük bir kısmının geçici barınma merkezlerinde yaşamıyor olmasıdır. Geçici barınma merkezleri dışında yaşamlarını sürdüren Suriyelilere yönelik herhangi bir barınma hizmeti sağlanmamaktadır. Ayrıca bu

kişiler eğitim, sağlık, hukuk gibi alanlardaki hizmetlerden de uzak kalmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler geçici barınma merkezi dışında yaşayan kişiler için ev eşyası ya da kira yardımıyla bulunmaya çalışsalar da bu yardımlar uzun süreli olmamaktadır.

Maddi durumu iyi olan Suriyeliler konut kiralayarak yaşamlarına devam etseler de büyük çoğunluğu yoksul durumdadır. Sosyo ekonomik düzeyi düşük yerleşim alanlarında ve sağlıksız koşullarda yaşamaktadırlar. Bu şartlarda yaşayan Suriyelilerin birçoğu yaşamlarına düşük ücretli işlerde çalışarak ve sosyal yardım alarak devam etmektedirler (Ağır, 2017: s. 120).

2.4.1.2. Eğitim Hizmetleri

Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin can güvenliği, barınma, giyim gibi temel ihtiyaçlarının yanında eğitim ihtiyacı da ortaya çıkmaktadır. Suriyelilere yönelik eğitim politikaları ilk olarak 2012 yılında oluşturulmaya başlanmıştır. Fakat bu dönemde Suriyelilerin uzun süre ülkede kalmayacakları düşünüldüğünden, sadece geçici kamp içerisindeki Suriyelilere eğitim verilmiştir. Suriye krizinin derinleşmesi ve ülkeye gelen Suriyeli sayısının hızlı biçimde artması sonucunda ise acil ihtiyaçlara öncelik verilmiştir. Zamanla ortaya çıkan eğitim sorununun çözümünde ise iki önemli gelişme yaşanmıştır. İlk olarak 2014 yılında Suriyelilerin eğitim hakları YUKK ile güvence altına alınmıştır. İkinci olarak ise Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2015-2019 Stratejik Planı'nda Suriyelilere yönelik eğitim planlarından söz etmiştir. (Emin, 2016: s.7-8).

MEB'in 2020 yılının Kasım ayı verilerine göre geçici koruma altındaki Suriyelilerin 1.197.124'ü, 5-17 yaş aralığındadır. 2020/2021 yılı eğitim yılında ise eğitim göre Suriyelilerin sayısı 768.839 olarak açıklanmıştır (Tablo 6). Yani Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların %64.22'si eğitim hayatlarına devam etmektedir. Bu sayı her yıl yükselmektedir. Eğitimine devam eden öğrencilerin 392.027'si erkek, 376.812'si ise kız olarak belirtilmiştir. Okul öncesi eğitime devam eden 31.011, ilköğretim eğitime devam eden 352.115, ortaokul eğitime devam eden

275.039 ve lise eğitimine devam eden 110.634 öğrencinin bulunduğu belirtilmiştir. Çağ nüfus ile öğrenci sayıları karşılaştırıldığında, okul öncesi dönemde okullaşma oranı %24.37, ilkokulda %79.53, ortaokulda %78.89 ve lisede %39.74 olduğu ortaya çıkmıştır. Öte yandan 2019/2020 eğitim yılında 27.034 geçici koruma altındaki Suriyeli yükseköğretime kayıtlı durumda olduğu açıklanmıştır.

Tablo 6. Yıllara Göre Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı

Eğitim-Öğretim Yılı	Sayı
2014/2015	230.000
2015/2016	311.259
2016/2017	492.544
2017/2018	610.278
2018/2019	643.058
2019/2020	686.581
2020/2021	768.839

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı

Suriyeli çocukların eğitime ulaşabilmelerinin farklı yolları bulunmaktadır. Geçici eğitim merkezleri, devlet okulları ve Suriyeliler tarafından açılan özel okullar aracılığı ile eğitim hizmetleri verilmektedir. Geçici eğitim merkezleri ülkemize göç etmiş yabancı öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmeleri için açılmış eğitim kurumlarıdır (MEB, 2014). Bu merkezlerde eğitimin Arapça olduğu ve öğretmenlerin de Suriyeli olduğu bilinmektedir. Geçici barınma merkezlerinin genelde kampların içerisinde yer alması ve her ilde bu merkezlerin bulunmaması nedeniyle öğrencilerin belli bir kısmı devlet okullarına kayıt yaptırmaktadır. Ayrıca Suriyeliler kendi imkanlarıyla ya da devlet devletin yardımı ile özel okullar da açabilmektedir. İstanbul, Şanlıurfa ve Gaziantep'te bu okulların örnekleri bulunmaktadır. Fakat Suriyelilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması sebebiyle bu okulları tercih edemedikleri varsayılmaktadır (Emin, 2016: s.20).

2.4.1.2.1. Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar

Türkiye Suriyelilerin eğitim alanında yaşadıkları sorunları en aza indirmek için çaba sarf ediyor olsa da hala hem eğitime erişmekte hem de eğitim süreçlerinde

çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. MEB'in açıkladığı verilere göre Suriyeli çocukların hala yaklaşık %36'sının eğitim hizmetlerine erişemediği görülmektedir. Suriyelilerin ülkemizde geçici oldukları algısı, erkek çocuklar arasında yaygın olan çocuk işçiliği, kız çocuklarının okula gönderilmek istenmemesi, yoksulluk, asimile olma korkusu gibi faktörler çocukların eğitime erişmesinin önüne geçmektedir (Erdoğan, 2019: s. 10).

Suriyeliler eğitim süreçlerinde de hem öğrenci hem de öğretmen bazlı sorunlar yaşamaktadır. Öğrencilerin Türkçe bilmemesi nedeniyle öğretmenleri ile aralarında iletişim kopukluğu yaşanmaktadır. Okullarda Arapça bilen öğretmen ve idari personel sayısının az olması iletişim problemlerine neden olmaktadır (Emin, 2016: s.22). Suriyeli öğretmenler ise öğrencilerin Türkçeyi öğrenmelerini istemekte fakat savaşın bitişinde öğrencilerin ülkelerine döneceklerini düşündükleri için ana dillerinden uzak olmamaları gerektiğini vurgulamaktadırlar. Dil sorunun dışında karşılaşılan diğer önemli sorun öğretmenlerin özlük hakları yeterince elde edememesidir. Öğretmenler düşük ücretli maaş almakta ve henüz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı alamadıkları için birçok haktan mahrum kalmaktadırlar. Öğrenciler ise savaş sonrası travma bozukluğu yaşamalarına psikolojik destek alamamaktadırlar (Usta vd 2018: s.185-186). Öğrencilerin Türkiye'de de sosyo-ekonomik düzeyi düşük çevrelerde yaşadıkları ve özellikle yoksulluğun neden olduğu psiko-sosyal problemler yaşadıkları bilinmektedir.

2.4.1.3. Sağlık Hizmetleri

Sağlık hakkı insanların en temel haklarından biridir. Suriyelilerin sağlık hizmetlere erişimleri detaylı biçimde GKY'de açıklanmıştır. Yönetmeliğin 27. Maddesinde temel sağlık hizmetleri, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri, bulaşıcı hastalıklara karşı aşı çalışmaları, madde bağımlılığı, üreme sağlığı, psikiyatrik hizmetler gibi konularda Suriyelilerin yararlanabileceği hizmetlerin Sağlık Bakanlığı'nın kontrolünde gerçekleşeceği bildirilmiştir. Şenoğlu (2020: s.6-7) geçici koruma statüsü olan kişilerin tüm sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabileceğini, geçici koruma statüsü almak için kayıt yaptırmayanların ise

kimlik beyanında bulunarak sadece acil hizmetlerden ya da salgın durumlarında birinci basamak hizmetlerden yararlanabileceğini belirtmiştir.

Geçici koruma altındaki Suriyeliler, Sağlık Bakanlığı'na ait kuruluşlardan, göçmen sağlığı merkezlerinden, özel hastanelerden, üniversitelere bağlı sağlık merkezlerinden ve gönüllü sağlık merkezlerinden hizmet alabilmektedirler. Suriyeliler bakanlığa bağlı kuruluşlardaki hizmetlere doğrudan erişebilirken, üniversitelere bağlı sağlık merkezlerine ve özel hastanelere sevk yoluyla gidebilmektedirler. Sağlık Bakanlığı ile AFAD arasında yapılan anlaşmaya göre geçici koruma altındaki Suriyelilerin tedavileri AFAD tarafından ödenmektedir. Ayrıca ilaç ve tıbbi cihaz giderleri de Sosyal Güvenlik Kurumu gözetiminde AFAD tarafından karşılanmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun AFAD'dan edindiği bilgi notuna göre 11.12.2017'ye kadar Suriyelilere verilen poliklinik sayısı 31 milyonu aşmıştır. Bu süreçte Suriyeliler 236.178 doğum gerçekleştirmiştir. Ayrıca Suriyeli bebek ve çocuklara 3 milyondan fazla aşılama yapılmıştır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: s.151-153).

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmak ve devlet hastanelerinin yükünü azaltmak için göçmen sağlığı merkezleri (GSM) oluşturulmuştur. Bu merkezlerde dil bariyerinin olmaması için ağırlıklı olarak Suriyeli sağlık çalışanları istihdam edilmektedir. Ayrıca hem Türkçe hem de Arapça bilen personeller de bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2020). GSM'lere ek olarak, geçici barınma merkezlerinde geçici sağlık tesisleri ve gönüllü sağlık tesisleri oluşturulmuştur. Doktor, pratisyen hekim, diş hekimi ve yardımcı sağlık personellerinin bulunduğu geçici sağlık tesislerinde gerektiğinde tercümanlık hizmetleri de sağlanmaktadır. Gönüllü sağlık tesisleri ise sivil toplum kuruluşları tarafından Sağlık Bakanlığı'ndan izin alınarak oluşturulmuş, her iki ayda bir kontrolleri yapılan, geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik ücretsiz sağlık hizmetleri sunan kuruluşlardır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: s.152-153).

Barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeliler ile barınma merkezleri dışında Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişim düzeylerinin farklı olduğu görülmüştür. AFAD'ın 2017 yılında gerçekleştirdiği saha araştırmasına katılan geçici koruma

altındaki Suriyelilerin %66'sı sağlık hizmetlerinden faydalandığını söylemiştir. Kamplarda yaşayan Suriyelilerin %97.20'si sağlık hizmetlerini kullanırken, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin %62.20'sinin sağlık hizmetlerinden faydalanmıştır. Araştırmaya katılan Suriyelilerin birçoğu sunulan sağlık hizmetlerinden memnun olduğunu belirtirken, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin, kamplarda yaşayan Suriyelilere oranla daha az memnun oldukları bulunmuştur (AFAD, 2017: s.101). Sahlool vd (2012: s.26) geçici koruma altındaki Suriyelilerin bulunduğu Kilis, Islahiye ve Altınözü kamplarındaki sağlık hizmetlerini değerlendirdikleri çalışmalarında Türk sağlık sisteminin oldukça gelişmiş olduğunu belirtmiştir. Çalışmada Sağlık Bakanlığı'nın kamp içinde doğrudan sağlık hizmeti sunduğunu ve bazı hastaların da devlet hastanelerine sevk edilmesi yoluyla tedavi edildiklerini belirtmişlerdir.

2.4.1.3.1. Sağlık Alanında Yaşanan Sorunlar

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sağlık alanındaki başlıca sorunlarının dil bariyeri ve hizmetlere erişimdeki engeller olduğu düşünülmektedir. GSM'lerde çalışan sağlık personellerinin Suriyeli olması bu merkezlerde tedavi olan Suriyeliler için avantaj iken, devlet hastanelerinde ve diğer sağlık kuruluşlarında tedavi olan Suriyelilerin tercüman ihtiyaçları bulunmaktadır. Suriyeliler dil bariyeri sebebiyle hem idari personeller hem de sağlık personelleriyle sorun yaşamaktadırlar. İletişimin sağlıklı kurulamadığı ortamda tedavinin sağlanmasında da aksaklıklar yaşanmaktadır. Öte yandan kamp dışında yaşayan Suriyeliler hem yoksullukla mücadele ettikleri için hem de haklarını detaylı biçimde bilmedikleri için sağlık hizmetlerinden mahrum kalmaktadırlar.

Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sağlık hizmeti alabilmesi için kayıt yaptırımları gerekmektedir. kamp içerisindeki Suriyeliler ise bu anlamda bir sorun yaşamamaktadır. Sınır illerindeki devlet hastanelerinde tedavi gören hastaların %30 ile %40'ını Suriyeliler oluşturmaktadır. Bu durum yerli halkın tepkisini çekmektedir. Yerli halk Suriyeliler sebebiyle hastanelerin imkanlarından tam anlamıyla yararlanmadıklarını düşünmektedir. Öte yandan Suriyelilerin ülkeye gelmesinin ardından çocuk felci ve kızamık vakalarında artış gözlenmiştir. Bakanlık 0-5 yaş

grubundaki tüm çocuklara çocuk felç aşısı yapmıştır (Orhan ve Gündoğar, 2015: s.20).

Türkiye'nin batı illerinde resmi olmayan kampları ziyaret eden ve bir fotoğraf kompozisyonu yayınlayan Villasana (2016: s.2096-2101), kamplarda temiz su eksikliğinin bulunduğunu, bebek ve çocukların temiz bir ortamda beslenemediğini ve mültecilerin yetersiz beslendiklerini belirtmiştir. Ayrıca bu kamplardaki Suriyelilerin geçici koruma belgelerinin olmaması, yoksullukla mücadele etmeleri ve sağlık kuruluşlarına uzakta oturmaları sebebiyle sağlık hizmetlerinden faydalanamadıklarını ifade etmiştir. Resmi kamplarda yaşayan Suriyeliler için de sağlık hizmetlerinde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bazı kamplarda doktorların günlük 50'den fazla hastaya bakmak zorunda kalmaları hizmetleri aksatmaktadır. Hastaların ihtiyaç duyduğu ilaçların 24 saat aşan sürelerde gelmesi ve rehabilitasyon hizmetleri ve çocuklara yönelik psikolojik destek konularında eksiklik bulunmaktadır (Sahlool vd 2012: s.27). AFAD da araştırmasında geçici koruma altındaki Suriyelilerin %41.90'dır (AFAD, 2017: s.106).

2.4.1.4. İşgücüne Katılım

Dünyada yaşanan göç hareketlerinin en önemli konularından biri çalışma alanı olmuştur. Göç edilen bölgede yaşayan halk, göç eden kimseleri 'ucuz işgücü' olarak gördüğü için işlerinin ellerinden alınacağı endişesi taşımaktadır. Bu haksız bir endişe değildir. Bununla beraber Türkiye'nin 2011 yılına kadar bu anlamda bir tecrübesi olmamıştır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin istihdam edilmeleri önemli bir sorun haline gelmiştir. Türkiye'deki Suriyelilerin büyük çoğunluğu kamp dışında yaşamaktadır. Kamp dışında yaşayan Suriyelilere istisnai durumlar dışında maddi destek sağlanmamaktadır. Bu durumda Suriyelilerin geçimlerini sağlamak için çalışmaları şart olmuştur. Suriyeliler arasındaki kayıt dışı çalışanların sayısı artınca hükümet bu konuda adım atmak zorunda kalmıştır. 15 Ocak 2016 tarihinde en az 6 aydır kayıtlı biçimde Türkiye'de yaşayan Suriyelilere işverenin talebiyle çalışma izni verilmiştir. İş yerlerinin toplam personel sayısının 1/10 oranında Suriyeli çalıştırabileceği ve en az asgari ücret maaşı vermek zorunda oldukları açıklanmıştır (Erdoğan, 2019: s.11-12). Türkiye'ye pasaportları ile giriş yapmış olan Suriyeliler,

işverenlerin müracaatı ile çalışma hakkından yararlanabilmektedirler. Ancak Suriyeliler arasında pasaport sahibi olan kişilerin sayısının çok az olduğu bilinmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler ise Türkiye’de 6 ay kaldıktan sonra çalışma hakkına yine işverenlerin müracaat etmesiyle kavuşmaktadırlar (Bakioğlu, 2018: s.40).

AÇSHB, 2019 yılında süreli olarak çalışma izni verilen Suriyeli sayısının 63.789 olduğunu açıklamıştır. Çalışma izni verilen Suriyelilerin 59.406’sı erkek, 4.383’ü ise kadındır (AÇSHB, 2019: s.14). Türk Kızılay ve World Food Programme (2019: s.5) yaptıkları ortak araştırmada, Türkiye’de uluslararası koruma altında bulunan 413 bin aileyi incelemişlerdir. Bu ailelerin %84’ünde en az bir çalışanın bulunduğu tespit edilmiştir. Fakat aynı araştırmada çalışan kimselerden yalnızca %3’ünün çalışma izni olduğu ortaya çıkmıştır.

2.4.1.4.1 İşgücüne Katılımda Yaşanan Sorunlar

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin büyük bölümü çalışma izni almadan çalışmaktadır. Türkiye 2019 yılında 63.789 kişinin çalışma izni aldığını açıklamıştır. Buna karşılık yapılan araştırmalar Türkiye’de çalışan Suriyeli nüfusun 1 ile 1.2 milyon arasında olduğunu göstermektedir (Erdoğan, 2019: s.12).

Suriyelilerin çeşitli alanlarda kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılması büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yerel halkta da rahatsızlık yaratmaktadır. Sınır illerinde işlerini kaybeden vatandaşların en az %40’ı bu durumdan Suriyelileri sorumlu tutmaktadır. Bu konuda işverenlerin ise görüşü farklıdır. İşverenler yerel halkın tarım sektöründe ve fabrikalarda işçi olarak çalışmak istemediğini iddia etmektedir. Suriyelilerin ise oluşan vasıfsız işgücü açığını kapatarak üretime destek olduklarını belirtmektedirler. Sonuç olarak yerel halkın işlerini kaybetmesinde Suriyelilerin etkisi bulunmakla beraber olayın algı boyutunun da var olduğu düşünülmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015: s. 18). Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin işgücüne katılarak ekonomiye maksimum katkıda bulunmaları gerekmektedir. Aynı zamanda Türk işçiler de desteklenmeli ve

Suriyelilerin işgücüne katılımının Türk toplumu üzerindeki olumsuz etkileri giderilmelidir. Suriyelilerin becerileri detaylı olarak ölçülmeli ve Türk işgücü piyasasına neler katabilecekleri analiz edilmelidir (World Bank, 2015: s.10).

2.4.1.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Psiko-Sosyal Destek ve Bu Alanda Öne Çıkan Kuruluşlar

2.4.1.5.1. Afet ve Acil Yönetim Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Genellikle doğa kaynaklı krizler sonucunda, afetlere müdahale etmek veya afetlerin sonuçlarından insanları korumak gibi misyonları olan AFAD, Suriye krizi ile birlikte farklı bir görevi daha üstlenmiştir. Suriye’den ülkemize yaşanan kitlesel göçler afet kabul edilmiş ve AFAD’a bu noktada önemli roller verilmiştir (Akman, 2019: s.40).

Türkiye’deki geçici barınma merkezleri AFAD tarafından kurulmuştur. Bu merkezler içerisinde eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi birçok alanda Suriyelilerin ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Barınma merkezlerinde AFADKART aracılığı ile Suriyelilerin temel insani ihtiyaçlarını karşılaması sağlanmaktadır. Sağlık hizmetlerinin aksamaması için mobil hastaneler kurulmuştur. Yine eğitim faaliyetlerinin devamı için hem Suriyeli hem de Türk öğretmenler görev almaktadırlar. Barınma merkezlerinde mesleki eğitim kursları da açılmıştır. Bu kurslarda kuaförlük, halı dokuma, dil kursları ve bilgisayar üzerine eğitim verilmektedir. Bunların yanında sosyal uyumu kolaylaştıracak etkinlikler de düzenlenmektedir. İftar yemekleri, sünnet düğünleri, bayram etkinlikleri, kadınların el becerilerini gösterebildiği sergiler, futbol turnuvaları gibi etkinliklerle Suriyelilerin alışma süreleri kısaltılmaya çalışılmaktadır (AFAD, 2016). Aynı zamanda travma sonrası stres bozukluğunun giderilmesinde ve Suriyelilerin kaliteli vakit geçirmesinde olumlu etkiler oluşturmaktadır.

2.4.1.5.2. Türk Kızılay

Türk Kızılay, 11 Haziran 1868 yılında ‘Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti’ ismiyle kurulmuştur. 1946 yılında ise ‘Türk Kızılay Derneği’ ismini almıştır. Kızılay kimse arasında ayrım yapmadan insanların acısını azaltmayı, insanların hayatına ve kişiliklerine saygı göstermeyi ve insanlar arasında saygı ve barış gibi kavramları yüceltmeyi amaç edinmiş bir kuruluştur (Türk Kızılay, 2020).

Türk Kızılay sahip olduğu değer ve amaçlar doğrultusunda geçici koruma altındaki Suriyelilere de destek olmaktadır. Türk Kızılay’ının Ekim 2020 raporu ile Göç ve Mülteci Hizmetleri başlığı altında bildirmiş olduğu Suriyelilere yönelik hizmetleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Türk Kızılay; Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, Birleşmiş Milletler kuruluşları, GİGM, AFAD, AÇSHB gibi ulusal ve uluslararası kuruluşlarla geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik hizmetleri planlamakta ve vermektedir.
- Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) çerçevesinde Kızılhaç ve AÇSHB ile ortak çalışılmaktadır. SUY neticesinde yardıma ihtiyaç duyan Suriyelilere nakit yardımı yapılmaktadır. Kızılaykart aracılığı ile verilen bu destek aylık 120 TL’dir. Ekim ayı raporuna göre bu uygulamadan yararlanan kişi sayısı 1.789.603’tür. SUY’dan yararlanan hane sayısı ise 315.458’dir.
- Türk Kızılay bünyesinde açılmış olan ‘Toplum Merkezleri’ tüm yaş gruplarına psiko-sosyal destek verilmekte, yönlendirme ve eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Toplum merkezlerinde ‘çocuk programı’, ‘yetişkin programı’, ‘yönlendirme faaliyeti’ ve ‘ev sahibi halkla kaynaştırma çalışmaları’ olmak üzere dört farklı alanda psiko-sosyal destek çalışmaları yürütülmektedir.
- Türk Kızılay ve UNİCEF ortak çalışması ile birlikte ‘çocuk dostu alanlar’ oluşturulmuştur. Bu alanlarda 4-18 yaş grubundaki çocuklara psikolojik destek sağlanmaktadır.
- Suriyeli gönüllü öğretmenler tarafından 6-10 yaş grubundaki çocuklara Arapça, gençlik çalışanları tarafından ise 9-13 yaş grubundaki çocuklara sosyal uyum faaliyetleri kapsamında Türkçe dil kursu verilmektedir.

- Dil kursları, meslek kursları, sosyal etkinlikler aracılığı ile yetişkinlere yönelik sosyal uyum faaliyetleri yürütülmektedir (Türk Kızılay, 2020).

2.4.1.5.3. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)

AFAD'ın Suriyelilere sağladığı hizmetler daha çok geçici barınma merkezlerini kapsarken, AÇSHB'nin hizmetleri hem barınma merkezlerinde hem de barınma merkezi dışında kalan Suriyelileri kapsamaktadır. Güngör (2018: s.59-60)'e göre AÇSHB, 2016 yılında Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal uyum ve Psiko-sosyal Destek Çalışmaları koordinasyon ve Planlama Çalıştayı düzenlemiştir. Araştırmacının bu çalıştaydan elde ettiği bilgilere göre Türkiye barınma merkezlerinde psiko-sosyal destek büroları açmıştır. Bu bürolar aracılığı ile Suriyeli çocuk, kadın, genç, yaşlı ve ailelere yönelik mikro ve mezzo düzeyde sosyal hizmet müdahaleleri uygulanmaktadır. Çocuklar için oyunlar organize edilmekte, oyun çadırları ve çocuk merkezleri aracılığı ile sosyalleşmeleri sağlanmaktadır. Gençler için spor, sanat, kültür etkinlikleri düzenlenmekte ve meslek kursları açılmaktadır. Gerekli durumlarda psikiyatri servislerine sevkler sağlanmaktadır (Güngör, 2018: s.59-60).

AÇSHB barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeliler için de psiko-sosyal destek çalışmalarını sürdürmektedir. Refakatsiz çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları bunların başında gelmektedir. GKY'ye göre refakatsiz çocukların korunması ve bakımlarının sağlanması AÇSHB tarafından organize edilmektedir. Bu çocukların sevgi evleri ya da yetiştirme yurtlarında bakımlarını sağlamak, çocuklara yönelik rehabilite edici çalışmalar yapmak ve çocukların ailelerini bularak aile bütünlüğünü sağlamak gibi görevler üstlenmektedirler.

AÇSHB şiddet gören Suriyeli kadınlar için de koruyucu ve önleyici tedbirler almaktadır. Şiddet gören kadınlar için koruma kararının çıkartılması ve bu kadınların Şiddeti Önleme Merkezleri (ŞÖNİM)'nde kalmalarını sağlamaktadır.

AÇSHB yıllardır ülkemizdeki vatandaşlar için uyguladığı bir destek programını geçici koruma altındaki Suriyeliler için de uygulamaya başlamıştır. Ailelerin çocuklarına daha iyi bakım sağlayabilmek ve çocukların kuruluş bakımına ihtiyaç duymasının önüne geçebilmek için uygulanan ‘Sosyal Ekonomik Destek (SED)’ programından artık Suriyeliler de faydalanabilmektedir. Bu şekilde çocuk sahibi olan ve maddi durumları iyi olmayan Suriyeli aileler AÇSHB’nin bu yardımına başvuru yapabilmektedir.

2.4.2. Yerel Yönetimler ve Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin tüm ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması neredeyse imkansız bir durumdur. Devletin yetersiz kaldığı durumlarda ya da hali hazırda sağlanan hizmetlere destek vermek amacıyla yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da önemli roller üstlenmektedir. Suriyelilerin barınma, eğitim, sağlık veya hukuki hizmetlerinin sağlanması ve sosyal uyumlarının gerçekleştirilebilmesi amacıyla bu kuruluşlar da çalışmalar yürütmektedirler. Çalışmanın bu bölümünde yerel yönetimler tanımlanması, sosyal belediyeçilik kavramının açıklanması ve belediyelerin geçici koruma altındaki Suriyelilere sağladığı hizmetlerin neler olduğu konuları üzerinde durulacaktır.

2.4.2.1. Yerel Yönetimler

Yerel yönetim, *“merkezi yönetimin dışında, bir topluluğun yerel ve ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla, seçmenlerin karar organlarını doğrudan seçtiği, idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliği olan demokratik bir kuruluş”* olarak tanımlanmıştır. Yerel yönetim kavramı içerisinde köy idareleri, il özel idareleri ve belediyeleri barındırmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: s.3).

Yerel yönetimler için istenen ideal yapı, her ne kadar merkezi yönetimlerin denetimi altında olsalar da merkezi rahatlatan, hizmetlerin kolay ve hızlı biçimde verildiği bir sistem olarak belirlenmiştir. Güçlü yerel yönetimler ile yerel kalkınma

hedeflenmelidir. Ancak bu kalkınmanın eşitlikçi ve insancıl olması gerekmektedir (Genç, 2009: s.60). Çalışmamız kapsamında geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sağlayan kuruluşlar incelendiği için, bu başlık altında da belediyeler üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır.

Belediyeler, karar organları halk tarafından seçilen, yerleşim yeri sakinlerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamaya gayret gösteren, idari ve mali anlamda özerk kuruluşlardır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: s.3). Yerleşim yerinin büyüklüğüne bağlı olarak, ilçe belediyeleri, il belediyeleri ya da büyükşehir belediyeleri halkın ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar yapmaktadırlar.

Belediyelerin kanunla belirlenmiş birçok görevi bulunmaktadır. Belediyelerin görevleri 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde açıklanmıştır. Bu maddeye göre belediyeler kentsel altyapı, çevre sağlığı, kanalizasyon, temiz su tedariki, atıklar, ağaçlandırma, mezarlıklar ve defin işlemleri, kültür, sanat, spor, turizm, sosyal hizmetler gibi bir çok konuda hizmet vermekle yükümlü tutulmuşlardır. Ayrıca nüfusu 100 binden fazla belediyelerin ve büyükşehir belediyelerinin kadın ve çocuklar için konukevi açmalarının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Belediyeler birçok alanda halkın ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet vermektedir. Belediye yönetimleri vadettikleri ve yaptıkları hizmetlere göre seçilmektedirler. Dolayısıyla halkın memnuniyetini kazanmak belediyeler için çok önemlidir. Bu anlamda halka daha fazla hitap ettiği ve yarar sağladığı düşünülen 'sosyal belediyecilik' kavramı son yıllarda önem kazanmıştır. Özellikleri ile geçici koruma altındaki Suriyelileri de ilgilendiren sosyal belediyecilik kavramı hakkında bilgi vermek gereklidir.

2.4.2.2. Sosyal Belediyecilik

Literatürde sosyal belediyecilik kavramı sıklıkla 'sosyal devlet' ve 'sosyal politika' kavramları ilişkilendirilmektedir. Sosyal politika devletin, vatandaşlarının mutluluğu ve refahı için, beslenme, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik gibi konularda

attığı adımlar ve aldığı kararları içermektedir (Bedir, 2016: s.3). Türkiye’deki sosyal devlet uygulaması henüz gelişim aşamasındadır. Dolayısıyla sosyal politikaların da etkin sonuçlar doğurduğu ve yerinden yönetimlerin merkeze konulduğu bir yapı henüz oluşmamıştır. Sosyal belediyecilik ise, belediyelerin yerelde yaptığı sosyal politikalar olarak tanımlanmaktadır. Fakat sosyal belediyecilik anlayışı, devletin oluşturduğu sosyal politikalardan farklılık göstermektedir. Sosyal belediyecilik, yerel düzeyde politikalar geliştirirken, sosyal politikanın aracı olan sosyal hizmet uygulamalarını kullanmaktadır (Sevinç, 2015: s.203). Sosyal belediyecilik sıklıkla sosyal politika ile ilişkilendirilmektedir. Bu durumda sosyal belediyeciliğe yaklaşırken sosyo-ekonomik haklar üzerinden değerlendirme yapmak daha doğru olacaktır. Sosyo-ekonomik hakları erişimin ne şekilde gerçekleştiği, adaletsizlikle mücadele yöntemleri, yoksulluğun bitirilmesi için uygulanan projelerin neler olduğu gibi konular sosyal belediyeciliğin değerlendirilmesi için gerekli kriterler olmaktadır (Koray ve Temiz, 2014: s.22).

Sosyal belediyecilik yöntemleriyle başta yerelde olmak üzere sosyal adaletin ve eşitsizliğin yok edilmesi amaçlanmaktadır. Belediyeler, sosyal belediyecilik çalışmalarını yürütürken bazı ilke ve hedeflerden faydalanmaktadırlar. Bu ilke ve hedefleri aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür:

- Şehirlerin ekonomik, kültürel, sosyal gelişimlerini ilgilendiren çalışmalara ağırlık verilmelidir.
- Sivil toplum desteklenmeli ve demokrasi kültürü geliştirilmelidir.
- Yerelde yoksulluk analizleri yapılarak yoksul bireyler tespit edilmelidir. Bu analiz yapılırken toplum liderleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmalıdır.
- Merkezi yönetimle işbirliği içerisinde birey, grup ve toplum sosyal hizmetler ile buluşturulmalıdır. Bu sırada kaynaklar etkin ve bilinçli kullanılmalıdır.
- Toplum ile güçlü bir iletişim ağı kurulmalıdır. Bu sayede vatandaşların istek ve şikayetlerine hızlı biçimde geri dönüş yapılmasının önü açılacaktır.
- Çevre kirliliği, ağaçlandırma, zararlı gazlar gibi konulara dikkat çekilmeli ve çevre dostu şehirler oluşturulmalıdır.
- Hak temelli yardımlara ağırlık verilmeli ve yapılan yardımların günü kurtarıcı değil, uzun vadeli çözümler getirmesi sağlanmalıdır.

- Yardıma ihtiyacı olan insanlar arasında hassasiyet analizleri yapılarak, acil olarak yardıma ihtiyacı olan vatandaşlardan başlamak üzere toplumun ihtiyaçları karşılanmalıdır. Rehabilitasyon hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiler için tesisler yapılmalıdır.
- Engelliler için sosyal içerme programları oluşturulmalıdır.
- İstismar ve ihmale uğramış her yaştan birey için bakım ve rehabilitasyon hizmetleri hazırda tutulmalıdır. Bu kişiler gerektiğinde kurum bakımından faydalanmalıdır (Genç, 2009: s.63-64; Koray ve Temiz, 2014: s.20).

Belediyelerin tanımı, görev ve sorumlulukları, hizmet anlayışları süreç içerisinde sürekli değişim göstermektedir. Dünyadaki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik değişim devam ettiği sürece belediyeler de bu değişimlere uyum sağlamak zorunda kalacaklardır. Demokrasi kültürünün gelişmesi ve insan hakları konusunun her zamankinden daha fazla gündem olması kuşkusuz belediyelerin de çalışmalarını etkilemektedir. Son yıllarda özellikle siyasi ve askeri gelişmelerin sonucunda hız kazanan uluslararası göç konusu da belediyeler için yeni bir çalışma alanı olarak durmaktadır. Nitekim Suriye krizi ile birlikte ülkemize gelen 3.6 milyon Suriyelinin başta barınma ve beslenme olmak üzere eğitim, sağlık, yasal haklarının korunması gibi konularda belediyelerin de sorumluluk alması beklenmektedir.

2.4.2.3. Belediyeler ve Geçici Korunma Altındaki Suriyeliler

Günümüzde halkın talepleri belediyelerin çalışmalarını önemli ölçüde etkilemektedir. Belediyeler bu talepleri yenilikçi bir anlayışla değerlendirmektedir. Çevre ve çocuk dostu kentler, teknolojiyle uyumlu şehirler bu yenilikçi anlayışın sonucunda ortaya çıkmıştır. Öte yandan belediyeler yenilikçi uygulamaların yanında yeni sorun alanlarıyla da karşı karşıya gelmektedirler. Yeni sorunlardan biri olarak tanımlanan göç konusu da kentlerin yapısını etkilemektedir. Göç sorununun ana aktörü merkezi yönetimdir. Mülteci ve sığınmacılara yönelik sosyal politikalar merkezi yönetim tarafından belirlenmektedir. Ancak belediyeler de uygulanacak olan stratejilerin paydaşı olmaktadır (Akman, 2019: s.51).

Belediyelerin geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik destek sağlamalarını zorunlu kılan bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu konunun her belediyenin kendi inisiyatifinde olduğu görülmektedir. Ancak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. Maddesinin, belediyelerin Suriyelilere destek sağlaması için yol gösterici olduğu düşünülmektedir. Söz konusu maddede geçen “*Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir.*” ibaresi Suriyelilerin de ikamet ettikleri bölgede gerekli belediye hizmetlerinden yararlanabileceğini göstermektedir. Bu maddede ayrıca belediyelerin, hemşehrilerin sosyal ve kültürel bağlarının gelişmesi ve korunması için çalışması gerektiği ve gerektiği zaman sendika ve sivil toplum kuruluşu gibi örgütlenmelerle işbirliği yapabileceği belirtilmiştir. Belediyelerin 13. Maddeyi göz önünde bulundurarak Suriyelilere yönelik sosyal belediyeciliğin gerektirdiği hizmetleri yapması beklenmektedir. Ayrıca diğer kuruluşlarla işbirliği yaparak, yerel halk ile Suriyeliler arasında bağların gelişmesini ve sosyal uyumun hızlanmasını sağlayacak projeler de geliştirilebilir.

Belediyelerin Suriyelilere yardım konusunda çekincelerinin olduğu görülmektedir. Bunların başında mevzuat konusundaki belirsizlik gelmektedir. Belediyeler Suriyelilere destek sağlamayı zorunlu kılan bir yasal dayanak olmadığını belirtmektedirler. Yerel halk dışındaki gruplara belediye bütçesinden destek sağlamanın Sayıştay tarafından ‘usulsüzlük’ olarak nitelendirileceği endişesini taşımaktadırlar (Erdoğan, 2017: s.41).

Belediyelerin bir diğer çekincesi yerel halkın Suriyelilere karşı geliştirdiği olumsuz bakış açısıdır. Bu olumsuz bakış açısı belediyeleri politika üretme noktasında engellemektedir (Şahin, 2019: s.52). Son yıllarda Türkiye’de ekonomik krizin de baş göstermesi ile yerel halkta Suriyeli karşıtlığı oluşmaya başlamıştır. Yerel halkın bir kısmı ekonomik kaynakların Suriyelilere harcanması sonucu ekonomik krizin oluştuğuna inanmaktadır. Yazılı ve görsel medyanın da haberlerde Suriyelileri hedef göstermesi, bu karşıtlığın oluşmasında rol oynamaktadır. Sonuç itibariyle halkın belli bir bölümü Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu durum belediyelerin hizmetlerini de etkilemektedir. Hatta yerel seçimlerde bazı adayların seçimi kazanabilmek için Suriyeli karşıtı propaganda

düzenledikleri görülmüştür. Bazı adaylar seçilmeleri durumunda Suriyelilere sağlanan desteklerin kesileceğini vadetmiştir.

Belediyelerin geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sağladığı hizmetleri daha iyi anlayabilmek adına farklı araştırmalar incelenmiştir. Kahraman vd (2019: s.56. ve s.60), Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin, belediye bütçesini şehrin yerel halkını gözetecek şekilde kullandığını ve Suriyelileri görmezden geldiğini belirtmiştir. Aynı çalışmada Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin, Suriye krizinin başından beri Suriyelilere olan desteğinin artarak devam ettiği bildirilmiştir. Gıda yardımı, çocuklar için eğitim merkezleri, yetişkinler için dil kursları, çeşitli sanat faaliyetleri, giyecek ve oyuncak yardımları gibi uygulamalarının olduğu belirtilmiştir. Şahin (2019: s.74), Sultanbeyli Belediyesi'nin Suriyelilere hizmet verebilmek amacıyla Mülteciler Derneği'ni kurduğunu ifade etmiştir. Mülteciler Derneği'nin, Suriyeliler için sağlık, eğitim, istihdam gibi birçok alanda hizmet verdiği belirtilmiştir. Tuzla Belediyesi ile Pendik Belediyesi'nin çalışmalarının incelendiği bir çalışmada, Tuzla Belediyesi'nin mültecilere yönelik yardımları Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Pendik Belediyesi'nin ise Mülteci Destek Merkezi aracılığı ile sürdürdüğü belirtilmiştir. Çalışmada Tuzla Belediyesi'nin ilçe sınırlarında ikamet eden tüm mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamakta büyük çaba sarf ettiği anlatılmıştır. Pendik Belediyesi'nin ise yapılan yardım başvurularını ev ziyaretleri yoluyla değerlendirdiği ve ihtiyaç sahibi mültecilere gerekli yardımların yapıldığı belirtilmiştir (Karakuş, 2019: s.127-130). Yine farklı bir araştırmada İzmir'de Suriyeli sayısının fazla olduğu bazı ilçelerde hiçbir destek çalışmasının olmadığı, Suriyeli sayısının az olduğu bazı ilçelerde ise çeşitli hizmetlerin gerçekleştirildiği anlatılmıştır. Sağlanan desteklerin sınırlı sayıda Suriyeli ile bulunduğu ve bu desteklerin genellikle aynı yardımları kapsadığı ifade edilmiştir (Çamur, 2017: s.127).

2.4.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Sağladığı Hizmetler

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin güvenlik, bakım, barınma, beslenme, eğitim, sağlık, hukuk gibi birçok alanda karşılanması gereken ihtiyaçları bulunmaktadır. Merkezi yönetim, bu ihtiyaçların karşılanması için büyük bir güç olarak sahada yer alsa da tek başına bütün hizmetleri karşılayabilmesi mümkün değildir. Merkezi yönetimin sağladığı hizmetlere destek veren, tamamlayıcı rolde görev yapan, ya da merkezi yönetimin dolduramadığı boşlukları doldurabilen yardımcı aktörlere ihtiyaç vardır. Bu yardımcı aktörlerden biri de sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu çerçevede çalışmanın bu bölümünde sivil toplum kuruluşlarının tanımı, gelişimi, rolleri ve geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik hizmetleri açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4.3.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanımlanması

Sivil toplum kuruluşlarının tanımını yapmadan önce ‘sivil toplum’ kavramı üzerinde durmak gerekecektir. Sivil toplum, ekonomik, sosyal, kültürel yada politik anlamda gelişmiş toplumsal ilişkilerin, değişik gruplar arasındaki iletişim ve etkileşim alanı olarak kabul edilmektedir. Bu değişik gruplar birçok oluşumu temsil etmektedir. Gönüllü faaliyet gösteren örgütlenmeler, ekonomi kuruluşları, sosyal hareket örgütlenmeleri gibi geniş bir alanı temsil etmektedir. Bu gruplar arasındaki ilişki her zaman uyumlu ilerlememektedir. Bu ilişki bazen de çatışmacı bir niteliğe bürünmektedir (Uğur, 2013: s.6).

Sivil toplumun tanımlanması zor ve tartışmalı bir konudur. Yine de sivil toplumun kişilerin özel yaşantısından ziyade, kamusal yapıya yakın olduğunu ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde devletin yanına konmayı hedeflediği belirtilebilir. Hegel, sivil toplumun devlet ile birey arasında yer aldığını, özel ve ortak çıkarların birleşmesi ile aşılması mümkün geçici bir fenomen olduğunu belirtmiştir. Antonio Gramsci ise sivil toplumun kayıtsız şartsız olmasa bile devletin önemli destek

kanallarından biri olduğunu ifade etmiştir. Genel olarak ise sivil toplum toplumsal hareketlerin önemli bir dinamiği olarak tanımlanmıştır (Marshall, 1999: s.662).

Sivil toplum devlet ile toplum arasındaki alanda kendine yer edinmiştir. Yani devletin olmadığı alanlarda, toplumsal grupların faaliyet yürüttüğü bölge, sivil toplumun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sivil toplum artık demokratik, katılımcı ve farklılıklara açık bir toplumu ifade etmektedir. Hatta birçok kaynakta demokrasi ile sivil toplum eş anlamlı kelimeler olarak kullanılmaktadır. Sivil toplumu omuzlayan, sivil toplumun değer ve ilkelerini somut biçimde göstermesini sağlayan yapıya ise sivil toplum kuruluşu denilmektedir. İngilizcede ve uluslararası literatürde sıklıkla Non Governmental Organizations kavramı kullanılmaktadır. Bu kavramın Türkçe karşılığı ‘Sivil Toplum Kuruluşu’ ya da ‘Sivil Toplum Örgütü’ olarak belirlenmiştir (Çaha vd (2013: s.13). Ancak literatürde ‘Sivil Toplum Kuruluşu’ kavramı daha sık kullanıldığı için, bizim çalışmamızda da bu kavrama yer verilmiştir.

Sivil toplumun iki önemli özelliği vardır Bunlardan biri aktif vatandaşlık, diğeri ise örgütlü sivil toplumdur. Aktif vatandaşlar güçlü ve yenilikçidirler. Toplumda zor durumda olan, imkanları kısıtlı diğer insanlar için sorumluluk üstlenebilirler. Örgütlü sivil toplum ise aktif vatandaşların oluşturduğu dernek, vakıf, sendikalar, tüzel kişiliği olmayan platformlar gibi geniş bir alanı kapsamaktadır (Çiftçi, 2012: s.10-11). STK’lar kendi içlerinde farklı kategorilere ayrılmaktadırlar. Kategorilerine göre STK’ları şöyle özetlemek mümkündür:

- Dernekler
- Vakıflar
- Kooperatifler
- Sendikalar
- Birlikler
- Platformlar (Şavlı, 2014: s.4).

Şavlı (2014: s.5), çalışma şekillerine göre STK’ları ise şu şekilde gruplandırmıştır:

- Hak Temelli Çalışan Sivil Toplum Örgütleri: Toplumdaki dezavantajlı kesimlerle çalışmaktadırlar. Çevre, engelli hakları, mülteci ve sığınmacılar, cinsiyet eşitliği gibi geniş alanda hak savunuculuğu yapmaktadırlar.
- Yardımlaşma ve Dayanısmaya Yönelik Sivil Toplum Kuruluşları: İhtiyaç temelli çalışan STK'lardır. Faaliyetleri en temel biçimde yardım toplama ve toplanan yardımları dağıtma biçiminde açıklanabilir. Gıda, yiyecek, giyecek, ilaç ya da doğrudan nakdi yardımı kapsayan bir anlayış içinde çalışmaktadırlar.
- Hizmet Üretimine Yönelik Sivil Toplum Kuruluşları: Sosyal yardım faaliyetleri yürüten ve özellikle dini hizmetlerin gerçekleştirilmesi için çalışan STK'lar bu gruptadır.
- Bilgi Üreten ve Ağ Oluşturmaya Yönelik STK'lar: Meslek grupları ile uzmanlık gerektiren belli başlı konularda bilgi toplanması ve toplanan bilgilerin geniş kitlelere ulaştırılması ile yükümlü STK'lardır.

2.4.3.2. Sivil Toplumun Dünyada Gelişimi

Sivil toplumun tarihçesi Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Aristoteles'in kullanmış olduğu 'societas civilis/politike koinonia' kavramı sosyal toplumun ilk hali olarak kabul edilmektedir. Bu kavram kanunlarla belirlenmiş bir sistem içerisinde eşit ve özgürlükçü bir yaşamı kapsamaktadır. Aristoteles'in tanımladığı bu kavrama göre polis yurttaşlar sorunlarını çözebilmek için hür ve eşit bir ortamda tartışabilmektedirler. Ancak Aristoteles sivil toplumu devletin dışında bir oluşum olarak görmemektedir. Aksine bu iki kavramı özdeş kabul etmektedir (Akay ve Kurma, ty: s.2). Aristoteles, sivil toplumu tanımlarken ayrıca 'kamusal dostluk' kavramına da vurgu yapmaktadır. Kamusal dostluk, kişinin başkalarının faydasını kendi faydası gibi görmesi ve bu şekilde toplam faydaya ulaşma biçimini tanımlamaktadır (Alyakut, 2013: s.19).

Keyman, sivil toplumu üç farklı dönemde incelemektedir. Bunlardan birincisi sivil toplumun ilk oluşma dönemi olan, 17. ve 18. yüzyılları kapsayan ‘sivil toplum-modern toplum’ dönemidir. Keyman, burada öncelikle ‘birey’ kavramına dikkat çekmektedir. Modern öncesi toplumda birey kavramının olmadığını, dolayısıyla sivil toplum kavramının da bu dönemde gelişmediğini belirtmektedir. Birey kavramıyla beraber ise öne çıkan grubun ‘burjuva sınıfı’ olduğunu söylemektedir. Modern toplum burjuva ve pazarla bağlantılı olarak ortaya çıktığını, bu dönemde burjuvanın yürürlükte olan aristokrasiye karşı geldiğini belirtmiştir. Keyman’ın üzerinde durduğu ikinci dönem ise ‘sivil toplum-demokrasi’ dönemidir. Bu dönemde özellikle Doğu Avrupa ve Latin Amerika’da totaliter rejimlerin yıkılmasıyla birlikte sivil toplumun önem kazandığı belirtilmektedir. Yani 1970’li yılları kapsayan bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında bir anlamda demokrasiye geçişte sivil toplumunun öneminin vurgulandığı bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bakıldığı zaman birinci dönemde demokrasiye vurgu yapılmamaktadır. İkinci dönemde ise demokrasiden konuşulurken, sivil toplum vurgusu yapılmamaktadır. Bu sebeple birinci dönem burjuva insanını, ikinci dönem ise devlete karşı pozisyon almış siyasi ve ahlaki insanı temsil etmektedir (Keyman, 2004: s.3-7).

Dünyada sivil toplum ve dolayısıyla sivil toplum kuruluşları için dönüm noktası olarak kabul edilen yıllar 1980 sonrasıdır. Küreselleşme hareketi ile başlayan süreç dünyayı siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik kültürel yönden etkilemiştir. Küreselleşme ile beraber mevcut siyasi partiler meşruiyet sorunu yaşamışlardır. Bu durum sivil toplum kuruluşlarının öneminin artmasını sağlamıştır. Ayrıca Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku ülkelerinin yıkılması yeni siyasi arayışları beraberinde getirmiş ve sivil toplumu ciddi bir alternatif olarak ön plana çıkarmıştır (Özer, 2008: s.87). Sivil toplumun bu yıllarda ön plana çıkmasının bir diğer önemli nedeni de devletler arası sorunlardır. Küresel nitelikteki sorunların devletler tarafından çözülemeyeceği anlaşıncı üçüncü bir unsur aranmıştır. Bu unsur yine sivil toplum olarak karşımıza çıkmaktadır (Alyakut, 2013: s.44). Çiftçi (2012: s.7), Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilme Projesi kapsamında hazırladığı raporda sivil toplumun dünyadaki gelişimini Tablo 7.’de gösterildiği şekliyle dönemlere ayırmıştır:

Tablo 7. Dünyada STK’ların Gelişimi

Gelişmeler	Yıl Aralıkları
Uluslararası düzeyde STK’ların ortaya çıkışı	1775-1918
Sorumluluk almaları, gelişmeleri ve kamu ilişkisi	1919-1934
Ayrışmaları	1935-1944
Kabul görmeleri ve resmileşmeleri	1945-1949
Duraklama	1950-1971
Yoğunlaşma	1972-1991
Güçlenme	1992 ve sonrası

Kaynak: Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilme Projesi, 2010-2012.

2.4.3.3. Sivil Toplumun Türkiye’deki Gelişimi

Türkiye’deki sivil toplumun gelişimini iyi anlayabilmek için Osmanlı’daki sivil toplum anlayışını da anlamak gereklidir. Osmanlı’daki sivil toplum, vakıflardan, loncalardan, ayan sistemi gibi yapılardan oluşmaktaydı (Çaha vd 2013: s.18). Özellikle vakıflar bu dönemde ön plana çıkmaktaydı. Hayırseverlik kurumları olarak bilinen vakıflar, devletin dışında bir alanda konumlanmışlardı. Vakıflar aynı zamanda siyasi alanın dışında faaliyetlerini yürüterek toplumsal dayanışmaya katkı sunmuşlardır (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı [TUSEV], 2006: s.35).

Türkiye’deki sivil toplum siyasetin dışında kalan örgütsel bir yaşam alanı olarak tanımlandığında, STK’ların tarihinin oldukça uzun olduğu sonucuna varılabilir. Bu tanımlama özellikle Osmanlı’daki hayırseverlik kurumlarını da içermektedir. Ancak sivil toplumun devletin dışında kalan, demokratik ve gönüllü bir hareket olarak tanımlanması, STK’ların kısa bir tarihe sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bu anlamdaki sivil toplum özellikle 1980 sonrası başlayan demokratikleşme hareketleriyle önem kazanmıştır (TUSEV, 2006: s.36).

Modernleşme ve demokratikleşme Türkiye’deki sivil toplumun gelişmesinde önemli iki araç olarak durmaktadır. Cumhuriyetin kurulmasından çok partili hayata geçiş dönemine kadar, yani 1923-1945 tarihleri arasında Türkiye modernleşmeyi devlet temelli gerçekleştirmeye çalışmıştır. Ulus devlet anlayışının güçlü olduğu tek

partili dönemde hem geleneksel hem de modern sivil toplum kuruluşları geri planda kalmıştır. 1945-1980 yılları arasındaki çok partili dönemde ise çeşitli siyasi partiler, dernekler, vakıflar ve diğer örgütlenmeler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Ancak bu dönemde de hem sosyal yaşantının düzenlenmesinde hem çeşitli alanlardaki değişim hareketlerinde devlet ana güçlü aktör olarak sorumluluk almıştır. Türkiye’deki STK’ların gerçek anlamda değer kazanması ve gelişmesi 1980 sonrasında gerçekleşmiştir. Serbest piyasa ekonomisi, etnik ve dini kimlik talepleri, küreselleşme süreci gibi faktörler bu yıllarda STK’ların güçlenmesini sağlamış, devletin sosyal yaşam üzerindeki gücünün azalmasına neden olmuştur (Çaha vd 2013: s.18; TUSEV, 2006: s.36-37).

Türkiye’de STK anlayışının günümüzde dernek ve vakıflar üzerinden yerleştiği görülmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun üçüncü bölümünde vakıfların tanımı, kuruluş şartları ve işleyişlerine dair düzenlemeler yapılmıştır. Vakıflar eğitim, sağlık, sanat, kültür, yardım toplama gibi birçok alanda faaliyetlerini yürütmektedirler. Dernekler ise Türkiye’de STK denildiğinde akla gelen ilk kuruluşlardır. Derneklerin yasal düzenlemeleri ilk olarak 1909 yılında Cemiyetler Kanunu’nda belirlenmiştir. Cumhuriyet tarihi boyunca birçok kanunda derneklere yer verilse de 2004 yılında yürürlüğe giren Dernekler Kanunu bu alandaki en önemli düzenlemedir. Dernekler, çevrenin korunması, engelli hakları, eğitim araştırma çalışmaları, sağlık, kültür, sanat faaliyetleri, yaşlı ve çocuk hakları, düşünce özgürlüğü, hak savunuculuğu gibi geniş bir yelpazede çalışmalarını yürütmektedirler (Kalkınma Bakanlığı, 2018. S.28-30). Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü’nden edinilen bilgiye göre Türkiye’de 2020 yılı itibariyle 121.675 faal dernek bulunmaktadır.

2.4.3.4. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türkiye’deki STK’lar

Türkiye’deki geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sağlanan hizmetlerde STK’lar önemli rol ve sorumluluk yüklenmektedir. Suriyelilerin barınma, güvenlik, ekonomik, eğitim, sağlık gibi birçok alanda sorunları bulunmaktadır. Cılga (2020)’nın oluşturmuş olduğu interaktif STK haritasına göre

geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan toplam STK sayısı 48'tir. Bu STK'ların 18 tanesi uluslararası düzeyde görev yapmaktadır. STK'lar özellikle devletin ulaşamadığı yerlerde çalışmalarını sürdürmektedirler. Türkiye'de barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçları çoğunlukla AFAD gözetiminde devlet tarafından karşılanmaktadır. Fakat Suriyelilerin çok büyük bir kısmının barınma merkezlerinde yaşamadığı bilinmektedir. STK'lar hem barınma merkezlerinde hem de barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilere destek sağlamaktadırlar. Ancak STK'ların desteğinin barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeliler için daha hayati önem taşıdığı bilinen bir gerçektir. STK'ların Suriyelilere sağladığı destekleri hak temelli çalışmalar ve ihtiyaç temelli çalışmalar olmak iki sınıfta değerlendirmek mümkündür.

İhtiyaç temelli çalışmalar genellikle ayni ve nakdi yardımı kapsamaktadır. Yiyecek yardımları, ev kirası yardımı, ev eşyası yardımı, medikal cihaz yardımı, çocukların eğitimi için maddi teşvikler gibi destekler ihtiyaç temelli çalışmaları özetlemektedir. İhtiyaç temelli çalışmalar Suriyelilerin ihtiyaçlarını kısa süreliğine gidermektedir. Uzun vadede Suriyelilerin yine aynı yardımlara ihtiyaç duyması muhtemeldir. Bu nedenle ihtiyaç temelli yardımların günü kurtaran, uzun vadede etkisini yitiren yardımlar olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'de Suriyelilere yönelik ihtiyaç temelli çalışan STK'ların büyük çoğunluğu aynı zamanda inanç temelli STK'lardır. Her ne kadar literatürde konuya yönelik kapsamlı bir çalışma bulunamamışsa da, inanç temelli çalışan kuruluşların, destek sağlarken kişi ya da grup seçme riskinin de bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Bu ihtimal hizmetlerin eşit biçimde Suriyelilere ulaştırılmasının önüne geçecektir.

Hak temelli STK'lar ise Suriyelilerin yasal haklarının savunulması, eğitim ve sağlık gibi hizmetlere ulaşırken karşılaştıkları engellerin ortadan kaldırılması, sosyal uyumlarının sağlanması, Suriyelilerin baş etme kapasitelerinin artırılarak en az desteğe ihtiyaç duyacak şekilde yaşamlarına devam etmelerinin hedeflenmesi gibi çalışmalar yürütmektedirler. Hak temelli yaklaşımın dört ana karakteristiği bulunmaktadır:

- İnsanların kendi yaşamlarını etkileyecek kararlarda söz sahibi olmalarını desteklemektedir.
- Sorunun bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını ve hizmetlere erişimdeki engellerin ortadan kaldırılmasını desteklemektedir.
- Ayrımcılığı ve barışı tehdit eden her unsuru reddetmektedir. Sosyal adaleti ve insanın onurlu biçimde yaşamasını desteklemektedir.
- İnsan haklarının korunması ve eksiksiz uygulanması noktasında herkesin sorumlu olduğunu belirtmektedir (Çiftçi, 2012: s.21).

STK'ların geçici koruma altındaki Suriyelilere sağladığı hizmetlerin, STK'ların rolleri açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Kalkınma Bakanlığı (2018: s.6), On Birinci Kalkınma Planı'nın yer aldığı raporunda bu rolleri aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- **Hizmet Sunucu Rolü:** STK'lar özellikle azınlıkların ihtiyaç duyduğu hizmetlerin sunulmasında rol üstlenmektedirler. Diğer hizmet sağlayıcıların hizmetlerini nitelik açısından tamamlama ya da bu hizmet sağlayıcılarının üzerine eğilmediği bir ihtiyacı STK olarak verme görevini üstlenmektedirler. Türkiye'deki STK'lar barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilerin devlet tarafından karşılanmayan ihtiyaçlarını gidermekte görev almaktadırlar. Eğitime katılamayan çocukların okula kayıtlarının yapılması ve psiko-sosyal ya da hukuk danışmanlığının sağlanması bu hizmetlerdendir. Ayrıca ikincil dezavantaja sahip Suriyelilere yönelik projeler gerçekleştirmektedirler.
- **Öncü Rol:** STK'lar hizmet sunumunda yeni yaklaşım, program ve projeler gerçekleştirmektedirler. Geçici koruma altındaki Suriyeliler için daha önce verilmemiş bir hizmetin verilmesi planlanabilir ya da hali hazırda sunulan hizmetlerin daha etkin olabilmesi amacıyla yeni bir yaklaşım gerçekleştirilebilir.
- **Değer Koruma Rolü:** Devlet kurumlarının ve işletmelerinin farklı değerleri korumada sınırlılıkları bulunmaktadır. STK'lar bu değerlerin korunması için rol üstlenmektedirler. Suriyelilerin sahip olduğu kültürün, dilin veya dini değerlerin korunması için STK'lar çalışmalarda bulunmaktadır.

- **Savunuculuk Rolü:** Politikalar oluşturulurken özellikle azınlıkta kalan dezavantajlı grupların hakları göz ardı edilebilmektedir. STK'lar bu azınlıkların sesini duyurabilmek için çalışmaktadırlar. Suriyelilerin devlet kurumlarında verilen hizmetlere erişim noktasında sıkıntı yaşadıkları bilinmektedir. STK'lar hak savunuculuğu kapsamında bu kurumlarda Suriyelilere yönelik hak savunuculuğu yapmaktadır. Ayrıca makro boyutta yaşanan hak kayıplarını ilgili bakanlıklarla paylaşarak politika yapıcıları harekete geçirmeye çalışmaktadırlar.

2.4.3.5. Çalışma Kapsamında İş Birliği Yapılan STK'lar

Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik STK'lar tarafından sağlanan hizmetlerin sosyal hizmet açısından değerlendirilmesini hedeflediğimiz çalışmamızda dört farklı STK ile iş birliği yapılmıştır. Bu STK'lar sırasıyla Hayata Destek Derneği (HDD), Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Mülteciler Derneği (Sultanbeyli) ve Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD)'dir.

2.4.3.5.1. Hayata Destek Derneği

HDD, afetlerden etkilenmiş toplulukların temel hak ve ihtiyaçlara erişimini destekleyen, 2005 yılından beri faaliyetlerini devam ettiren bir insani yardım kuruluşudur. HDD, çalışmalarını insanlık, ayırım gözetmeme, tarafsızlık, bağımsızlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda yürütmektedir. Acil yardım, mülteci destek, çocuk koruma ve sivil toplumu güçlendirme çalışmaları yürütmektedirler. HDD kriz durumlarında temel insani hizmetlerin karşılanması amacıyla acil yardım sağlamaktadır. Afet dönemlerinde bireyleri geçim kaynakları konusunda destekleme, çocukların eğitimlerinin devam etmesi için çadır sınıflar kurma, kriz bölgelerini temiz suya ulaştırma, afetten kişilerin haklarını koruması için eğitim verme gibi görevler üstlenmektedir (HDD, 2020)

2.4.3.5.2. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

SGDD, bağımsız, tarafsız ve kar amacı gütmeyen bir dernek olarak 1995 yılında Ankara’da kurulmuştur. SGDD, mülteci ve sığınmacıların hizmetlere erişimi noktasında sosyal ve hukuki destek sağlayan, psiko-sosyal destek veren, sosyal uyumlarının gerçekleşmesi için faaliyetler yürüten, 40’tan fazla şehirde ofisi bulunan bir sivil toplum kuruluşudur. SGDD 2016 yılında yurt dışında yaşayan sığınmacı ve göçmenler için de bir temsilcilik açmıştır. Türkiye’de ‘sığınmacı’ kavramını adında bulunduran ilk dernek olan SGDD, bünyesinde bulunan sosyal çalışmacılar, psikologlar, saha çalışanları, sağlık eğitmenleri, tercümanlar, avukatlar, dil ve beceri eğitmenleri, engelli uzmanları, gönüllüler ve mobil saha ekipleri ile sığınmacı ve mültecilere destek sağlamaktadır. SGDD çalışmalarını yürütürken yerel otoriteler, Birleşmiş Milletler ve diğer STK’lar ile iş birliği yapmaktadır (SGDD, 2020).

2.4.3.5.3. Mülteciler Derneği

Mülteciler Derneği 2014 yılında, İstanbul’un Sultanbeyli ilçesinde, ülkesinden ayrılmış ve uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilere destek sağlamak amacıyla kurulmuştur. Farklı milletlerden oluşan personel kadrosuyla mülteci sorunlarının çözümü için çaba sarf etmektedir. Mülteciler Derneği, çalışmalarını yürütürken din, dil, ırk, cinsiyet ya da politik hiçbir ayrım gözetmediğini belirtmektedir. Amacı mültecilerin başta temel sorunları olmak üzere her türlü ihtiyacını karşılamak ve sosyal uyumlarının sağlanmasına yardımcı olmak olan Mülteciler Derneği, kamu kurumları ve diğer STK’lar ile iş birliği içerisinde çalışmaktadır (Mülteciler Derneği, 2020).

2.4.3.5.4. Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği

MSYD, mülteci hakları, doğal afetler, krizler, çatışmalar ve insan hakları ihlallerinden etkilenmiş bireylerin ve toplulukların sorunlarını gidermek ve temel

insani ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. MSYD gizlilik standartları çerçevesinde, ayırım gözetmeme, şeffaflık, tarafsızlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir. Dernek ulusal ve uluslararası boyuttaki faaliyetleriyle krizlerden etkilen birey ve toplulukların sorunlarına eēilmektedir. Ayrıca düzenli olarak krizden etkilenen kimselerin durumlarını belirten saha çalışmaları ve raporlarla ilgili kuruluşların dikkatini kriz bölgesine çekmeye çalışmaktadır (MSYD, 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL HİZMET VE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLER

3.1. SOSYAL HİZMETİN TANIMLANMASI

Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) sosyal hizmeti “*insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan; sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleri ile etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslek*” olarak tanımlamıştır. Sosyal hizmetin İngilizce karşılığı ‘social work’ olarak geçmektedir. Türkiye’de ağırlıklı olarak ‘sosyal hizmet’ ve ‘sosyal çalışma’ kavramları kullanılmaktadır. Sosyal hizmet toplumsal olanı hedef almaktadır. Aynı zamanda ilke, teknik ve yöntemleriyle insanlara hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’deki ‘sosyal hizmet’ kullanımı uygun bulunmuştur (Duyan, 2012: s.8).

Yukarıda verilen sosyal hizmet tanımının üç boyutu bulunmaktadır. Birinci boyutu sosyal değişimi içermektedir. Sosyal hizmet uzmanları bireyler, aileler gruplar ve toplumla çalışırken sosyal gelişmeyi amaçlamaktadırlar. Örneğin şiddete uğramış bir kadın kendi yaşamanda değişime giderek bu sorundan uzaklaşma yolunda ikna edilmelidir. Toplumla çalışma boyutunda ise sığınma evlerinin yaygınlaştırılması, yasaların şiddet içermeyecek biçimde düzenlenmesi sosyal değişimin gerekliliğidir. Tanıma göre sosyal hizmetin ikinci boyutu insanların sorunlarının çözümünü içermektedir. Zor durumda olan kişilere danışma ve destekle yaşamlarındaki sorunları çözebilecek hizmet modellerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Üçüncü boyut ise terapötik yardımın güçlendirilmesini içermektedir. Yalnız yaşayan bir yaşlının yalnız kalma riskini azaltmaya çalışmak ya da madde bağımlısı bir gencin bu alışkanlığından uzaklaşması için sosyal yaşam

değişikliklerini önermek terapötik güçlendirmeye örnektir (Adams vd 2015: s.34-35).

Sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcıları sosyal hizmet uzmanlarıdır. Sosyal hizmet müdahalelerinin doğru bir şekilde bireye, aileye, gruba ve topluma yansımaları için sosyal hizmet uzmanlarına büyük sorumluluk düşmektedir. Thompson (2013: s.36) sosyal hizmet uzmanlarının görevlerini şöyle özetlemiştir:

- Sosyal hizmet yardımlarına başvuran kişilerin ön değerlendirmesini yapmak.
- Toplumun ihtiyacı olan gerekli hizmetleri kullanıma sokmak.
- Birey, aile, grup ve toplum düzeyinde çalışmalar yürüterek destekleyici faaliyetler yürütmek.
- Koruyucu planlar yapmak, uygulamak ve değerlendirmek.
- Adli kararların yerinde olmasına katkı sunmak için gerekli raporları hazırlamak ve mahkemeye sunmak.
- Multi-disipliner çalışmalara katkı sunmak, diğer meslek gruplarının bilgisinden faydalanmak.
- Savunuculuk ve arabuluculuk faaliyetlerinde bulunmak.
- Sosyal sorunlara yönelik koruyucu ve önleyici tedbirleri geliştirebilmek için birey, aile, grup ve toplumla çalışmak.
- Yasalara uygun olarak görevlerini yürütmek.

Sosyal hizmet temelde bireyin mutluluğunu hedeflerken, nihai hedefi sosyal refahın sağlanmasıdır. Mikro, mezo ve makro düzeyde çalışmalar yaparak bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun yaşam standartlarını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Sosyal hizmetin amacı, kişinin yeteneklerini üst seviyede kullanması sağlamak ve sorunlarla baş etme yöntemleri kazanabilmesine yardımcı olmaktır. Kişilerin sosyal işlevselliklerinin artırılması, sosyal içermenin gerçekleştirilmesi, sosyal adaletin sağlanması ve eşitsizliklerin giderilmesi sosyal hizmet mesleğinin nihai hedeflerini belirtmektedir. Sosyal hizmet, “*İnsan, insan olduğu için değerlidir.*” felsefesiyle hareket ederek her insanın eşit ve onurlu bir yaşam sürdürmesi gerektiğini savunmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları aynı zamanda insan hakları savunuculuğu da yapmaktadırlar.

3.2. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Geçici koruma altındaki Suriyeliler yabancı oldukları bir ülkeye, alışık oldukları hayatlarını geride bırakarak gelmişlerdir. Üstelik büyük bir iç savaş yaşamış ve büyük travmalar geçirmişlerdir. Bu sebeple de Suriyeliler psikolojik, sosyal, ekonomik, sağlık, eğitim, sosyal uyum gibi birçok konuda sorunlar yaşamaktadırlar. Sosyal hizmet mesleği Suriyelilerin yaşadığı problemlerin bitirilmesi için destek vermekte, Suriyelilerin sahip olduğu hakları desteklemektedir.

Genelci sosyal hizmet yaklaşımına göre sosyal hizmet uzmanları vaka çalışanı, grup çalışanı ya da topluluk organizatörü olarak çalışmaktadırlar. Sosyal hizmetin üç tane çalışma boyutu bulunmaktadır. Mikro boyuttaki çalışmalar bireyle birebir çalışmaları, mezzo boyuttaki çalışmalar aile ve diğer küçük gruplarla çalışmaları, makro düzeydeki çalışmalar ise örgüt veya topluluklarla çalışmaları kapsamaktadır. Makro boyuttaki çalışmalar aynı zamanda yasal düzenlemeleri ve sosyal politika geliştirmeyi de içermektedir (Zastrow, 2013: s.92). Geçici koruma altındaki Suriyeliler ile çalışılırken de sosyal hizmetin bu üç boyutundan faydalanmak mümkündür. Daha çok kişiye özel sorunların olduğu durumlarda mikro sosyal hizmet uygulaması kullanılmalıdır. psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyan Suriyeliler için bireysel görüşmeler planlanmalıdır. Gerekli durumlarda kişi diğer meslek grupları ya da birimlere yönlendirilmelidir. Mezzo düzeydeki çalışmalar Suriyeli aileler ya da benzer sorunlara sahip Suriyeli gruplarla yapılmalıdır. Aile bütünlüğü bozulmuş ya da savaş sonrası travma yaşayan ailelerin güçlendirilmesi mezzo düzeydeki çalışmalar ile mümkündür. Benzer sosyal sorunlar yaşayan Suriyelilere yönelik grupla çalışmalar düzenlenmelidir. Böylece Suriyelilerin sorunlarla baş etme yöntemleri kazanmaları sağlanmalıdır. Makro düzeydeki çalışmalar ise daha çok yasal düzenlemelerin geliştirilmesi ve sosyal politikaların düzenlenmesini içermelidir. Suriyelilerin hizmetlere erişimdeki engellerin ortadan kaldırılması amacıyla politikacılar harekete geçirilmelidir. Bu anlamda hem resmi kuruluşlar hem de STK'lar ile ortak hareket edilmelidir.

IFSW (1998), sosyal hizmet uzmanlarının mültecilerle çalışırken bazı bilgi kaynaklarına hakim olması gerektiğini belirtmiştir. Bu bilgi kaynaklarını şöyle sıralamak mümkündür:

- Köklerinden ayrılmaları ve yaşadıkları kayıp,
- Yaşadıkları zorlu travmalar ile alakalı bilgiler,
- Yerinden edilmeye neden olan koşullar hakkında bilgi,
- Kültürel faktörlerle ilgili bilgi,
- Ev sahibi topluluktaki yabancı düşmanlığı hakkında bilgi,
- Mülteciler için politika oluşturma ve sosyal hizmet müdahalesi geliştirmede gerekli olan bilgi ve etik değerler.

IFSW'nin tanımlamış olduğu bu bilgilerden bazı çıkarımlar yapmak mümkündür. Buna göre geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik etkili bir sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştirmek için her şeyden önce kişinin geçmişi ve yaşamış olduğu travmalar iyi öğrenilmelidir. Kişiyi göç etmek zorunda bırakan faktörler belirlenmelidir. Diğer taraftan Suriyelilerin sahip olduğu kültürün öğrenilmesi, özellikle de aradaki dil bariyerinin kaldırılması gerekmektedir. Bu şekilde kişilerin sahip olduğu değerler ve dolayısıyla güçlü yönleri tespit edilebilir. Yerel halktaki yabancı düşmanlığının derecesini bilmek ise sosyal uyum faaliyetlerini etkileyecektir. Yabancı düşmanlığının yüksek olduğu bir toplumda göçmenlerin uyumu da güçleşecektir. Böyle bir durum söz konusu ise, yerel halktaki yabancı karşıtlığına yönelik sosyal hizmet uygulaması da planlanmalıdır. Suriyelilerin problemlerine getirilen çözümlerin kalıcı olması ise mutlaka politika geliştirilmesinden geçmektedir. Politikalar ve yasal düzenlemelerle Suriyelilerin sahip olduğu haklar garanti altına alınmalıdır. Bu konu ise makro sosyal hizmet uygulamasının alanına girmektedir.

Göç etmiş kimselerin yaşadığı problemleri tanımlayabilmek, onlara yardımcı olabilmenin en temel yoludur. Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılarının göç durumunu iyi analiz etmesi gerekmektedir. Göç etmiş kimselerin yaşadığı fiziksel, psikolojik ve sosyal problemlerin olduğu unutulmamalıdır. Göç eden kimselerde sıklıkla görülen fiziksel sorunlar zayıf beslenme, bulaşıcı hastalıklar, düşük

bağışıklık düzeyi, çocuklarda büyüme geriliği ve savaşa veya işkenceye bağlı yaralanmalardır. Kaygı, panik atak, geri gönderilme korkusu, uyku ve yeme bozuklukları, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, psiko-seksüel bunalım gibi durumlar ise psiko-sosyal problemlerdir. Bu problemlere karşılık sistematik ve bütüncül bir sosyal hizmet yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Ancak özellikle STK'ların sağladığı hizmetlerin bu bakış açısından uzak olduğu görülmektedir. STK'lar genelde proje bazlı çalışmaktadırlar. Proje bazlı hizmetler sürdürülebilir olmaktan uzaktır (Akbaş vd t.y.: s.94 ve s.98).

Sosyal hizmetin sahip olduğu değerler ve etik ilkeler, göç etmiş gruplara yönelik müdahalelerde önemli yer tutmaktadırlar. İngiliz Sosyal Hizmet uzmanları Derneği (BASW), bu değerleri üç ana başlıkta toplamıştır. Bu üç değere karşılık gelen etik ilkeler de ayrıca belirtilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları sıklıkla bu değer ve ilkelerden faydalanmaktadırlar. Suriyelilerin kaderlerini tayin etmelerine olanak sağlamak, sorunlarına bütüncül bir bakış açısı yaklaşmak, güçlü yönlerini ön plana çıkarmak gibi ilkeler mesleki uygulamalarda sıklıkla kullanılmaktadır. BASW (2014), sosyal hizmet değer ve ilkelerini şu şekilde gruplandırmıştır:

İnsan Hakları Değeri: Sosyal hizmet, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948) ve diğer BM deklarasyonlarında geçen insan haklarına, insan haysiyetine ve onuruna saygı duymaktadır. İnsan hakları değerinin altında sıralanan ilkeler şu şekildedir:

- İnsan onurunu ile refahını korumak ve teşvik etmek.
- Kendi kaderini tayin etme hakkına saygı.
- Katılım hakkını teşvik etmek.
- İnsanlara bütüncül bakış açısıyla yaklaşmak.
- Güçlü yönlerini belirlemek ve geliştirmek.

Sosyal Adalet Değeri: Sosyal hizmet uzmanlarının hem birlikte çalıştıkları insanlarla hem de toplumla birlikte sosyal adaleti sağlama sorumluluğu vardır. Sosyal adalete değerine bağlı sosyal hizmet ilkeleri aşağıdaki gibidir:

- Ayrımcılığa meydan okumak.
- Farklılıkları ve çeşitliliği tanımak.
- Kaynakları adil biçimde dağıtmak.
- Haksız politika ve uygulamalara meydan okumak.
- Dayanışma içinde çalışmak

Profesyonel Bütünlük Değeri: Sosyal hizmet uzmanları profesyonel biçimde, mesleğin etik, ilke ve değerlerine saygı duyarak, güvenilirlik ve dürüstlükten ödün vermeden mesleki çalışmalarını sürdürmelidirler. Profesyonel bütünlük değerine bağlı etik ilkeler aşağıdaki gibidir:

- Mesleğin değerlerini ve itibarını korumak.
- Güvenilir olmak.
- Mesleki sınırları korumak.
- Profesyonel yargılarda bulunmak.
- Profesyonel olarak sorumlu olmak.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal uyumlarının hızlanması için aşılması gereken engeller bulunmaktadır. Bu engellerin başında dil gelmektedir. Dil eğitimi ilk odaklanılması gereken alandır. Diğer önemli konular travma konusundaki danışmanlık ve psiko-sosyal destektir. Bu destekler yerel halk ile Suriyelilerin bütünleşmesini hızlandıracaktır. Son olarak ise istihdam konusunun üzerinde durmak gereklidir. İstihdamı sağlamak Suriyelilerin insan onuruna yakışır biçimde yaşamalarına destekte bulunacaktır (Buz, 2018: s.31).

3.3. İKİNCİL DEZAVANTAJA SAHİP GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI

3.3.1. Suriyeli ve Kadın Olmak

Göç sürecinde, göç eden gruplar arasında kadın sayısının arttığı görülmektedir. Kadın ve çocuklar bu süreçte en fazla olumsuz etkilenen gruplardır.

Ayrımcılığa maruz kalmaları, fiziksel ve cinsel istismar mağduru olmaları daha fazla korunmalarını gerektirmektedir. Göç eden kadınların birçoğunun geldikleri ülkede de statüleri düşüktür. Bu durum bulundukları ülkede daha fazla sorun yaşamalarına neden olmaktadır (Özgülnar, 2016: s.52). Geçici koruma altındaki Suriyeliler için de benzer sorunlar geçerlidir. Psikolojik, fiziksel, ekonomik ve sosyal olmak üzere birçok sorun yaşamaktadırlar. Bu sorunlar sosyal hizmetin bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmesi ve çözülmesi gerekmektedir.

Suriyeli kadınların büyük çoğunluğu sağlıklı, küçük evlerde yaşamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri gereği bu evlerden dışarı çok fazla çıkmamaktadırlar. Kadınların istihdam oranları oldukça düşüktür. Kışlık kıyafet ya da hamilelere özel kıyafetlere erişimleri oldukça sınırlıdır. Özellikle genç kadınların yabancı bir ortamda istismar ve taciz riski altında yaşadıkları tespit edilmiştir. Kısa süreli evlilikler ve fuhşun yaygın olması cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanmalarına neden olmaktadır. Kadınların birçoğunda karamsarlık ve umutsuzluk duyguları hakimdir. Belli bir kısmı ise travma sonrası stres bozukluğu yaşamaktadır (MAZLUMDER, 2014). Ayrıca Suriyeliler arasında kız çocuklarının erken yaygın evlendirilmesinin yaygın olduğu bilinmektedir. Sınır illerinde bazı kadınlar para karşılığı yerel halktan kimselerle yasadışı şekilde evlendirilmekte, ikinci, üçüncü eş olarak hayatlarına devam etmektedirler.

Sosyal hizmet uzmanları kadınların istihdama katılabilmesi ya da istihdam dışında bulunan kadınların hizmetlere erişimi için arabuluculuk rolünü üstlenmektedirler. Kadın haklarının elde edilebilmesi için geliştirilecek politikalara yardımcı olmakta ve savunuculuk yapmaktadırlar. Sorunların çözümü için kaynakları harekete geçirme ve kaynak oluşturma gibi çalışmalarda bulunmaktadırlar. Sosyal hizmet uzmanları çalıştıkları alanlarda kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığı desteklemelidirler. Geleneksel aile içerisinde düşük statülü kadınların aksine, baş etme kapasiteleri yüksek, güçlendirilmiş, eşitlikleri sağlanmış ve şiddet sorunundan uzakta yaşayan kadınların sayılarının artırılması sosyal hizmetin sorumluluklarındandır (Erbay ve Tuncay, 2006: s.37-38). Bu sosyal hizmet müdahaleleri şüphesiz Suriyeli kadınları da kapsamaktadır. Özellikle toplumsal

cinsiyet rolleri gereği özgürlüğü kısıtlanmış, şiddete uğrayan ve ekonomik özgürlüğü olmayan kadınlar desteklenmelidir.

3.3.2. Suriyeli ve Çocuk Olmak

Suriye krizinin başlamasından sonra ülkemize göç ederek gelen veya burada doğan binlerce Suriyeli çocuk bulunmaktadır. Hem göç etmek hem de göçmen ailelerin çocuğu olarak dünyaya gelmek beraberinde bazı dezavantajlı durumları barındırmaktadır. Çocuklar evlerine düşen bombalardan, savaşlardan, düşük aile gelirinden sorumlu değildir. Bu sebeple de oldukça savunmasız bir gruba oluşturmaktadırlar. Göç eden çocukların istismara maruz kalma riskleri bulunmaktadır. İnsan kaçakçılarının ve suç örgütlerinin eline düşme riski bulunan çocukların güvenliklerini tehdit eden unsurlar göç edecekleri ülkeye vardıklarında da son bulmamaktadır. Çocuklar ulaştıkları ülkelerde de istismara, ayrımcılığa, hak ve hizmetlerden mahrum bir yaşama maruz kalmaktadırlar (UNİCEF, 2016). Ülkemizdeki geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların bu risklere ek olarak dilendirildikleri, çalıştırıldıkları ve çeşitli psiko-sosyal problemlerle baş etmek zorunda kaldıkları bilinmektedir.

Göç etmiş çocuklarda olduğu gibi Suriyeli çocuklara da bütüncül bir sosyal hizmet anlayışı ile yaklaşılmalı ve hak temelli bir tutum geliştirilmelidir. Bu yolun izlenmesi için de öncelikli olarak çocukların hakları özelinde konuya yaklaşılmalıdır. Daha sonra ise çocukların sorun yaşamasına neden olan risk faktörleri ve hak ihlalleri belirlenmelidir. Son aşamada ise çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici sosyal hizmet müdahaleleri planlanmalıdır (Topçuoğlu, 2014: s.101).

Sosyal hizmet müdahaleleri kapsamında Suriyeli çocukların sosyal uyumlarının sağlanması çok önemlidir. Sosyal uyumlarının gerçekleştirilmesi, çocukların ruh hallerinde iyileşmeye, bulundukları ülkeye aidiyet hissetmelerine, olumlu sosyal bağlar kurabilmelerine ve geleceğe umutla bakabilmelerine katkı sağlayacaktır (Kaya vd 2020: s.783).

3.3.3. Suriyeli ve Yaşlı Olmak

Türkiye'ye göç eden kimseler arasında belli oranda yaşlı nüfus da bulunmaktadır. Göç eden yaşlı kimseler için hem göç sırasında hem de göç ettikleri bölgelerde birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Göç eden yaşlılarda aidiyet duygusunun zayıflığı görülmektedir. Bununla beraber yaşlılar sağlık hizmetlerine erişimler sorunlar yaşamakta, sosyal dışlanma ve izolasyona maruz kalmaktadırlar (Yüksel ve Hiçdurmaz, 2019: s.221). Türkiye'deki Suriyeli yaşlılar düşünüldüğünde dil bariyerinin kendileri için önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Ayrıca yeni bir ülkedeki yaşayış şekline, kamusal sisteme veya kültüre alışmak yaşlılarda daha zor gerçekleşen bir durumdur.

Sosyal devlet anlayışı içerisinde sorun yaşayan toplumun bazı kesimleri için kurumsal sosyal hizmetlerin etkinliğinin artırılması önemlidir. Yaşlıların da sosyal çevrelerinde güçlendirilmeleri, bakımlarının eksiksiz yapılması bir zorunluluktur. Aynı zamanda hizmetlere erişimleri kolaylaştırılmalıdır (Şeker ve Kurt, 2018: s.25). Suriyeli yaşlı bireylerin sağlıklı evlerde yaşamaları sağlanmalı ve sağlık durumlarının takibi yapılmalıdır. Uzun süre boyunca Suriye'deki yaşam şekillerine alışmış ve şimdi de kendi düzenlerinin dışına çıkmış bu insanların sosyal uyuma gösterecekleri direnç de yüksek olacaktır. Bu sebeple Suriyeli yaşlıların hem kaliteli vakit geçirebilmeleri hem de alışma sürelerinin kısalması için bu yaş grubuna uygun daha fazla çalışma gerekmektedir.

3.3.4. Suriyeli ve LGBTİ Birey Olmak

LGBTİ bireyleri herhangi bir göç hikayesine sahip olmasalar bile içinde bulundukları toplumlarda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu zorluklara göç etmenin getirdiği dezavantajlar da eklenince daha fazla desteğe ihtiyaç duyan bireyler haline gelmektedirler.

Göç etmiş LGBTİ bireyleri Türkiye'de sağlığa erişim hakkı ve çalışma hakkından yoksun kalmaktadır. Bazı LGBTİ bireylerinin sağlık hizmeti alamadığı için deri hastalıkları, diş hastalıkları ya da kronik hastalıklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Çeşitli şekillerde ayrımcılığa maruz kalmakta ve şiddet

görmektedirler. Çoğu kez bu durumu polise bildirmemektedirler. LGBTİ bireyleri psiko-sosyal destekten de mahrum kalmaktadırlar. Herhangi bir psikologla görüşmeleri halinde de dil sorunu yaşamaktadırlar (LGBTT Hakları Platformu, 2008: s.92-98). Ayrıca birçok Suriyeli LGBTİ bireyleri Türkiyeli LGBTİ bireyelerine göre kimliklerini daha fazla gizlemektedirler (Kösen, 2018: s.306).

Ülkemizdeki LGBTİ bireyelerine yönelik sosyal hizmet müdahaleleri bazı STK'ların inisiyatifinde kalmaktadır. Dolayısıyla hem Türkiyeli hem de Suriyeli LGBTİ bireyelerine yönelik resmi kuruluşlarca sağlanan bir hizmet şekli bulunmamaktadır. Sosyal hizmet cinsel yönelimi nedeniyle ötekileştirilen, insan haklarından mahrum bırakılan kişileri desteklemektedir. LGBTİ bireyelerine yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin resmi kuruluşlarca planlanması çok önemlidir. Bunun için en temelde yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. İlk olarak LGBTİ bireyelerinin hakları yasal güvence altına alınmalıdır. Yasal mevzuata 'cinsel yönelim' ve 'cinsiyet kimliği' kavramları eklenmelidir. Devamında tüm LGBTİ bireyelerinin hizmetlere erişebileceği, ayrımcılık ve şiddetten uzak yaşadıkları, saygı gördükleri bir düzen oluşturulmalıdır. Sosyal hizmet mesleğinin makro boyuttaki çalışmalarına bu konuda oldukça ihtiyaç vardır.

3.3.5. Suriyeli ve Engelli Olmak

Suriye krizinin iç savaşa dönüşmesiyle beraber, yaralanmış ya da fiziksel engelli hale gelmiş ya da daha önceden de engelli durumda olan birçok Suriyeli Türkiye'ye göç etmiştir. Tüm Suriyelilerin olduğu gibi, engelli Suriyelilerin de sosyal hizmet müdahaleleri kapsamında sosyal uyumlarının sağlanması ve hizmetlere erişimlerinin gerçekleştirilmesi önemli bir konudur.

Engelli durumda olan Suriyeliler oldukça hassas bir grubu oluşturmaktadırlar. Engelli Suriyeli bireyeler iki farklı alanda zorluklar yaşamaktadırlar. Bunlar bireyin ve kendisinin oluşturduğu özel alan ile toplumsal ilişkilerini sürdürdükleri kamusal alanı ifade etmektedir. Özel alanda damgalanma hissi, psikolojik bunalım, dil bariyeri gibi zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ayrıca yabancılık hissi de engellileri olumsuz

etkilemektedir. Ailenin ekonomik durumu, yoksulluk, engellilik alanı üzerine sahip oldukları bilinç, yabancı bir ülkede sosyal destek sistemlerinin azalmış olması gibi faktörler özel alanda engellileri etkileyen zorluklardandır. Engellilerin kamu hizmetlerine erişememeleri, sivil toplum kuruluşlarını yeterince tanımamaları, kendilerine sağlanan medikal ürünlerin kalitesiz oluşu, rehabilitasyon hizmetlerinin eksikliği gibi konular ise kamusal alanda karşılaştıkları zorluklardır (Kaya, 2017: s. 132 ve s.140).

Engelli Suriyeli bireyler için çok yönlü sosyal hizmet modelleri geliştirilmelidir. Engellilerin yeteneklerini üst seviyede kullanabilmelerini sağlayacak programlar geliştirilmelidir. İstihdam oranlarının artırılması gerekmektedir. Çalışamayacak durumda olan fiziksel, zihinsel ve ruhsal engelliler için sosyal ve psikolojik destek sağlanmalıdır. Aynı zamanda yoksulluk çeken engelliler için nakdi destek uygulamaları geliştirilmelidir. Geniş kapsamlı saha araştırmaları yapılmalı, Suriyeliler arasındaki engelli nüfusu tespit edilmeli ve evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Kimsesiz ya da evde bakımı mümkün olmayan engelliler için kuruluş bakımı devreye sokulmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar aracılığı ile hem engelliye hem de engellilerin ailesine danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır. Ayrıca hem engelli hem de göç etmiş olmak kişiler için önemli bir sosyal izolasyon nedenidir. Bu sebeple engelli Suriyeli bireyler için sosyal uyum faaliyetleri düzenlenmelidir.

3.4. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ROLLERİ

Sosyal hizmet uzmanları, mesleki müdahalelerini gerçekleştirirken sosyal hizmetin birçok rolünden faydalanmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları da bu rollerin bazılarını sıklıkla kullanmakta ve müracaatçılarına katkı sağlamaya çalışmaktadırlar. Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları ağırlıklı olarak savunuculuk, arabuluculuk, danışmanlık, eğiticilik ve vaka çalışması rollerini kullanmaktadır. Bu rollerden ne şekilde yarar sağlandığı çalışmanın bu bölümünde açıklanmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Savunucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal hizmet uzmanları, kişilerin yurttaşlık haklarından mahrum kalmamaları ve insan haklarına erişimini sağlamak için savunuculuk rolünü kullanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları savunuculuğu müracaatçı ya da vaka savunuculuğu ve sınıf savunuculuğu olmak üzere iki şekilde yapmaktadır (Duyan, 2012: s.22). Müracaatçı veya vaka savunuculuğu, müracaatçıların hakkı olan hizmet ve kaynakların eksiksiz biçimde kullanılmasını amaçlamaktadır. Sınıf savunuculuğu ise belli bir grubun veya sınıfın genel probleminin çözülmesini amaçlamaktadır (Yıldırım ve Yıldırım, 2008: s.171).

Savunuculuk rolü geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan birçok sosyal hizmet uzmanı tarafından kullanılmaktadır. Suriyeliler zaman zaman hak ve hizmetlere erişimde haklarını kullanamamakta ve insan haklarından mahrum kalmaktadırlar. Sosyal hizmet uzmanları bazen vaka özelinde bazen de daha üst düzey platformlarda savunuculuk rolünü kullanmakta ve Suriyelilerin haklarını kullanmalarına yardımcı olmaktadır.

3.4.2. Arabulucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

Arabuluculuk rolü müracaatçıların kurumlar ve özellikle de kurum çalışanları ile yaşadıkları problemlerin tespit edilmesi ve çözülmesi sürecinde kullanılmaktadır. Bu rol makro boyutta da kullanılmaktadır. Müracaatçılar ile hizmetleri sağlayacak politika üreten kişiler arasında iletişimin sağlanması bu boyuttaki çalışmaları kapsamaktadır. Aynı zamanda müracaatçıların yaşamlarında önemli yer tutan koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınmasında sistemler arası iletişimin sağlanması yine arabuluculuk rolü ile gerçekleşmektedir (Uçan vd 2015: s.96-98).

Geçici koruma altındaki Suriyeliler hak ve hizmetlere erişirken bazen sağlık çalışanlarıyla, bazen okul görevlileriyle bazen de sosyal yardım sağlayan kuruluşlar ile sorunlar yaşamaktadır. Yaşanılan bu sorunların belirlenmesi ve gerekli çözümlerin üretilmesi arabuluculuk rolünün kullanılmasıyla gerçekleşmektedir.

3.4.3. Danışman Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

Danışmanlık rolü sosyal hizmetin en çok yararlanılan rollerinden biridir. Sosyal hizmet uzmanlarının danışmanlık rolünü gerçekleştirebilmesi için müracaatçının davranışlarını ve sosyal çevresini iyi tanınması gerekmektedir. Danışmanlık rolünün amacı, müracaatçıların duygularını daha iyi anlamak, sosyal işlevselliklerini korumak ve davranışlarının iyileştirilmesine katkı sunmaktır (Yıldırım ve Yıldırım, 2008: s.172).

Geçici koruma altındaki Suriyeliler yıllarca alışık oldukları düzeni geride bırakarak yabancı bir ülkeye göç etmişlerdir. Yeni yaşam şekillerine ve Türkiye'nin yasalarına alışmaları için danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları Suriyelilere sahip oldukları hakları danışmanlık rolü çerçevesinde hatırlatmaktadır. Aynı zamanda çeşitli sosyal ve psikolojik sorunlar yaşayan Suriyeliler için de danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

3.4.4. Eğitici Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal hizmet uzmanları, eğitici rolleri doğrultusunda müracaatçıların problemlerinin önlenmesi için çalışmaktadırlar. Eğitici rol sayesinde müracaatçılar problemlerin çözülmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmaktadır. Eğitici rol üç şekilde kendini göstermektedir. İlk olarak sosyal yaşamda çatışmaların önlenmesi, yeni bir yaşama uyumun sağlanması gibi konularda devreye girmektedir. İkinci olarak kişisel davranışların değişimi için kullanılmaktadır. Son olarak ise eğitici rol, yeni problemlerin engellenmesi için ilk müdahalenin gerçekleştirilmesinde kullanılmaktadır (Yıldırım ve Yıldırım, 2008: s.172).

Geçici koruma altındaki Suriyeliler, eğitici rolün üç alandaki kullanımından da faydalanmaktadır. Ancak bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları özellikle Suriyelilerin yeni yaşamlarına alışması için bu rolden faydalanmaktadır. Suriyelilerin

sosyal uyumlarının sağlanmasında yalnızca Suriyelilere değil, yerli halka yönelik eğitim çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

3.4.5. Vaka Çalışanı Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

Vaka çalışanı olarak sosyal hizmet uzmanı müracaatçının sorunlarına bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmalıdır. Her müracaatçının kişisel sorunlarını ayrı olarak ele almak gereklidir. Sosyal hizmet uzmanları destek talebinde bulunan müracaatçılarına profesyonel bir şekilde yaklaşmalıdır (Dhavaleshwar, 2016: s.62). Göçmen, sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altındakiler ülkelerinden ayrılmadan önce, göç ettikleri esnada veya yeni ülkeye vardıldıktan sonra birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Sosyal hizmet uzmanları onları desteklemek ve güçlendirmekle yükümlüdürler. Bunun için çeşitli mesleki müdahalelerden ve tekniklerden faydalanarak vakanın içerisinde bulunduğu duruma göre hareket edebilmektedirler (Kökel, 2020: s.268).

3.4.6. Kaynaklarla Buluşturucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal hizmet mesleğinin önemli bir özelliği de müracaatçıların sosyal çevreleri ile bağlantı kurabilmelerini sağlamasıdır. Sosyal hizmet uzmanı, müracaatçısının kaynaklarla buluşabilmesi için öncelikle ihtiyaç tespiti yapmalıdır. Daha sonra müracaatçının özellikleri doğrultusunda kendi kurumundan ya da farklı kurumlardan kaynakları harekete geçirmelidir. Bunun gerçekleşebilmesi için sosyal hizmet uzmanının farklı kaynaklardan ve servislerden haberdar olması gerekmektedir (Yıldırım ve Yıldırım, 2009: s.170).

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sorunları çok boyutludur. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların sorunlarını çözerken farklı kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetlere de ihtiyaçları olduğuna kanaat getirebilir. Bu durumda gerek resmi kuruluşlar gerek diğer STK'lara yönlendirmeler yapabilirler.

3.5. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMET YAKLAŞIM VE UYGULAMALARI

Sosyal hizmet mesleği göçmen, sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin insan haklarına erişimi ve onurlu birer birey olarak yaşamlarına devam etmeleri için çeşitli yaklaşım ve uygulamalar geliştirmiştir. Sosyal hizmet mesleği bu uygulama ve yaklaşımları kullanarak müracaatçıların sorunlarına farklı bakış açılarından yaklaşılmasını sağlamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik fayda sağlayabilecek uygulama ve yaklaşımlar konu edilmiştir.

3.5.1. Çokkültürcü Sosyal Hizmet Uygulaması

Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması son dönemde ön plana çıkan sosyal hizmet uygulamalarından biridir. Bu uygulama geleneksel sosyal hizmetin tektipleştirici bir yapıda olduğunu iddia etmektedir. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasının ise sosyal hizmeti çoğulcu bir yapıya dönüştürmek amacıyla olduğu belirtilmiştir. Çokkültürcü uygulama ‘farklılıkların tanınması’ ya da ‘kültürel yetkinlik’ kavramını sıklıkla kullanmaktadır. Ancak sosyal hizmetin farklılıkları kabul eden ya da saygı duyan yapısını yeterli bulmamaktadır. Farklılıklara saygı duyulmasından ziyade, bu farklılıkların zenginlik olarak kabul edilmesini ve doğrudan ya da dolaylı biçimde uygulamalarda bu anlayışın kendisini göstermesini istemektedir. Toplumların giderek daha fazla çokkültürlü bir yapıya bürünmesi ve sosyal hizmetin daha fazla çokkültürlü toplumlara hizmet vermeye başlaması bu uygulamanın hali hazırda gündeme gelmesine neden olmuştur (Özgür, 2010: s.86).

Sosyal hizmet uzmanları çokkültürlü bir toplumda etkili bir sosyal hizmet uygulamasını desteklemektedirler. Irk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, din, sosyo-ekonomik statü gibi birçok alanda kendilerinden farklı kişilere hizmet sağlamaktadırlar. Bu noktada kültürel yeterliliğin içeriğinin bilinmesi önemlidir. (Marsh, 2004: s.5). Kültürel yeterliliği de içinde barındıran ve sosyal hizmet uzmanları tarafından anlaşılması gereken çokkültürlü uygulamalar aşağıdaki gibidir:

- Sosyal hizmet uzmanları kendi değerlerinin ve ön yargılarının farkında olmalıdırlar.
- Sosyal hizmet uzmanları müracaatçılarının dünya görüşünün farkında olmalıdırlar.
- Sosyal hizmet uzmanları kültürel açıdan uygun müdahaleleri gerçekleştirebilmelidirler (Webb, 2014).

Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması ‘farklılıkların anlaşılması’ ve ‘kültürel yetkinlik’ kavramlarına odaklandığı için çokkültürlü toplumlardaki göç etmiş kimseleri kapsamaktadır. Dolayısıyla geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik uygulanabilir bir yaklaşımdır.

3.5.2. Baskı Karşısı Sosyal Hizmet Uygulaması

Yeni toplumsal hareketlerin baskıya karşı geliştirmiş olduğu tepki kendini sosyal hizmet alanında da göstermiş ve baskı karşıtı uygulamanın sosyal hizmette kendine yer bulmasını sağlamıştır. Devletlerin, vatandaşların hayatlarına yönelik müdahaleleri artırması, otoriter devlet olmadan özgür biçimde yaşayabilen vatandaş fikrinin sorgulanmasına yol açmıştır. Bu durum sosyal hizmet uzmanları ile müracaatçılarının ilişkilerini de etkilemiştir. Özellikle göçmen ve sığınmacılara karşı artan devlet kontrolleri sosyal hizmet mesleğini etkilemiş ve baskı karşıtı uygulamayı gündeme getirmiştir. Anlamı ve sosyal hizmetle ilişkisi tartışmalı bir konu olan baskı karşıtı uygulama, ‘sosyal adalet’ ve ‘insan hakları’ kavramlarına atıf yaparak insanların iyili halini desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu kavramlar geleneksel sosyal hizmet uygulamalarında da yer bulduğu için baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının kabul görmesi mümkün olmuştur (Adams vd 2015: s.83).

Sosyal hizmet uygulamasını, baskı karşıtı uygulama ile buluşturan unsur, sosyal hizmetin mikro düzeyde bireyin sorunlarıyla ilgilenirken, bu sorunların tamamen ortadan kalkması için makro düzeyde de çalışmalar yapmasıdır. Ancak bu uygulama müracaatçılara bakış açısında farklılığa gitmiştir. Sosyal adaleti kendisine

amaç edinmiş bir meslek olarak, baskı gören grupların adına değil, onlarla beraber hareket etmenin gerekliliğini vurgulamıştı (Tuncay ve İl 2006: s.64 ve 69). Bu uygulama göçmen, sığınmacı ve mültecilere yönelik baskıların ortadan kaldırılması ve bu grupların daha özgür biçimde hareket etmesini savunmaktadır.

3.5.3. Güçlendirme Yaklaşımı

Güçlendirme yaklaşımı, sosyal hizmet uzmanının müracaatçısının zayıf yönlerinden ziyade, güçlerine, başarılarına ve becerilere odaklanan müdahalelere yönelmesini hedefleyen bir yaklaşım şeklidir. Bu yaklaşım müracaatçının acılarını ve sorunlarını göz ardı etmemektedir. Bu sorunların çözünü için müracaatçının hem güçlerini keşfetmesini hem de keşfedilen bu güçlerin tedavi planında kullanılmasını konu edinmektedir (Teater, 2015: s.49).

Güçlendirmenin üç farklı boyutu bulunmaktadır. Birinci boyut kişisel gücü içermektedir. Bu güç kişinin kendisini nasıl gördüğü ile alakalıdır. Kişilerin kendilerini değerli görmeleri sorunu çözmede önemli bir etkidir. İkinci boyut, kişilerarası gücü içermektedir. Kişilerarası güç, kişinin diğer insan ile olan iletişim ve etkileşimlerini kapsamaktadır. Farklı insanların varlığı kişi için güç kaynağı olabilmektedir. Üçüncü boyut ise sosyo-politik gücü içermektedir. Bu güç ise siyasal ve toplumsal alanla ilişkilidir (Duyan, 2012: s.189).

Güçlendirme yaklaşımının kendi içinde güçlü yönleri bulunmaktadır. Bu yaklaşım her şeyden önce güçlendirme temellidir. Güçlendirme yaklaşımı diğer kuram ve uygulamalar ile birlikte kullanılabilir. Aynı zamanda elde olan kaynakları bireysel, kişilerarası ve sosyo-politik düzeyde kullanması yönü ile de çok boyutludur. Bu yaklaşımın birçok farklı müracaatçı grubuna uygulanabilir olması sosyal hizmet uzmanları için nemli bir avantajdır (Teater, 2015: s.59). Dolayısıyla bu yaklaşımın geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları tarafından da kullanılabileceğini belirtmek doğru olacaktır. Suriyelilerin güçlü yönlerinin ön plana çıkartılması, bu yönlerin müracaatçı tarafından da keşfedilmesi ve kullanılması hak ve hizmetlere erişimlerini kolaylaştıracaktır.

3.5.4. Ekolojik Yaklaşım

Ekolojik yaklaşım ‘çevresi içinde birey’ ifadesi çerçevesinde müracaatçıların çevreleri ile birlikte ele almaktadır. Ekolojik yaklaşımın incelediği çevre kapsamında bireyin sosyal durumunun incelenmesi ve sorular sorulması hedeflenmektedir. Çevrenin birey üzerindeki etkileri tartışılarak, yapılacak olan müdahalenin kapsamı belirlenmeye çalışılmaktadır. Çevredeki faktörler hedeflenerek sorunun çözümünü kolaylaştırmak temel amaçtır (Teater, 2015: s.25).

Ekolojik yaklaşıma göre kişiler ile kişinin çevresinin karşılıklı uyumu sorunsuz olmalıdır. Zaman zaman oluşabilecek uyumsuzlukların ortadan kaldırılması için bazı noktalara dikkat etmek gereklidir. Dikkat edilmesi gereken birinci nokta bireyin fonksiyonlarının tanımlanmasına imkan veren davranışlarıdır. Buna göre davranışlar sadece etki-tepki ilişkisiyle açıklanamamaktadır. Zaman ve fiziksel koşullar gibi faktörler de davranışların üzerinde oldukça etkilidir. İkinci önemli nokta bireyin içinde yaşadığı çevre sistemlerinin ele alınmasıdır. Çünkü birey içinde yaşadığı çevreden etkilenmektedir. Çevre bireyin davranışlarına anlam yüklemektedir. Çevrede gelişen değişiklikler bu davranışları da değiştirmektedir. Son olarak değinilmesi gereken nokta ise sorunun tanımının yapılabilmesidir. Sorunlar, birey ile çevre arasındaki uyumun bozulmasından ötürü ortaya çıktığına göre, bu uyumsuzluğun kaynağına inilmesi de çözümü kolaylaştıracaktır. Bu noktada bireyin çevresini nasıl algıladığı ve uyumsuzluğun hangi koşullarda ortaya çıktığı önemlidir (Turan, 2012: s.318).

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları ekolojik yaklaşıma sıklıkla başvurmaktadırlar. Kişinin yaşadığı evin fiziksel koşulları, evin bulunduğu mahalle, komşuluk ilişkileri, aile içerisindeki ilişkiler, okul ve iş yaşantısı gibi birçok faktör ekolojik yaklaşım içerisinde değerlendirilmeli ve kişi ile sosyal çevresi arasında uyumsuzluğa yol açan faktörler tespit edilmelidir. Bu durum sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE HİZMET SAĞLAYAN STK'LARA YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI

4.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

2010 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile birlikte Türkiye'ye milyonlarca Suriyeli göç etmiştir. Türkiye geçici koruma altındaki Suriyelilerin ihtiyaçlarına tek başına üstlenmiş ve büyük bir yükün altına girmiştir (Özdemir, 2017: s.116). Türkiye göçün başladığı ilk yıllarda Suriyelilerin oluşturduğu ekonomik yükü taşımakta zorlanmamaktaydı. Nitekim o dönemde uluslararası toplumun yardım teklifleri geri çevrilmiştir. Ayrıca yardım ve koruma faaliyetlerinde sivil toplumla iş birliğinden kaçınılmıştır. Ancak yıllar içerisinde savaştan zarar görmemek adına Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısının milyonları bulması, ihtiyaçlarının da karşılanmasını zorlaştırmıştır. Bunun üzerine 2012 yılında ilk olarak UNHCR'ye ve ardından diğer örgütlere sınırlı olarak izin verilmeye başlanmıştır (Çorabatır ve Hassa, 2013: s.5). Zaman içerisinde birçok STK geçici koruma altındaki Suriyeliler üzerine çalışmalar başlatmıştır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması noktasında Türkiye için STK'lar önemli roller üstlenmeye başlamıştır. STK'lar hem gerekli desteklerin sağlanması için devletin yükünü hafifletmeye çalışmış hem de devletin hizmet sunmadığı alanlarda kendini göstermeye başlamıştır. STK'lar çalışmalarını hak temelli ya da ihtiyaç temelli olarak gerçekleştirmektedirler. İhtiyaç temelli yaklaşım dezavantajlı gruplara ek kaynaklar oluşturmayı hedef edinirken, hak temelli yaklaşım mevcut kaynakların eşit dağıtılmasını hedeflemektedir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: s.12). Özellikle hak temelli çalışan STK'ların çalışmaları sosyal hizmet mesleğini de yakından ilgilendirmektedir. Hak temelli çalışan STK'lar ile sosyal hizmet mesleğinin müdahale yaklaşımlarının benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Nitekim hak temelli çalışan bu STK'ların birçoğu sosyal hizmet

uzmanı istihdam etmeye başlamışlardır. Bugün geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan birçok STK'da sosyal hizmet uzmanları sunulan hizmetlerde önemli görevler üstlenmektedir. Bu çalışmada da hem Suriyelilere destek sağlayan STK'ların çalışmaları hem de bu STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumlulukları incelenmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'lar üzerinden, sosyal hizmet ile sivil toplumun birbirine yakın ve uzak alanları da tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarından edinilecek bilgilerin önemli olacağı düşünülmüştür.

4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, geçici korunma altındaki Suriyelilere hizmet sunan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını ve bu çalışmalarda yer alan sosyal hizmet uzmanlarının aldığı rol ve sorumlulukları sosyal hizmet bakış açısı altında değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda yarı yapılandırılmış soru formu oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış soru formunun ilk bölümünde katılımcılara ait sosyo-demografik bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde sorulan sorulara ilişkin araştırmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik faaliyet yürüten STK'ların sunduğu hizmetlerin niteliğini araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerin STK'ların hizmetlerine erişim durumlarını araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim, barınma, sağlık ya da yasal haklarının savunulması gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında STK'ların rollerini araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'ların resmi kuruluşlarla ve bu alanda çalışan diğer STK'larla geliştirdiği ilişkileri araştırmak,

- Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'ların gerçekleştirdiği sosyal uyum faaliyetlerini araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sosyal hizmetin mikro, mezo ve makro düzeydeki çalışmaların neler olduğunu araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmetin hangi rol ve yaklaşımlarını sıklıkla kullandıklarını araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının “müracaatçıyı kabul etme ilkesini” uygulamak konusunda kendilerini nasıl değerlendirdiklerini araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmaları sırasında karşılaştıkları Suriyeli karşıtlığı deneyimlerini araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları kuruluştaki gerçekleştirilen multidisipliner çalışmalarda üstlendikleri rolleri araştırmak,
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda ne tür direnç ve zorluklarla karşılaştıklarını araştırmak.

4.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

2011 yılında başlayan Suriye krizinin bir iç savaşa dönüşmesiyle birlikte savaştan kaçmak zorunda kalan milyonlarca Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ülkemize sığınan Suriyelilere ‘geçici koruma’ statüsü vermiştir. Geçici koruma altına alınan Suriyeliler güvenlik, barınma, beslenme, eğitim, sağlık, hukuk gibi birçok alanda sorunlar yaşamışlardır. Devlet bu hizmetleri sağlamaya çalışsa da ek desteğe ihtiyaç duyulmuştur. Bu anlamda STK'lar önemli bir görevi üstlenmiş ve geçici koruma altındaki Suriyelilere destek vermek amaçlı çeşitli çalışmalar başlatmışlardır.

Suriye kriziyle birlikte Türkiye'nin milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapması ve STK'ların da bu alanda çalışmalar yapmaya başlaması sosyal hizmet mesleğini de yakından ilgilendirmiştir. Özellikle hak temelli çalışmalar yapan STK'ların Suriyelilere olan bakış açısıyla, sosyal hizmet mesleğinin Suriyelilere yönelik bakış açısı birbiriyle yakınlık göstermektedir. Nitekim birçok STK bu alanda çalışmalarını sürdürebilmek için sosyal hizmet uzmanı istihdamı sağlamıştır. Bu çalışmada ise son dönemde sosyal hizmet uzmanları için bir istihdam alanı sunan STK'ların Suriyelileri kapsayan çalışmaları sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Aynı zamanda bu STK'larda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumlulukları araştırılmıştır. Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik gerçekleştirilen ve gerçekleştirilebilecek sosyal hizmet uygulamaları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sağlayan STK'ların çalışmalarına ve sosyal hizmet literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmanın varsayımları şu şekildedir:

- 1- Araştırmaya katılanların hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ve katılımcıların özelliklerini belirten sorulara doğru yanıt verdikleri varsayılmaktadır.
- 2- Seçilen araştırma yönteminin ve araştırma tekniklerinin araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu varsayılmaktadır.
- 3- Verilerin analizinde kullanılan yöntemin elde edilen verilere ve araştırmanın problemine uygun olduğu varsayılmaktadır.

4.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma kapsamında geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sağlayan tüm STK'lara ve bu STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarına ulaşamamak çalışmamızın birinci sınırlılığını oluşturmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyeliler ülkenin tüm şehirlerinde yaşamaktadırlar. Araştırmamız kapsamında ise İstanbul ve Şanlıurfa'daki STK'lara ulaşabilmemiz ve araştırmamızı bu şehirlerdeki bilgiler üzerinden yürütmemiz ikinci sınırlılığımızı oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına STK'ların Gaziantep ofislerinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının da dahil edilmesi planlanmıştı. Ancak bazı STK'ların Gaziantep'te ofislerinin olmaması ve pandemi sürecinin getirmiş olduğu kısıtlılıklar araştırmanın İstanbul ve Şanlıurfa sahalarında devam etmesini zorunlu kılmıştır.

Araştırmamızın saha çalışmalarının gerçekleştirildiği günlerde COVID-19 Pandemisi ile karşılaşmamız çeşitli zorlukları beraberinde getirmiştir. Planlanan görüşmelerin 6 tanesi yüz yüze şekilde, STK'ların ofislerinde gerçekleştirilmiştir. Geriye kalan 8 görüşme ise görüntülü ve çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi gerçekleştirilen görüşmelerde STK'ların ofislerinde gözlem yapabilme şansı olmamıştır. Bu da başka bir sınırlılığı oluşturmuştur.

4.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.6.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma, algı ve olayların doğal ortamında, gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konduğu, gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.41). Nitel araştırmalarda katılımcılar çoğunlukla sorunun tecrübe edildiği yerde bilgi toplama işlemi gerçekleştirilmektedir. Bazı araştırmacılar tek veri kaynağından yararlanmak yerine, birden fazla kaynağı araştırmaktadırlar (Creswell, 2013: s.45).

Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinin tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme araştırma problemine ilişkin yüzeysel bilgilerden çok kişilerin düşünce, görüş ve deneyimleri ile ilgili bilgi toplanmak istendiğinde kullanılan bir tekniktir. Araştırmada STK'ların geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sunduğu hizmetler sosyal hizmet bakış açısından değerlendirilmiş ve STK'larda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının sorumlulukları araştırılmıştır. Görüşme formundaki sorunların açık ve anlaşılır olmasına, yönlendirici ya da yargılayıcı olmamasına dikkat edilmiştir.

4.6.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik çalışmalar yürüten STK'lardan olan Hayata Destek Derneği, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Mülteciler Derneği (Sultanbeyli) ve Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği bünyesinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarına yönelik yapılmıştır. İş birliği yapılan STK'ların İstanbul ve Şanlıurfa ofislerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları araştırmaya dahil edilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları şehirler tercih edilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin en fazla yaşadığı şehirler sırlamasında İstanbul birinci, Şanlıurfa ise dördüncü sıradadır.

Araştırma kapsamında 14 sosyal hizmet uzmanı ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşülen sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda belli bir deneyime sahip olması istenmiştir. Bu doğrultuda sosyal hizmet uzmanlarının göçmen, sığınmacı, mülteci ya da geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan herhangi bir STK'da en az 6 ay çalışmış olması araştırmaya katılmak için konulan bir kriterdir. Araştırma kapsamında yapılan yüz yüze görüşmeler sosyal hizmet uzmanlarının kendilerini rahatça ifade edebileceği, gizliliğin sağlanacağı ve araştırmanın güvenilirliğini sağlayacak görüşme odalarında gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi yapılan görüntülü görüşmelerde ise sosyal hizmet uzmanlarının sorulara rahatlıkla cevap verebildiği ortamları seçtikleri görülmüştür. Görüşme sırasında katılımcıların izni alınarak ses kaydı yapılmıştır. Bir sosyal hizmet uzmanının ses

kaydını kabul etmemesi üzerine o görüşmede sadece not alma tekniğinden faydalanmıştır.

Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan benzeşik (homojen) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Benzeşik örnekleme yönteminde örneklem, araştırmanın problemi çerçevesinde evrende yer alan daha küçük ve benzeşik bir alt grubu içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.120). Bu yöntem ile geçici koruma altındaki Suriyeliler alanında faaliyet gösteren STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının araştırmaya konu edinilmesi planlanmıştır. Ayrıca kritik durum örneklemesinden faydalanılmıştır. Kritik durum örnekleme ile bir durumun ya da sınırlı bazı durumların ayrıntılı incelenmesi mümkün olmaktadır. Kritik durum örnekleme ile araştırmacının incelediği sınırlı sayıdaki durumlar üzerinden genellemelere gidilebilmektedir. Araştırmacı "eğer bu çalışma grubu bu olgular karşısında belirli sorunlar yaşıyorsa diğer tüm grupların da benzer sorunlar yaşadığından emin olabiliriz" çıkarımı yapılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.121). Sınırlı sayıdaki kritik durum üzerinden bütün durumlar üzerine kesin genellemeler yapmak bilimin doğasına aykırı bir durumdur. Ancak incelenen bazı durumlar üzerinden ulaşılan güvenilir verilerle mantıklı genellemeler yapılabilmektedir. Bu çerçevede geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik çalışan tüm sivil toplum kuruluşlarına ve bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının tamamına ulaşmak mümkün olamayacağından birkaç merkezde elde edilecek bilgilerle mantıklı genellemeler yapılması hedeflenmiştir.

Araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplanırken veri doygunluğu ilkesinden faydalanılmıştır. Veri doygunluğu, araştırmada yeni bilgi ve temanın elde edilemediği noktayı göstermektedir. Bu noktada çalışmanın başında 20 katılımcının araştırmaya dahil edilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak araştırma sırasında 14 sosyal hizmet uzmanı ile yapılan görüşmelerden sonra İstanbul ve Şanlıurfa özelinde gerçekleştirilen bu araştırmada veri doygunluğuna ulaşıldığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda 14 sosyal hizmet uzmanı ile yapılan görüşmelerde elde edilen verilen araştırmanın amacına ulaşmasında yeterli nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

Araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanlarının 9'u kadın, 5'i ise erkektir. Katılımcıların tamamı Sosyal Hizmet Bölümü lisans düzeyinde eğitim almışlardır. Katılımcılardan 4 tanesi ileri derecede Arapça, 2 tanesi ileri derecede Kürtçe ve yine 2 tanesi ileri derecede İngilizce bilmektedir. Katılımcıların tamamı en az 6 ay boyunca göç alanında hizmet sunan STK'larda çalışmıştır. Araştırma kapsamında katılımcıların kişisel bilgilerini saklama yükümlülüğümüz bulunduğundan, her biri için rumuz kullanılmıştır. Tablo 8.'de katılımcıların özellikleri verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Özellikleri

Kod isimler	Cinsiyet	Bildiği Diller
Atina	Kadın	Kürtçe
Beyrut	Kadın	Orta seviye İngilizce
Brüksel	Erkek	İngilizce, Kürtçe
Chicago	Kadın	Arapça
Glasgow	Erkek	Orta seviye İngilizce
İskenderiye	Kadın	Yok
Kasablanka	Kadın	Arapça, İngilizce
Kiev	Kadın	Orta seviyede İngilizce
Laskiye	Erkek	Arapça
Sao Paulo	Kadın	Arapça, Orta seviyede Kürtçe ve İngilizce
Toronto	Erkek	Kürtçe
Venedik	Erkek	İngilizce
Wuhan	Kadın	Temel seviyede Kürtçe
Zagreb	Kadın	Yok

4.6.3. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde ilk olarak katılımcıların gönüllüğü sağlanmıştır. Katılımcıların gönüllüğünü sağlamak için ilgili STK'ların genel merkezleri ve çalışmanın yapılacağı şehirdeki temsilciliğin koordinatörü ile işbirliği yapılmıştır. Çalışmamızın amaç ve hedeflerini bildiren bir bilgilendirme formu hazırlanarak genel merkez ve temsilciliklerdeki koordinatörlere ulaştırılmıştır. Bilgilendirme formları koordinatörler vasıtası ile de sosyal hizmet uzmanlarına ulaştırılmıştır. Çalışmamıza dahil olmak isteyen sosyal hizmet uzmanları kararlarını koordinatörlere bildirmiştir. Koordinatörlerden alınan bilgiler doğrultusunda gönüllüğü sağlanan sosyal hizmet uzmanları ile iletişime geçilmiş ve uygun zaman dilimlerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

4.6.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme formu iki bölüm altında toplamda 19 sorundan oluşmaktadır. Görüşme formundaki ilk 7 soru katılımcıların tanıtıcı bilgilerini içermektedir. 11 soru ise geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'ların çalışmaları ve bu STK'larda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluklarının anlaşılmasına yöneliktir. STK'larda sunulan hizmetlerin niteliği, STK'ların hizmetlerin sunumunda üstlendiği roller, STK'ların resmi ve diğer kuruluşlarla ilişkileri ve STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yapılacak görüşmelere geçilmeden önce Suriyelilere hizmet sunan bir STK'da görev yapan bir sosyal hizmet uzmanı ile ön görüşme yapılmış ve bu görüşme neticesinde görüşme formuna son şekli verilmiştir.

4.6.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin sık sık doğrudan alıntılarla verildiği ve elde edilen sonuçların neden sonuç ilişkisi içerisinde yorumlandığı analiz tekniğidir. Betimsel analizde veri toplama aşamasında elde edilen ön bilgiler ışığında veriler sınıflandırılabileceği gibi, araştırma sorularına göre de düzenlenebilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.239). Araştırmamızda temalar araştırmanın amacına uygun olarak veri toplama aşamasından önce oluşturulmuştur. Bu bağlamda geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'ların hizmet politikaları, sorumlulukları, diğer kuruluşlar ile geliştirdikleri ilişkiler ve STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimleri ana temaların içeriklerini oluşturmuştur. Araştırmamızda bütüncül bir bakış açısıyla veriler değerlendirilmeye çalışılmış ve sorulan sorulara yönelik olarak kategoriler oluşturulmuştur. Sosyal hizmet uzmanlarıyla yapılan görüşmeler ilk etapta ses kaydına alınmış ve daha sonra kısa süre içerisinde yapılan görüşmeler yazıya dökülerek ses kayıtları silinmiştir. Alt

temaların içeriklerine göre oluşturulan tablolarda sosyal hizmet uzmanlarının verdiği yanıtlardan sık tekrar eden ifadeler sayılarıyla birlikte verilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının bazen aynı tabloda birden fazla ifadeye katkı sunmuş olması, toplam cevap sayısının katılımcı sayısından fazla olmasına neden olmuştur. Öte yandan araştırmamızda betimsel analizin özelliklerine uygun olarak sosyal hizmet uzmanlarının detaylı görüşlerine alıntılarla doğrudan yer verilmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen kuramsal çerçeveye göre verilerin özetlenmesi ve yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

4.6.6. Etik Konular

Araştırmanın uygulanması için Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca iş birliği yapılmak istenen kuruluşlara da etik kurul izni dahilinde akademik araştırma talebinde bulunulmuştur. Hayata Destek Derneği, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Mülteciler Derneği (Sultanbeyli) ve Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği araştırmanın yapılmasına izin vermiştir.

4.7. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışma, oluşturulan temalar doğrultusunda şekillendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında belirlediğimiz toplam 4 ana tema bulunmaktadır. Ayrıca bu 4 ana temaya bağlı 12 tane alt tema bulunmaktadır. Oluşturulan ana tema ve temalar aşağıdaki gibidir:

1- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Hizmet Sağladığı Hizmetler ve Suriyelilerin Hizmetlere Erişimleri

- STK'ların Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağladığı Hizmetlerin Niteliği

- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin STK'ların Sağladığı Hizmetlere Erişim Durumları

2- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Sorumlulukları

- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Hak Temelli Hizmetlerde STK'ların Roller
- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Sosyal Uyumun Sağlanması İçin Yaptığı Çalışmalar

3- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Resmi Kuruluşlar ve Diğer STK'larla Geliştirdiği İlişkiler

- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Bu Alanda Hizmet Sunan Diğer STK'larla İlişkileri
- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Resmi Kuruluşlar İle İlişkileri

4- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'larda Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Deneyimleri

- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mikro, Mezzo ve Makro Boyuttaki Çalışmaları
- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Kullandığı Rol ve Yaklaşımlar
- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalıştıkları STK'lardaki Multidisipliner Çalışmalara Katılımları
- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Müracaatçıyı Kabul Etme İlkesi Yönünden Kendilerini Değerlendirmeleri
- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Suriyeli Karşıtlığı Konusundaki Deneyimleri
- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK Alanında Karşılaştığı Kolaylık ve Zorluklar

4.7.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Hizmet Politikaları

Çalışmanın birinci ana teması “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Hizmet Politikaları” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak belirlenen birinci alt tema ise “Sivil Toplum Kuruluşlarının Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağladığı Hizmetlerin Niteliği” olarak belirlenmiştir. Birinci alt temaya ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. Sivil Toplum Kuruluşlarının Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağladığı Hizmetlerin Niteliği

STK’ların Suriyelilere Sağladığı Hizmetlerin Niteliği	N
Ağırlıklı olarak hak temelli çalışmalar yapıyoruz.	8
İhtiyaç temelli çalışmalarımız kısıtlı oluyor.	5
Hak temelli ve ihtiyaç temelli çalışmalarımız eş zamanlı yürüyor	2
İhtiyaç temelli çalışmalara gereksinim duyan danışanları diğer STK’lara yönlendiriyoruz.	1
Amacımız hak temelli çalışmak ama daha çok ihtiyaç temelli çalışıyoruz.	1
Göçün ilk yıllarında ihtiyaç temelli çalışıyorduk.	1

Tablo 9’da STK’ların geçici koruma altındaki Suriyelilere sağladığı hizmetlerin niteliği verilmiştir. Katılımcıların 8’i hak temelli ağırlıklı çalıştıklarını belirtmiştir. Katılımcıların 5’i ihtiyaç temelli çalışmalar da yaptıklarını fakat bu çalışmaların daha kısıtlı olduğunu belirtmişlerdir. Hem hak hem de ihtiyaç temelli çalışmaların eşit biçimde gerçekleştiğini belirten katılımcı sayısı ise 2’dir.

Çalışmamız kapsamında incelediğimiz STK’lardan HDD ve SGDD ağırlıklı olarak hak temelli çalışmalar yapmaktadırlar. STK’lar geçici koruma altındaki Suriyelilerin hukuk, eğitim, sağlık ve sosyal yardımlar gibi alanlarda hizmetlere daha kolay erişebilmeleri için çabalamaktadırlar. MSYD ve Mülteciler Derneği ise hak temelli ve ihtiyaç temelli çalışmaları eş zamanlı olarak sürdürmektedirler.

Hak temelli çalışan STK'ların hizmet politikaları ile uyuşmasa da bazen ihtiyaç temelli çalışmaların da yapıldığı anlaşılmaktadır. Yapılan yardımın kişinin yaşamında kısa süreli de olsa önemli etkiler bırakacağına inanılması, bu noktada önemli bir kriter olarak görünmektedir. İhtiyaç temelli çalışmalar yapılmasının bir diğer önemli nedeni ise temel insani hizmetlerin karşılanmadan girişilecek bir hak temelli çalışmanın etkisiz kalacağına olan inançtır. 2011 yılında Suriye krizinin baş göstermesiyle birlikte ülkeye gelen Suriyelilere ilk olarak beslenme, giyecek, barınma gibi yardımların yapılması bu düşünceyi desteklemektedir. İlk Suriyeli kafilenin ülkemize gelişinin üzerinden 10 yıl geçmiştir. 2021 yılı itibariyle Suriyelilerin beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarının büyük kısmının karşılanmış olması beklenmektedir. Bu sebeple de STK'lar hak temelli çalışmalara ağırlık vererek, ihtiyaç temelli çalışmalara bazı vakalar özelinde istisnai durumlar olarak yaklaşmaktadırlar.

Gül (2016: s.153), Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yönelik hizmet veren STK'ların ağırlıklı olarak kaydı olmayan Suriyelilerin tespiti ve Suriyelilere yönelik hukuki destek konularında çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir. Bizim araştırmamızda ise hukuki destek hak temelli çalışmaların bir ayağı olmakla beraber, STK'ların daha geniş ölçekte çalışmalar yaptığına dair sonuçlara ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sağlayan STK'ların hem hak temelli hem de ihtiyaç temelli çalıştıkları belirtilmiştir. Bu STK'ların özellikle sosyal hizmetlere yöneldiği ifade edilmiştir. Psiko-sosyal danışmanlık, hizmetlere erişimin nasıl gerçekleştiği, kadın grupları, dil eğitimleri, hukuki danışmanlık gibi konularda hizmet sağladıkları belirtilmiştir. Ayrıca yine bu STK'ların devletle Suriyeliler arasında aracılık yaptığı paylaşılmıştır (Mackreath ve Sağnıç, 2017: s.22).

Ağırlıklı olarak hak temelli çalışmalar yaptıklarını söyleyen katılımcılar, bu çalışmaları somut örnekler üzerinden tanımlamışlardır. Sahip oldukları hakları yeterince bilmeyen Suriyelileri bu haklar konusunda bilgilendirdiklerini bildirmişlerdir. Resmi kuruluşlar ile Suriyeliler arasında yaşanan sorunlarda devreye girerek orta yolu bulmaya çalışmışlardır. Özellikle Göç İdaresi İl Müdürlükleri, Sosyal Hizmet Merkezleri, sağlık kuruluşları ve okullarda Suriyelilerin sorunlarla karşılaştıklarını, bu durumlarda Suriyelilerin sahip olduğu haklar neticesinde

yardımcı olmaya çalıştıklarını belirtmişleridir. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet dediğimizde bu kişinin hangi haklara sahip olduğunu, örnek veriyorum, şiddet mağduru kadının emniyetten tutun, kadın sığınma evinde kalmasına kadar bir bilinçlendirme biz yapıyoruz. Hangi yöntemlere başvurabilirler, mahkemeye nasıl başvurabilirler, nasıl avukat tutabilirler, biz bunları hak temelli olarak yapıyoruz. COVID süreciyle bu biraz sekteye uğradı ama bu süreçte de bazı böyle vakalara korunma kararı çıkarttık. Mahkemeye kadar eşlik ettik.” (Venedik)

“Ben şu anda çocuk koruma alanında çalışıyorum. Çocuk koruma alanında genel olarak hizmetlere erişim sorunu çıkıyor önümüze. Eğitime erişemeyen çocuklar, sağlığa erişemeyen çocuklar. Genel olarak hizmetlere erişemeyen insanlara hizmetlere erişim alanında bir hak savunuculuğu yapıyoruz.” (Laskiye)

Çalışmamızda yer verdiğimiz STK’ların ihtiyaç temelli çalışmalar daha çok kısıtlı kira yardımı, tıbbi malzemelerin sağlanması, ev eşyası gibi gereksinimlerin karşılanması ile yapıldığı bilgisi edinilmiştir. Bu yardımlar bazen başvuru yapılan STK tarafından, bazen de başvuru yapılan STK’nın yönlendirmesi ile başka bir STK tarafından yapılmaktadır. Aşağıdaki ifadeler bu konudaki görüşlerimizi açıklamaktadır:

“Bizim derneğimiz net biçimde hak temelli çalışan bir kurum. Zaten bireysel koruma da hak kelimesinden çıkıyor. İhtiyaç temelli STK’lar da var Urfa’da fakat bu çok sürdürülebilir bir destek değil. Örneğin tek seferlik gıda yardımı, eşya yardımı vesaire... Bunlar bizim derneğimize göre çok sürdürülebilir değil. Bu yüzden hak temelli çalışmalar yürütüyoruz. Sonuçta başka bir ülkeden farklı bir ülkeye geliyorlar ve hem ulusal hem de uluslararası mevzuatta onlar için tanımlanmış birtakım haklar var ve bizlerin amacı bu haklara ulaşımını sağlamak, herhangi bir hak kaybı yaşamalarını önlemek. Fakat ihtiyaç için başvuran, örneğin gözlük için başvuran, ev eşyası talebi olan danışanlar oluyor. Biz bu durumlarda derneğimiz bu yardımları sağlayamadığından dolayı, diğer STK’lara bu kişileri yönlendirerek onlar

aracılığıyla bu desteği sağlamaya çalışıyoruz. Aslında ihtiyaç desteği temelinde de bir köprü oluyoruz danışanlar için.” (Kasablanka)

Araştırmamız kapsamında değerlendirdiğimiz STK’ların hak temelli çalışmalara önem verdiği görülmektedir. STK’ların ağırlık vermiş olduğu hak temelli çalışmalar sosyal hizmet mesleği tarafından da desteklenmektedir. Sosyal hizmet hak temelli çalışmaların uzun vadeli çözümler getiren, kişinin baş etme kapasitesini artıran ve kişileri güçlendiren nitelikte olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda temel insani hizmetlere ulaşamayan kişiler için ihtiyaç temelli çalışmaların da önemi bulunmaktadır. İhtiyaç temelli çalışmalar, kriz durumlarında kişilerin beslenme, barınma ve giyecek gibi ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemlidir. Ancak bu tarz desteklerin sürdürülebilir özelliği bulunmamaktadır. Süreç içerisinde kişinin güçlendirilmesi ve desteğe ihtiyaç duymayacak duruma getirilmesi sorunun çözümüne kalıcı çözümler getirecektir.

Çalışmanın birinci ana temasının ikinci alt teması **“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin STK’ların Sağladığı Hizmetlere Erişim Durumları”** olarak belirlenmiştir. İkinci alt temanın bulguları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 10. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin STK’ların Sağladığı Hizmetlere Erişim Durumları

Suriyelilerin STK’ların Sağladığı Hizmetlere Erişim Durumları	N
Suriyeliler kendileri kuruluşumuza başvuruyor.	9
Saha çalışmaları ile Suriyelileri çalışmalarımız hakkında bilgilendiriyoruz.	8
Verdiğimiz hizmetler Suriyeliler arasında bilgi paylaşımı yoluyla yayılıyor.	6
İkincil dezavantajı bulunan kimselerin erişimi daha zor ama onlarla daha çok ilgileniyoruz..	4
Kadınlar bize daha az ulaşıyorlar.	3
Diğer STK’lardan bize yönlendirmeler oluyor.	3
Pandemi sürecinde bazı gruplara erişmek zorlaştı.	3
Diğer ofislerimizden bize yönlendirmeler oluyor.	2

Tablo 10’da geçici koruma altındaki Suriyelilerin STK’ların hizmetlerine erişim durumları verilmiştir. Katılımcıların 9 tanesi Suriyelilerin STK’lara giderek başvuru yaptıklarını belirtmiştir. Saha çalışmaları ile Suriyelilere ulaştıklarını ve onları STK’ların çalışmaları hakkında bilgilendirdiklerini belirten katılımcı sayısı 8’dir. Suriyeliler arasında bilgi paylaşımı yoluyla STK’ların hizmetlerinin yayıldığını belirten katılımcı sayısı 6’dır. Katılımcıların 4’ü ikincil ya da daha fazla dezavantaja sahip kimselere ulaşmanın zor olduğunu fakat ulaşıldıktan sonra bu gruptaki kişilere karşı daha hassas olduklarını belirtmiştir. Kadınların kendilerine daha az ulaşabildiğini belirten, pandemi sürecinde bazı dezavantajlı gruplara erişimin zorlaştığını ifade eden, diğer STK’ların yönlendirmesi ile Suriyelilere ulaştıklarını belirten katılımcı sayısı 3’tür. Kendi STK’larının diğer ofislerinin yönlendirmesi ile Suriyelilere ulaştıklarını belirten katılımcı sayısı 2’dir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin STK’ların hizmetlerine erişimlerinin çok boyutlu olduğu görülmektedir. STK’ların uzun süredir sahada olmaları sebebiyle Suriyelilerin belli bir kısmı tarafından tanındıkları anlaşılmıştır. Ayrıca yine saha çalışmaları sayesinde daha önceden STK’ların hizmetlerinden haberi olmayan kimselere ulaşıldığı görülmüştür. HDD, erişim ekipleri oluşturarak Suriyelilere çalışmaları hakkında bilgi vermektedir. SGDD, MSYD ve Mülteciler Derneği’nin doğrudan bir bilgilendirme ekibi olduğuna dair bilgi edinilmemiştir. Yine de bazı projeler dahilinde sahaya çıktıkları ve çeşitli sorunları belirlemeye çalıştıkları anlaşılmıştır. STK’ların yaptığı bu saha çalışmalarının sosyal hizmet mesleğindeki sosyal inceleme ile karıştırılmaması gerekmektedir. Zira bu saha çalışmalarını yapan ekipler daha çok STK’lar hakkında Suriyelileri bilgilendirmektedirler. Örneğin HDD’deki erişim ekibinin çalışmaları sosyal hizmet uzmanı ya da psikologların yürüttüğü mesleki süreçleri ifade etmemektedir. Ancak bu ekip aracılığı ile STK’lara ulaşan kimseler sosyal hizmet uzmanları ile mesleki ilişki içerisine girmektedirler.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanları geçici koruma altındaki Suriyelilerin kendi aralarındaki haberleşme ve yardımlaşma becerilerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum STK’ların yaptığı çalışmalarda da kendini göstermektedir. Herhangi bir destekten faydalanmış bir Suriyeli bu durumu yakın çevresindeki insanlara anlatarak, onların da faydalanması için çaba göstermektedir.

Yeni bir hizmet şekli geliştiren bir STK'nın bu hizmeti hızlı biçimde Suriyeliler arasında yayılmaktadır. Yabancı bir ülkede birçok konuda hak kaybına maruz kalan, yoksullukla mücadele eden Suriyelilerin geliştirmiş olduğu bu yardımlaşma refleksi son derece beklenen bir davranış şeklidir. Birbiriyle benzer sorunlar yaşayan insanların, kendi baş etme yöntemlerini farklı insanlara aşılama çabası Suriyelileri hizmetlere erişim noktasında olumlu etkilemektedir. Suriyeliler kendi aralarındaki bu bilgi paylaşımını farklı şekillerde sağlamaktadır. Yararlandıkları veya öğrendikleri hizmetleri akraba ve komşularına birinci ağızdan anlatmaktadırlar. Bu noktada kullandıkları önemli bir araç da sosyal medyadır. Suriyeliler sosyal medya üzerinden bilgi paylaşımı grupları kurmakta ve bu gruplar üzerinden haberleşmeyi hızlandırmaktadırlar. Çelik (2018: s.21) de araştırmasında Suriyelilerin sosyal medyayı iyi kullandığını ve kendi aralarında şehirlerarası deneyimlerin sıklıkla paylaşıldığını belirtmiştir. Suriyeliler STK'larla sosyal medya hesapları üzerinden de iletişime geçerek, başvurularını yapabilmektedirler. Aşağıdaki ifadelerde Suriyelilerin STK'ların hizmetlere erişimi noktasında bazı bilgiler paylaşılmaktadır:

“Suriyeliler kendileri de bize ulaşabiliyor. Sosyal medyayı aktif kullanıyorlar. Ayrıca saha ekibimiz de var. Sahaya çıkıp bilgilendirmeler yapan, derneğimizi tanıtan arkadaşlar da var. Orada biz bir kişiye dokunduysak, o kişi otomatikman çevresine dokunuyor ve arkadaşlarına söylüyor. Bir zincir gibi... Biz de onlara ulaşıyoruz onlar da ulaşıyor. Facebook üzerinden ulaşıyorlar. İnsanların maddi durumları çok kötü de olsa artık birçoğunun akıllı telefonu var. Özellikle Facebook'ta kendi grupları var. Etkileşimleri, iletişimleri çok aktif. “Bir STK insanları Avrupa'ya gönderiyor.” denildiğinde ertesi gün bir çok kişi buraya gelebiliyor.” (Toronto)

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin STK'lara ulaşabilmesi ve başvurusunu yapabilmesi kadar bu hizmete ne kadar sürede ulaştığı da önemlidir. STK'ların bu konuda yapılan başvurunun içeriğine göre hareket ettikleri görülmektedir. Acil durumda olan ve hemen müdahale edilmesi gereken vakalar için zaman kaybedilmemeye çalışılmaktadır. Öte yandan başta ekonomik destek talebi olmak üzere farklı hizmetlere erişmek için başvuran Suriyeliler için bir risk

derecelendirilmesi yapılmakta ve bu doğrultuda kişinin ihtiyacı belli bir süre içerisinde karşılanmaya çalışılmaktadır. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“Biz artık burada sosyal hizmet merkezi gibi olduk. İnsanlar geliyorlar. Kişi geliyor, resepsiyon arkadaşlarımız var, durumunu anlatıyor, eğer çok acil bir durum varsa, işte şiddet, istismar vb konularda destek talep ediyorsa ya da sınır dışı... anında müdahale ediyoruz. Ama ekonomik destek gibi bir talebi varsa veya benzer bir talebi, bekleme listesine alıyoruz. Bekleme listesinde de risk derecelendirmemiz var. Yüksek, orta düşük diye. Oradaki arkadaşımız onları giriyor. Sonra takım liderimiz her hafta başı en yükseğinden en düşüğüne göre bizlere yönlendiriyor. Ben de hafta başı onları arıyorum, randevu veriyorum, görüşmemi yapıyorum, gerekli planı oluşturuyorum ve o şekilde desteği sağlıyoruz.”(Kasablanka)

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan STK’ların zaman zaman ikincil dezavantaj yaşayan gruplar için proje geliştirdikleri bilinmektedir. Ancak bu gruplar içerisinde yer alan kişilerin tamamına ulaşmak için detaylı saha taramalarının yapıldığını söylemek güçtür. STK’lar bu gruplara ulaşmakta zorlansalar da ulaştıktan sonra ikincil dezavantajı olduğu tespit edilen kişilerin hizmetlere erişimlerini hızlandırmaktadırlar. Bu görüşümüzü destekleyen ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Bu kişiler dezavantajlı kişiler ama hizmetlere erişimde daha avantajlılar. Çünkü öncelik tanınıyor. Hassasiyetinin fazla olması... Öncelik sırlaması yapılıyor. “ (İskenderiye)

“Mülteci olmak zaten dezavantajlı bir durum. STK’lar için danışanın ırkı, cinsiyeti önemli değil. Eğer danışan bize ulaşabiliyorsa onun hassasiyetine yönelik hiç ayırım gözetmeksizin destek sunuyoruz Bu kişilerin ulaşmasının zor olması, bu dezavantaj. Ama ulaştıktan sonra hiçbir ayırım göstermeksizin destek oluyoruz. Ya da hak ve hizmetlere erişim konusunda destek talep ediyorsa diğer kamu kurum ve kuruluşları ile STK’lara yönelik savunuculuk yapabiliyoruz. Ama o kişinin ulaşması gerek ya da bizim tespit etmemiz gerek. Ulaşamadığı taktirde destek sunamıyoruz.” (Kiev)

Pandemi süreci de STK'ların Suriyelilere erişim çalışmalarını etkilemiştir. Bu süreçte geçici koruma altındaki Suriyelilerin STK'lara ulaşmaları zorlaştığı gibi, STK'ların da saha çalışmaları kesintiye uğramıştır. Pandemi sürecinde özellikle aile içi şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara ulaşmak daha da zorlaşmıştır. Ünal (2020: s.92), pandemi sürecinde uygulanan izolasyon ve karantinanın aile içi şiddeti artırdığını, kadınların ev içerisindeki iş yükünün de oldukça arttığını belirtmiştir. Pandemi süreci aile içi şiddeti artırdığı gibi, şiddetin duyurulmasını da engellemektedir. Bu risk diğer dezavantajlı gruplar için de geçerlidir. Örneğin, engelli ve yaşlıların normal şartlarda da herhangi bir kuruluşun hizmetlerine erişebilmesi daha zordur. Bu durum pandemi sürecinde daha da zorlaşmıştır. Aşağıdaki görüşler özellikle aile içi şiddet konusundaki çıkarımımız konusunda bizi desteklemektedir:

“Biz bu gruplara ulaşmak için elimizden geleni yapıyoruz. Ama tabi ki COVID sürecinde aile içi şiddet sayılarının aslında dünya genelinde, kadına yönelik şiddetin ve çocuğa yönelik şiddetin arttığı ve evde olmaktan kaynaklı vakaların toplum merkezimize zorluk çektiğini biliyoruz. Zira COVID sürecinde biz uzun bir süre merkezlerimizi kapalı tutmak zorunda kaldık.” (Venedik)

Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınların STK'ların hizmetlerine erişememesi sorunu genel bir sorun değildir. Bu sorunun özellikle Şanlıurfa'nın Harran ilçesinde geçerli olduğu anlaşılmıştır. Bu bölgedeki kültürel yapı neticesinde oturmuş toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların özgürlük alanını sınırlamaktadır. Katılımcılar bölgedeki yerel halkın sahip olduğu kültürün, Suriyelileri de etkilediğini belirtmişlerdir. Suriyeli kadınların STK'lara başvurması, hizmetlere erişim için başvuru yapması hoş karşılanmamaktadır. Bu sebeple de bu bölgedeki Suriyeli kadınların daha fazla zorluk çektiği düşünülmektedir. Harran bölgesinin aksine diğer bölgelerde kadınların hizmetlere erişimde sıkıntı yaşadığına dair bir bilgi elde edilememiştir. Hatta bu bölgelerde hem hizmetlere erişim noktasında başvuru yapan kişilerin hem de sosyal uyum projelerine katılım gösterenlerin çoğunlukla kadın olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Erkeklerin yerleşmiş olan ataerkil anlayış içerisinde herhangi bir yerden yardım alma konusunda çekindikleri düşünülmektedir. Sallan (2005; Aktaran: Ulutaş, 2009: s.37), Ankara'nın ilçelerinde gerçekleştirdiği

çalışmasında yoksulluk yardımına başvuranların büyük çoğunluğunun kadın olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Türkiye’deki Suriyeli kadınlar üzerine yapılan bir çalışmada da kadınlar eşlerinin düşük ücretli işlerde çalışmalarından dolayı bazı kişi ve kurumlardan yardım aldıklarını ifade etmişlerdir (Cankurtaran ve Albayrak, 2019: s.55) Bu veriler literatürdeki yoksulluğun giderek kadınlaştığı şeklindeki görüşleri haklı çıkarmaktadır.

4.7.2. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Sorumlulukları

Araştırmanın ikinci ana teması “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Sorumlulukları**” olarak belirlenmiştir. İkinci ana temanın birinci alt teması “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Hak Temelli Hizmetlerde STK’ların Roller**i” olarak belirlenmiştir. Bu temaya ilişkin bilgiler aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 11. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Hak Temelli Hizmetlerde STK’ların Roller

Suriyelilere Sağlanan Hak Temelli Hizmetlerde STK’ların Roller	N
STK’lar danışmanlık (bilgilendirici) rolünü üstleniyor.	5
STK’lar arabuluculuk rolünü üstleniyor.	5
STK’lar savunuculuk rolünü üstleniyor	5
STK’ların kaynaklarla buluşturma rolünü üstleniyor..	5
STK’lar devletin bulunmadığı alanları tamamlıyor.	3
STK’lar devletin yükünü hafifletiyor.	2

Tablo 11’de geçici koruma altındaki Suriyelilere sağlanan eğitim, sağlık, yasal haklarının korunması gibi hizmetlerde STK’ların rol ve sorumlulukları incelenmiştir. Sosyal hizmet uzmanları ağırlıklı olarak STK’ların danışmanlık, arabuluculuk, savunuculuk ve kaynaklarla buluşturma rollerini üstlendiğini belirtmişlerdir. STK’ların devletin bulunmadığı alanları tamamladığını belirten katılımcı sayısı 3, STK’ların devletin yükünü hafiflettiğini düşünen katılımcı sayısı 2’dir.

STK’lardaki danışmanlık hizmetleri ağırlıklı olarak Suriyelilere haklarını hatırlatmak ve hakları doğrultusunda alabilecekleri hizmetlerin neler olduğu üzerine bilgilendirme yapmak üzere olduğu görülmüştür. Suriyelilerin birçoğu yabancı bir ülkede oldukları için kamu hizmetlerinden faydalanabileceklerinden habersiz durumdadırlar. Oysa eğitim, sağlık, hukuk ya da sosyal yardımlar gibi birçok konuda yerel halkla eşit haklara sahiptirler. STK’larda çalışan sosyal hizmet uzmanları danışmanlık yoluyla bu haklar konusunda Suriyelileri bilgilendirmektedirler. Bu danışmanlık hizmeti Suriyelilerin farkındalığını artırmakta ve güçlenmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet mesleğinde sıklıkla kullanılan güçlendirme yaklaşımı, Suriyelilerin sorunlarla baş etme yöntemleri kazanmalarına katkı sağlamaktadır. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“STK’lar bu konuda önemli rol oynuyorlar. Bilgilendirme ve kaynaklarla buluşturma konusunda kişiler STK’lar ile farkındalığa ulaşıyorlar. Suriyeliler, Türkiye’deki yerel halk ile aynı haklara sahip olduklarını genelde bilmiyorlar. Bizler bunları anlattıktan sonra kişiler sağlık ya da eğitim hizmetlerine daha kolay ulaşıyorlar.” (Chicago)

STK’lardaki arabuluculuk ve savunuculuk faaliyetleri genelde aynı anda yürütülmektedir. Örneğin, katılımcılardan edinilen bilgiye göre SGDD şu anda UNİCEF ile birlikte Suriyeli çocukların okula kayıt edilmesi için bir proje yürütmektedir. Projenin isminin “Okula Kayıt İçin Destek Eğitim Programı” olduğu belirtilmiştir. Bu projenin temelinde öncelikle okula gidemeyen Suriyeli çocukların tespitinin yapılması ve sonrasında okula gitmelerinin sağlanması yatmaktadır (Haberler.com, 2020). Katılımcılar aynı zamanda Suriyelilerin çocuklarını okula kayıt ederken ayrımcılığa uğradıklarını hissettiklerinde ya da kayıt işlemini tamamlayamadığında durumu SGDD’ye ilettiklerini belirtmişlerdir. SGDD ise sosyal hizmet uzmanları aracılığı ile hem savunuculuk yapmakta hem de resmi kuruluş ile Suriyeliler arasında arabulucu rolünü yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu şekilde Suriyeli çocukların eğitime katılması sağlanmaktadır. Suriyeliler hastanelerde de sorun yaşamaktadırlar. Bazen kamu personelleriyle yaşanan problemler bazen de dil bariyeri sebebiyle tedavileri yarım kalmaktadır. STK’lar bu noktada da devreye girmekte, gerek savunuculuk gerek arabuluculuk rolleriyle hizmetlere erişimi

kolaylaştırmaktadır. Gerektiği zaman tercüman desteği de sağlanmaktadır. Hastanelerde Suriyeliler için sunulan tercümanlık hizmetinin oldukça yetersiz olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Aşağıdaki görüşler STK'ların savunuculuk ve arabuluculuk faaliyetlerini şöyle açıklamaktadır:

“STK’ların çalışmalarını yardımdan ziyade destek olarak nitelemek lazım. Çünkü zaten kişilerin hak ettikleri şeyler bunlar. Sadaka değil. Kişiler bir kuruma gittiklerinde ve haklarını talep ettiklerinde kurumlar bu hakları vermekle yükümlü. Ancak bazı bürokratik engellerle karşılaşılıyor. Bu durumda da aslında STK’lar mikro düzeyde kişiyle çalışıp kişinin bireysel problemini çözmek kurumla irtibata geçiyor. Bu gerek dilekçe gerekse kişisel ilişkilerle sürdürülüyor. Daha geniş düzeyde ise eğer bir hak savunuculuğu yapmak gerekiyorsa, örneğin sağlık alanında, aslında kişilerin temel hakları var. Bu haklar hem uluslararası sözleşmelerde hem de ulusal kanunlarda korunmuş haklar. Ama zaman zaman bu hakların teslimi konusunda bürokratik engeller yaşanabiliyor. İşlerden kaynaklı engeller yaşanabiliyor. Ya da 18 yaşından küçük bireylerin haklarının korunması problemleri yaşanabiliyor. Böyle durumlarda hem bireyle hem toplumla hem de kurumla bu durumla ilgili çalışıyor ve savunuculuk yapıyoruz.” (Wuhan).

“Normalde resmi kaynaklarda sahip oldukları birçok hak var. Ama danışanlarımızın bir kısmı bunların farkında değil ya da bunlar iletebilmek için dile sahip değiller. Muhakkak bir tercüman desteğine ihtiyaçları var zaten. Yani sahip oldukları haklar konusunda onlara destek olmaya çalışıyoruz ve onun haricinde biz STK’lar olarak da kesinlikle arabulucu olarak çalıştığımızı düşünüyorum.” (Beyrut)

STK’lar kaynaklarla buluşturma rolünü daha çok sosyal yardım ihtiyacı duyan Suriyeliler üzerinden gerçekleştirmektedir. Çalışmamız kapsamında ele aldığımız STK’lardan SGDD ve HDD’nin sosyal yardımlara ilişkin istisnai durumlar dışında destekleri bulunmamaktadır. MSYD ve Mülteciler Derneği’nin ise kira yardımı, kit yardımı gibi konularda destek sağladığı öğrenilmiştir. Ancak dört STK da Suriyelilerin daha fazla ihtiyaç temelli yardımlarla buluşması için kaynaklarla buluşturma rolünü kullanmaktadır. Bu rolü üstlenirken bazen diğer STK’lara bazen de resmi kuruluşlara yönlendirmeler yapmaktadırlar. Resmi kuruluşlar bazında

özellikle AÇSHB'ye bağlı Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığı ile verilen Sosyal ve Ekonomik Destek yardımına yapılan yönlendirmeler ön plana çıkmaktadır.

Araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanlarından bazıları STK'ların devletin olmadığı alanları doldurduğunu, bazıları ise devletin yükünü hafiflettiğini belirtmiştir. Aslında her iki bakış açısının da doğruluk payı vardır. STK'lar bazen devletin sağlamadığı desteği sağlamakta bazen de devletin sağladığı bir hizmeti nitelik yönünden desteklemektedir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Genel Başkanlığı'nın 2020 yılı raporuna göre Suriyeli çocukların eğitime katılabilmeleri için çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla okuma yazma kursları, el beceri kursları, Türkçe dil kursları, güzellik ve saç bakımı hizmetleri kursları gibi faaliyetlerin yürütüldüğü belirtilmiştir. Rapordaki verilere göre geçici koruma altındaki eğitim çağındaki Suriyelilerin sayısı 1.082.172'dir. Eğitime erişimi sağlanan Suriyeli öğrenci sayısı ise 684.919'dur (MEB, 2020). Bizim çalışmamız kapsamında yer verdiğimiz SGDD'nin de Suriyelilerin eğitime katılmasını sağlayacak destekleyici çalışmaları bulunmaktadır. STK'lar bu yöndeki çalışmalarla devletin yükünü hafifletmektedirler. Diğer taraftan devletin barınma merkezi dışında yaşayan Suriyelilere yönelik hizmetleri dar bir yelpazede gerçekleşmektedir. STK'lar ise barınma merkezleri dışındaki Suriyelilere yönelik çalışmalara da odaklanmışlardır. Örneğin, bazı Suriyelilerin yaşadıkları evler oldukça eski ve sağlıksız olabilmektedir. Çorabatır ve Hassa (2013), hazırladıkları raporda Suriyelilerin terk edilmiş ve riskli durumda bulunan binalarda yaşadıkları bilgisini edindiklerini paylaşmışlardır. Devletin bu durumdaki Suriyeliler için çalışmaları oldukça kısıtlı durumdadır. Ancak özellikle ihtiyaç temelli STK'lar evlerdeki şartların düzeltilmesi için destek sunmaktadırlar. Yani devletin vermediği bir desteği vermektedirler. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“Yani zaten devletin kaynakları yetersizken kendi halkına, mülteci de eklenince bu daha da azalıyor. O yüzden bu noktada STK'lar devreye giriyor. Bence hak temelli STK'lar burada zaten devletin sunduğu bir desteği ayrıca destekliyor ama asıl burada devletin sunmadığını karşılayan STK'lar ihtiyaç temelli çalışan

STK'lar. Örneğin durumu çok kötü olan bir evin koşullarını düzeltere işini devlet yapmaz. Bunu ihtiyaç temelli STK'lar yapıyor.” (Kasablanka)

Hak temelli çalışmalar kişilerin, grupların ve toplulukların sorunlarına uzun vadeli çözümler getirmektedir. Ancak geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan STK'ların gerçekleştirdiği hak temelli çalışmalar bazı yönleriyle tartışmaya açıktır. Bu STK'ların birçoğu proje bazlı çalışmaktadır. Dolayısıyla sunulan hizmetlerin sürdürülebilir olmadığı gözlenmiştir. Diğer taraftan Suriyelilerin hala birçoğu yoksulluk sorunu yaşamaktadır. Yoksulluk kaynaklı ortaya çıkan sorunların halledilemeyeşi, hak temelli çalışmaların da etkisini azaltmaktadır. İstanbul'da yaşayan Suriyelilere yönelik yapılan bir çalışmada işsizlik oranının %30 olduğu ve Suriyelilerin en büyük sorununun yoksulluk olduğu vurgulanmıştır (Kaya, 2017: s.62). Sosyal hizmet mesleği kişilere sunulan hizmetin, uzun vadede bireylerin kendi ayakları üzerinde durabilmesini sağlayacak nitelikte olmasını savunmaktadır. Dolayısıyla Suriyelilere sağlanan hizmetlerin bütüncül bakış açısından uzak olması ya da sürdürülemez olması var olan sorunların çözünü için engel teşkil etmektedir. Bir katılımcının bu konu ile alakalı görüşleri şu şekildedir:

“Kişiyi güçlendirmek temel hedefimiz bizim, hak temelli çalışmaktan yana da hiçbir sıkıntımız yok. Ama orada ekonomik desteği sağlamadan o kişiyi güçlendiremeyeceğimizi düşünüyorum ben aslında. Yani nadir olarak bazı danışanlara ekonomik destek sağlıyoruz ama bu maksimum iki ya da üç ay oluyor. Çoğu orta yaştan insanlar ve iş bulmakta sıkıntı çekiyorlar. Bulsalar bile çok düşük ücretli ve ağır işler oluyor. İnsanlara ‘Git iş bul, çalış.’ diyemiyoruz. Çünkü bulmayacak biliyorsun. Eğitim tabi ki çocukların temel hakkı ama bunu destekleyecek hiçbir şey de yapılmıyor çoğu zaman. Tabi bu bizim açımızdan mümkün de değil çünkü ne zamana kadar maddi destek sağlayabiliriz ki kişilere? Süreklilik konusunda sorun olur. Hiçbir STK bunu sürekli yapamaz.” (Zagreb)

Araştırmanın ikinci ana temasının ikinci alt teması “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Sosyal Uyumun Sağlanması İçin Yaptığı Çalışmalar” olarak belirlenmiştir. Bu alt temaya ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo 12. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Sosyal Uyumun Sağlanması İçin Yaptığı Çalışmalar

Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Sosyal Uyumun Sağlanması İçin Yaptığı Çalışmalar	N
Çocuklara yönelik sosyal uyum projelerimiz var	9
Kadınlara yönelik sosyal uyum projelerimiz var	7
Sosyal uyum çalışmaları için toplum merkezimiz var	5
Sinema etkinliklerimiz var.	3
Türkçe dil kursumuz var.	2
El becerisine yönelik kurslarımız var.	2
Eğitim çalışmaları düzenleniyor.	1
Rol model Suriyelilerin deneyimlerini paylaştığı konferanslarımız var.	1
Gençlere yönelik sosyal uyum projelerimiz var.	1

Tablo 12’de geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik hizmet sunan STK’ların sosyal uyum konusunda yaptığı çalışmalar incelenmiştir. Buna göre katılımcıların 9’u sosyal uyum konusunda çocuklara yönelik, 7’si ise kadınlara yönelik çalışmaların gerçekleştirildiğini belirtmiştir. 5 katılımcı sosyal uyum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için toplum merkezlerinin bulunduğunu belirtmiştir. Sosyal uyum kapsamında sinema etkinliklerinin yapıldığını bildiren 3, Türkçe dil kurslarının ve el becerisine yönelik kurslarının bulunduğunu ifade eden 2’şer katılımcı bulunmaktadır.

Çocuklara yönelik sosyal uyum faaliyetleri genel olarak resim ve müzik aktivitelerini, psiko-sosyal destek çalışmalarını, çocukların eğlenerek vakit geçirebilecekleri oyunları kapsadığı öğrenilmiştir. Kadınlara yönelik sosyal uyum faaliyetleri ise mutfak atölyelerini ve el becerilerini kapsamaktadır. Bazı STK’lar bünyesinde Suriyeli kadınlar tarafından kadın komiteleri kurulmaktadır. 2015 yılında HDD’nin Reyhanlı’daki çalışmaları sırasında bir kadın komitesi kurulmuştur.

Komitenin 700 civarında kadına ulaştığı belirtilmektedir (Hayata Destek Derneği, 2018: s.7). Yine SGDD'nin Çok Yönlü Destek Merkezi Projesi kapsamında yapılan çalışmalar sırasında “Yarının Kadınları Komitesi” kurulmuştur (Çelebi ve Polat 2018: s.82). HDD'nin gerçekleştirdiği bir proje ile Mardin'de Suriyeli ve Türkiyeli kadınların ortak işlettiği bir kafe açılmıştır. Öte yandan sosyal uyum aktivitelerinin büyük çoğunluğu hem yerel halkı hem de Suriyelileri kapsayacak biçimde tasarlanmaktadır. Aktivitelere her iki taraftan bireylerin katılımı ile aradaki bağın güçlendirilmesi ve uyumun hızlanması amaçlanmaktadır. Aşağıdaki ifadeler kadın ve çocuklara yönelik sosyal uyum faaliyetlerini şöyle özetlemektedir:

“Uyum faaliyeti ile ilgili bizim yaptığımız rollerden bahsedersek, bizim derneğimizin toplum merkezi var. Toplum merkezimin sosyal uyum sınıfları var. Sosyal uyumun sağlanması için çocuklarla yapacağımız aktivitelerin önemi çok büyük. Çünkü örnek veriyorum bir felsefe atölyesinde hem Türkiye'den çocuklar var hem de Suriyeli çocuklar var. Çocukların bir arada olmasını sağlıyor, kaynaşmasını sağlıyor Örneğin oyun sırasında çocukların el ele tutuşması toplumsal cinsiyet eşitsizliği algısının çocukta yakılmasını sağlıyor. Bu tarz aktivitelerle çocukların uyumu sağlanıyor.” (Brüksel)

“Bizim kuruluşumuz özelinde bakarsak, bir toplum merkezimiz var. Bu merkezde dil kursları, beceri geliştirme kursları, el işi, kadınlarla sosyal uyum etkinlikleri yapılıyor. Bu etkinliklere hem yerli halk hem de Suriyeliler katılıyor. Kadın komitelerimiz var. Bizim merkezimizde sinema etkinliklerimiz olmuştur. El işi etkinliklerinde yapılan örgüleri beraber belediye stantlarında sattılar ve gelir elde ettiler.” (Chicago)

STK'ların Suriyelilere yönelik sosyal uyum projeleri genel olarak kadın ve çocukları kapsamaktadır. Bunun farklı nedenleri bulunmaktadır. Ülkemize göç etmiş Suriyelilerin büyük çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturması, bu gruplara yönelik çalışmaların artmasını sağlamıştır. GİGM (2020), geçici koruma altındaki Suriyelilerin %70'ni kadın ve çocukların oluşturduğunu belirtmiştir. Diğer bir etken ise STK'lara en fazla ulaşan grupların ya da STK'ların çoğunlukla ulaştığı grupların kadın ve çocuklardan oluşmasıdır. Erkek yetişkinlerin ulaşım sıkıntısı olmamasına

rağmen STK'lara başvuru yapma konusunda çekinceli oldukları bilgisi edinilmiştir. Bu durumun erkeklere yüklenen toplumsal cinsiyet rolleriyle alakalı olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin yardım almalarının güçsüzlük olarak nitelendirildiği ataerkil bir yapının Suriyeliler arasında hakim olduğu bilinmektedir.

STK'ların sosyal uyumu sağlamak için gerçekleştirdiği bir diğer etkinlik ise dil kurslarıdır. Dil kurslarının amacı Suriyelilere kendi ana dillerini unutturmak değildir. Yerli halk ile Suriyeliler arasındaki iletişimin güçlenmesi ve Suriyelilerin hizmetlere erişimde iletişim problemi yaşamaması adına Türkçeyi de öğrenmeleri gerekmektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar Suriyelilerin çeşitli konularda dil bariyerine takıldığını sıklıkla anlatmışlardır. Farklı çalışmalarda da dil bariyerinin Suriyeliler için önemli bir sorun olduğu belirtilmiştir. Şen (2019:s.133), Suriyelilerin Türkiye'ye sığınma deneyimlerini ve sosyal hizmet müdahalelerini araştırdığı çalışmasında, Suriyelilerin maddi zorluktan sonra en fazla sorun yaşadıkları konunun dil bariyeri olduğunu belirtmiştir. Suriyelilerin özel yaşamlarında, kamu kuruluşlarında, komşuluk ilişkilerinde iletişim kurabilmek için yerel halkla aynı dili konuşabilmeleri gerektiğini ve Türkçe bilmemenin bazen işlerini kaybetmelerine de neden olduğunu ifade etmiştir.

4.7.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Resmi Kuruluşlar ve Diğer STK'larla Geliştirdiği İlişkiler

Araştırma kapsamında belirlenen üçüncü ana tema “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Resmi Kuruluşlar ve Diğer STK'larla Geliştirdiği İlişkiler**” olarak belirlenmiştir. Üçüncü ana temanın birinci alt teması “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK'ların Bu Alanda Hizmet Sunan Diğer STK'larla İlişkileri**” olarak belirlenmiştir. Bu alt temaya ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo 13. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Bu Alanda Hizmet Sunan Diğer STK’larla İlişkileri

Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Diğer STK’larla İlişkileri	N
Diğer STK’larla aramızda iş birliği var.	11
STK’lar arasında vaka yönlendirmesi oluyor.	10
Diğer STK’lar bize tercüman desteği sağlıyor.	1
Bazen yönlendirdiğimiz vakalarla alakalı diğer STK’lar geri dönüş yapmıyor.	1
Yönlendirdiğimiz vakayı takip edebiliyoruz.	1
Biz küçük STK’lara fon sağlıyoruz.	1
Belirli bölgelerde belirli STK’lar çalışıyor.	1
STK’larla aylık bilgilendirme toplantılarımız var.	1
STK’lar arasında eğitim ve süpervizyonluk çalışmaları var.	1

Tablo 13’te geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan STK’ların yine bu alanda çalışan diğer STK’lar ile olan ilişkileri araştırılmıştır. Katılımcıların 11’i diğer STK’larla iş birliği içerisinde olduklarını açıklamıştır. 10 katılımcı ise STK’lar arasında vaka yönlendirmelerinin gerçekleştiğini belirtmiştir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan STK’lar arasındaki genel itibariyle olumudur. STK’lar saha çalışmalarında birbirlerini desteklemekte ve aralarındaki iletişimi canlı tutmaya çalışmaktadırlar. STK’lar çalıştıkları projelerin içeriğine bağlı olarak Suriyelilere bazı konularda destek sağlayamamaktadırlar. Bu durumda verilmesi gereken hizmeti sağlayabilecek farklı bir STK ile iletişime geçerek ve bu süreçte hizmeti alacak kişilerin de rızasını alarak gerekli yönlendirmeleri yapmaktadırlar. STK’lar yönlendirdikleri vakaların takibini yapabilmekte, Suriyelilerin gerekli hizmeti alıp almadığını kontrol edebilmektedirler. STK’lar arasındaki ilişki aşağıda şu şekilde açıklanmıştır:

“Diğer STK’larla yardımlaşma içindeyiz. Vaka yönlendirmesi var aramızda. Kendi aralarında eğitim vermeler var. Süpervizyonluk alma var. Rekabet ortamını hiç görmedim. Bizim ağırlık verdiğimiz yer Küçükçekmece ama her yerden başvuru olabiliyor. Mesela bizim Kadıköy’deki bir danışana ulaşmamız zor ise, bizimle aynı faaliyetleri gösteren, danışanın ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir STK ile iletişime

geçiyoruz. Süreç hızlı işliyor. Hangi ilçede hangi kurumun hangi çalışmaları yaptığıyla alakalı listeler var.” (Sao Paulo)

Şanlıurfa’da faaliyet yürüten STK’lar belli bölgelerde belli STK’ların çalışması yönünde bir uygulama gerçekleştirilmektedir. STK’lar için belirlenen bölgenin dışından başvuru aldıklarında, kişinin yaşadığı bölgeye göre diğer STK’lara yönlendirilmesi gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamanın eldeki kaynakların etkin kullanılması adına yapıldığı düşünülmektedir. İstanbul’da ise böyle bir uygulamanın olmadığı bilgisi edinilmiştir. İstanbul’da STK’lar her ilçe veya semtten gelen başvuruları kabul etmektedirler. Aşağıdaki ifadeler bu görüşü desteklemektedir:

“Diğer STK’larla aramızda herhangi bir rekabet yok. Sadece belirli lokasyonlarda belli STK’ların çalışma durumları var. Bu durumu yönetim kurumları kendi aralarında belirliyor. ‘A’ sivil toplum kuruluşu bu bölgede çalışıyorsa, ‘B’ sivil toplum kuruluşu farklı bir yerde çalışıyor. ‘B’ sivil toplum kuruluşu eğitim alanında hizmet veriyorsa, ‘A’ sivil toplum kuruluşu sağlık alanında veriyordur. Birbirimiz arasındaki yönlendirmeler çok aktif durumda.” (Laskiye).

Araştırma kapsamında üçüncü ana temanın ikinci alt teması **“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Resmi Kuruluşlarla İlişkileri”** olarak belirlenmiştir. Bu alt temaya ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo 14. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Resmi Kuruluşlarla İlişkileri

Suriyelilere Hizmet Sunan STK’ların Resmi Kuruluşlarla İlişkileri	N
Resmi kuruluşları ile iyi ilişkilerimiz var.	8
Resmi kuruluşlarla bazen olumsuz ilişkilerimiz oluyor.	3
Kamu çalışanlarında bazen STK’lara karşı önyargı oluyor	2
Bazen resmi kuruluşlardan dönüş alamıyoruz.	2
Devletle protokollerimiz var.	2
Kamu kuruluşları ile iyi geçinememiz işlerimiz yürümez.	2
Yöneticilerimiz bizden önce gidip STK’mızı tanıtıyorlar.	1
Resmi kuruluşlarla olan ilişkilerde kişisel bağlantılar önemli.	1
Kamu çalışanlarına vaka eğitimi veriyoruz.	1
Resmi kuruluşlarla olan ilişkiler eskiden daha olumsuzdu.	1

Tablo 14’te geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK’ların resmi kuruluşlar ile ilişkileri araştırılmıştır. Katılımcıların 8’i resmi kuruluşlarla iyi ilişkileri olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların 3’ü resmi kuruluşlarla bazen olumsuz ilişkilerinin olduğunu ifade etmiştir. Kamu çalışanlarında STK’lara karşı önyargı olduğunu düşünen ve bazen resmi kuruluşlardan geri dönüş alamadıklarını belirten 2’şer katılımcı bulunmaktadır. Aynı şekilde 2’şer katılımcı da resmi kuruluşlar ile iyi geçinmemeleri durumunda işlerinin yürümeyeceğini ve devletle ortak protokoller çerçevesinde çalıştıklarını belirtmiştir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK’ların resmi kuruluşlarla iyi ilişkiler içerisinde oldukları gözlenmiştir. Devlet zaman içerisinde STK’ların sahaya çıkmasına ve ev ziyaretleri yapmasına izin vermiştir. Bazı STK’ların devletle protokolleri olduğu ve ortak çalışmalar yürütüldüğü anlaşılmıştır. STK’ların genellikle il göç idareleri, okullar, sosyal hizmet merkezleri ve sağlık kuruluşları ile iş birliği yaptıkları bilgisi edinilmiştir. Aşağıdaki görüşler bu ilişkileri açıklamaktadır:

“Devletle ilgili baktığımız zaman, bizim Urfa’daki ilişkilerimiz iyi. Biz burada hane ziyaretlerine de gidebiliyoruz. Bize bir alan açmışlar. Derneğimizin adını verdiğimizde bizi danışan ile birlikte İl Göç Kurumuna alıyorlar. Ya da aynı şekilde Sosyal Hizmet Merkezlerinde. Burada devletle alakalı sorunumuz yok. Bakıyoruz, kişi devletten yardım alabilecekse, kriterleri sağlıyorsa gidip bu konuyu konuşabiliyoruz.” (Zagreb)

Resmi kuruluşlar ile STK’lar arasındaki ilişki her zaman olumlu yürümektedir. Özellikle kuruluşlardaki kamu çalışanlarının tavrı bu ilişkiler hakkında belirleyici rol oynamaktadır. Katılımcılar kamu çalışanlarının STK’ların yapısını, hizmet politikasını ya da hedeflerini iyi bilmemesinin bazen sorunlara yol açtığını bildirmişlerdir. Kamu çalışanlarının bazen de resmi kuruluş personeli olmadıkları için STK personeli ciddiye almadığı bilgisi edinilmiştir. Bu tarz problemler doğrudan Suriyelilerin hizmetlere erişimini etkilemektedir. STK’lar ve sosyal hizmet uzmanları bu sorunun önüne geçmek için çeşitli stratejiler

geliştirmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanları özellikle resmi kuruluşlarda çalışan kişilerle kişisel ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. Bu şekilde önlerindeki bürokratik engellerin de ortadan kalkmasını hedeflemektedirler. STK'ların da bu sorunları yaşamamak adına çalışmaları bulunmaktadır. Örneğin HDD'nin Şanlıurfa ofisindeki yöneticiler projeleri başlamadan önce il genelindeki resmi kuruluşları gezerek STK'larını tanıtmakta ve çalışmaları hakkında bilgi vermektedirler. Bu durum sosyal hizmet uzmanlarının işini oldukça kolaylaştırmaktadır. Çünkü bu sayede kontak kurdukları her kuruluş daha önceden kendileri ve çalışmaları hakkında bilgilendirilmektedir.

“Bizim olumsuz süreç yaşadığımız kurumlar da oluyor. Türkiye’de STK algısı tam oturmuş değil. Bazen STK’da çalışmak size misyonermişsiniz gibi davranılmasına sebep oluyor. Ya da kamu kurumunda çalışmadığınız için daha az ciddiye alınıyorsunuz. Bazen de mükemmel iletişim kuruyorsunuz. Ama genel olarak kamu kurumlarıyla iyi iletişim kurup ortak hareket ediyoruz.” (Wuhan)

“Buranın sorumlumuz gidip faaliyetleri anlattığı zaman, STK’ların ne işlerle uğraştığını, ne gibi ortaklıklar yapabileceğini anlattığı zaman ben onun ardından gidip rahat bir şekilde iletişim kurabiliyorum. Bu birim bu iletişimi kurmadığı zaman ben kendim gittiğimde ilk yaptığım şey kendini tanıtmak, sonra çalıştığım alanı tanıtmak ve projenin içerisinde ne gibi görev üstlendiğimi anlatmak oluyor. Burada çoğu kez birebir kişisel ilişkiler yürüyor. Öyle gözlemliyorum ben. Örneğin ben birbirinden birini tanıdığım zaman benim işimi hızlıca hallediyor. Tanımadığı zaman o kadar hızlı halletmeyebiliyor.” (Laskiye)

Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'ların hem kendi aralarında hem de resmi kuruluşlarla ortak bir veri tabanının olmadığı bilgisi edinilmiştir. Destek için başvuru yapan kişinin farklı bir kuruluşa daha başvuru yapıp yapmadığı ya da daha önceden destek alıp almadığı bilinmemektedir. Bu durum kaynakların etkisiz ve verimsiz kullanılmasına yol açmaktadır. Türk Kızılay'ın mültecilerin yaşadıkları bölgelere sağladığı insani yardım lojistiğinin incelendiği bir çalışmada, mülteci alanında çalışan ulusal ve uluslararası tüm STK'ların yardımların israf edilmeden ve gerçek ihtiyaç sahibine ulaşması için teknolojinin imkanlarından

faydalanmanın gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Sağlanan desteklerin yeterli sayıda kuruluş tarafından verilmesi için iletişim kanallarının açık tutulması gerektiğini belirtmiştir (Dindarık ve Fidan, 2020: s.152).

Türkiye’deki STK’ların Suriyelilere yönelik hizmetlerini araştıran bir başka çalışmada STK’lar arası ilişkilerin iş birliğine dayandığı ve özellikle hak temeli STK’ların karşılayamadıkları bazı ihtiyaçlar için diğer STK’lardan yardım aldıkları belirtilmiştir. Çalışmada STK’ların kamu kurumlarıyla ortak proje üretmek istemediği, bunun nedeni olarak da kamu kurumlarının STK’ları siyasi görüşleri üzerinden değerlendirmesi olarak gösterildiği ifade edilmiştir (Molbay, 2019: s.85). Araştırmamızda STK’lar arası işbirliğinin sağlanması konusunda benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ancak resmi kuruluşlar ile STK’lar arasında siyasi görüş farklılığından kaynaklanan bir sorun alanı tespit edilmemiştir. Buna karşılık bazı STK’ların devlet kurumlarıyla protokolleri olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Sosyal hizmet mesleği, geçici koruma altındaki Suriyelilerin ihtiyaç duydukları hizmetleri hızlı ve etkin biçimde alabilmelerini savunmaktadır. Göç ederek ülkemize gelmiş Suriyelilerin büyük çoğunluğunu kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Bu grupların hiçbir hak kaybına uğramadan, onurlu biçimde yaşamaları ve iyi bir gelecek beklentisi içerisinde olmaları gerekmektedir. Sosyal refahın sağlanmasının bir yolu da azınlıkların refahının sağlanmasından geçmektedir. Bu refahın sağlanabilmesi için de hem STK’ların kendi aralarında hem de resmi kuruluşlar ile üst düzeyde iletişim kurması ve iş birliği yapması gerekmektedir.

4.7.4. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’larda Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Deneyimleri

Araştırmanın dördüncü ana teması “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sunan STK’larda Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Deneyimleri**” olarak belirlenmiştir. Dördüncü ana temanın birinci alt teması “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mikro, Mezzo ve**

Makro Boyuttaki Çalışmaları” olarak belirlenmiştir. Bu alt temaya ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 15. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mikro, Mezzo ve Makro Boyuttaki Çalışmaları

Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mikro, Mezzo ve Makro Boyuttaki Çalışmaları	N
Ağırlıklı olarak mikro boyutta çalışmalar yapıyoruz.	11
Makro boyuttaki çalışmaların bir parçasıyız	7
Her üç boyutta da eşit şekilde çalışmalar yapıyoruz.	3
Mezzo boyutta çalışmalarımız pandemi nedeniyle sınırlı.	2

Tablo 15’te geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mikro, mezzo ve makro boyuttaki çalışmaları gösterilmiştir. Katılımcıların 11’i ağırlıklı olarak mikro boyutta çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir. 7 katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının makro boyuttaki çalışmaların bir parçası olduğunu söylerken, pandemi nedeniyle mezzo boyuttaki çalışmaların yapılamadığını ifade eden katılımcı sayısı 2’dir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları genel olarak mikro düzeyde çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. STK’lara erişimi sağlanan Suriyeliler genel olarak öncelikle sosyal hizmet uzmanıyla görüşmektedir. Mikro düzeydeki çalışmalar da bu ilk görüşmeyle başlamaktadır. Devamında müracaatçının sorunlarına göre müdahale planı hazırlanmakta ve kısa süre içerisinde uygulamaya geçirilmektedir. Müracaatçının öyküsünü dinleme, hak ve hizmetlere erişimini sağlamak, kuruluş içi veya kuruluş dışı yönlendirmeleri gerçekleştirmek, psiko-sosyal destek sağlamak gibi çalışmalar mikro boyuttaki uygulamaları oluşturmaktadır. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“Biz daha çok altı basamaklı vaka yönetimi uyguluyoruz. Vakanın tanımlanması, değerlendirilmesi, planlaması, sonlandırılması gibi basamakları olan, Amerikan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği’nin de kabul ettiği etik kurallar çerçevesinde bir şekilde vakayı yürütmeye çalışıyoruz. Vakanın kendi dinamikleri, çevresinde kaynaklanan avantajları ve dezavantajları... Bir de bunu toplum nezdinde

nasıl değiştirebiliriz, bununla ilgili her üç boyutta da çalışmamız var diyebiliriz.”
(Venedik)

“Genelde bireysel çalışmalar. ‘Her vaka biriciktir.’ düşüncesi üzerinden ilerliyoruz. Zaten şu anda grupla çalışma yapmamız gibi bir durumumuz yok. Sadece erişim ekibiyle beraber bazen gidebiliyoruz grupla çalışmalar için. Ama bizim zamanımız da yok. Çok yoğun geçiyor. Vaka üzerinden ilerleyip sorunun çözüme kavuşturmaya çalışıyoruz.” (Zagreb)

Sosyal hizmet uzmanları grupla çalışmaları daha çok belli bir kesime verilen eğitim çalışmaları üzerinden gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu eğitimler bazen kamu görevlilerine, bazen Suriyelilere bazen de yerel halka verilmektedir. Benzer sorunu olan kişiler üzerinden bir grupla çalışma sürecinin planlanmasının ise zor olduğu düşünülmektedir. STK’ların iş yoğunluğunun fazla olması, grupla çalışma sürecine düzenli olarak devam edebilecek Suriyelilerin zor bulunması ve pandemi sürecinde insanların toplu biçimde zaman geçirmelerinin sağlık açısından tehlikeli olması şu an için grupla çalışmaları mümkün kılmamaktadır.

Çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanları mikro çalışmalara ağırlık verdiklerini fakat gerçekleştirdikleri çalışmaların makro boyuttaki uygulamalara da ışık tuttuğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanlarının yaptığı çalışmalar hem makro boyuttaki çalışmalara katkı sağlamak hem de makro boyutta uygulanabilecek yeni çalışmalar için ilham vermektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanları sahada karşılaştıkları vakaları, engelleri ya da tekrar eden sorunları raporlamakta ve yöneticiler ile paylaşmaktadır. Çalışılan projelerde keşfedilen yeni sorun alanları ulusal ya da uluslararası kuruluşlarla paylaşılmaktadır. Dolayısıyla politika yapımı sürecine de etki edilmektedir. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“Her vaka kendi içinde biriciktir. Bu çok ayrı mesele ama dışarıdan baktığında da aslında bu sorun makro düzeyde çözülmeli. Yasalara girmesi gereken bazı şeyler var. Sosyal politikalarla çözülebilir. Biz sahada yaşadığımız zorlukları, ne gibi tikanıklıklarla karşılaşmışız veya danışanın sorununu çözemediğimiz durumlar nelerdir? Biz bunları bir üst merciye götürüyoruz. Onlara iletiyoruz, onlar

da bu sorunun çözümü için gerekli mercilerle kontak kurmaya çalışıyorlar.”
(Toronto)

“Biz sosyal hizmet uzmanları olarak birebir danışanlarla ilgilendiğimiz için mikro düzeyde çok çalışıyoruz. Fakat makro düzeyde dolaylı etkimiz oluyor. Örneğin bizim projelerimiz bir ya da bir buçuk yıllık oluyor genelde. Bizim her altı ayda bir rapor yazmamız gerekiyor. Savunuculuk faaliyetleri kapsamında bir rapor. Bu raporu BM’ye ve kamu kuruluşlarına da sunuyoruz ve var olun sorun için daha büyük bir çözüm üretmeye çalışıyoruz.” (Kasablanka).

Araştırmanın dördüncü ana temasının ikinci alt teması **“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Kullandığı Rol ve Yaklaşımlar”** olarak belirlenmiştir. Bu temaya ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 16. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Kullandığı Rol ve Yaklaşımlar

Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Kullandığı Rol ve Yaklaşımlar	N
Güçlendirme Yaklaşımı	14
Ekolojik Yaklaşım	4
Savunuculuk	10
Kaynaklarla Buluşturma	7
Arabulucu,	4
Danışmanlık	3
Vaka Çalışanı	3
Eğitici	3

Tablo 16’da geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının kullandığı rol ve yaklaşımlar gösterilmiştir. Katılımcıların tamamı güçlendirme yaklaşımından faydalandıklarını belirtmiştir. Ekolojik yaklaşımdan faydalandıklarını belirten katılımcı sayısı 4’tür. Katılımcıların 10’u savunuculuk, 7’si ise kaynaklarla buluşturma ve 4’ü arabulucu rolünü kullandıklarını ifade etmiştir. 3’er katılımcı ise danışmanlık, vaka çalışanı ve eğitici rollerini kullandıklarını söylemiştir.

Sosyal hizmet uzmanları Suriyelilerin sahip oldukları güçlerin farkında olmadığını ve bu sebeple onları güçlendirdiklerini, güçlerini keşfetmelerini

sağladıklarını belirtmişlerdir. Güçlendirme yaklaşımı sayesinde Suriyelilerin baş etme kapasiteleri yükseltilmeye çalışılmaktadır. Müracaatçıların sosyal çevresi, yaşadığı bölge, aile ilişkileri, okul veya iş yaşantısı gibi faktörlerin de kişinin üzerindeki etkilerini görmeye çalışan sosyal hizmet uzmanları, ekolojik yaklaşımdan da yararlanmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanlarının en fazla kullandıkları rol savunuculuktur. Suriyeliler hak ve hizmetlere erişmeye çalışırken zaman zaman çeşitli şekillerde ayrımcılığa maruz kalmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde belirtilen haklara ulaşamamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bu haklara ulaşma ve gerekli olan hizmetlere erişmeleri noktalarında savunuculuk ve arabuluculuk rollerini kullanmaktadırlar. Suriyelilere yönelik kendi çalıştıkları STK'nın vermediği bir hizmete erişimlerini sağlamak için yönlendirme yapmakta ve farklı kuruluşlardaki kaynaklarla buluşturma rolünü üstlenmektedirler. Örneğin, nakdi desteğe ihtiyaç duyan bir müracaatçı için sosyal hizmet merkeziyle iletişime geçmektedirler. Sosyal hizmet uzmanları danışmanlık, eğitici ve vaka çalışanı rollerini de bu alanda kullanmaktadırlar. Suriyelilerin haklarını bilmediği durumlarda bu hakları onlara hatırlatabilmek amacıyla danışmanlık yapılmaktadır. Eğitici rolü bazen Suriyeli gruplara karşı verilen eğitimler bazen de kamu çalışanlarına verilen eğitimlerle gerçekleştirilmektedir. Vaka çalışanı olarak ise sosyal hizmet uzmanları vakanın ilk görüşmesinden izleme aşamasına kadar profesyonel bütünlük içerisinde Suriyelilerin iyilik hallerinin artması için çalışmalarını sürdürmektedirler. Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yararlandığı rol ve yaklaşımlar aşağıdaki ifadelerle şöyle anlatılmaktadır:

“Hedefimiz daha çok uygulamalarda güçlendirme yaklaşımını kullanıyoruz. Ama bununla birlikte ekolojik yaklaşımı, yani çevresi içinde bireyi ele alan yaklaşımı da uyguluyoruz aslında. Rollerimizde kaynaklarla buluşturma kilit öneme sahip. Kişinin ulaşamadığı durumda yaptığımız şey kaynaklarla buluşturma. İkincil aşamada savunuculuk ve eğiticilik rolünü de üstlenmiş oluyoruz.” (Wuhan)

“Güçlendirme yaklaşımını ağırlıklı kullanıyoruz. Çünkü aslında Suriyeliler kendi güçlerinin farkında değiller. Onların bu güçlerinin ortaya çıkarılması bizim en büyük hedefimiz. Savunuculuk, danışmanlık, bilgilendirme ya da kaynaklarla

buluşturma gibi roller en çok kullandıklarımız. Yönlendirmeyi de çok kullanıyoruz.”
(Chicago)

Hem sosyal hizmet uzmanları ve hem de müracaatçıların perspektifinden göçmenlerle sosyal hizmet uygulamalarını araştıran bir çalışmada, sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda sıklıkla savunucu, bağlantı kurucu, kolaylaştırıcı ve arabulucu rollerini üstlendikleri belirtilmiştir (Russell ve White, 2001: s.87). Bu sonuç bizim araştırmamızla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü ana temasının üçüncü alt teması **“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalıştıkları STK’lardaki Multidisipliner Çalışmalara Katılımları”** olarak belirlenmiştir. Bu temaya ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 17. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalıştıkları STK’lardaki Multidisipliner Çalışmalara Katılımları

Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalıştıkları STK’lardaki Multidisipliner Çalışmalara Katılımları	N
Avukat ve psikologlara vaka yönlendirmesi gerçekleştiriyoruz.	13
Kuruluşumuzda avukat ve psikologlarla çalışıyoruz	7
Kuruluştaki müracaatçı ile görüşen ilk kişi sosyal hizmet uzmanıdır.	7
Sosyal hizmet uzmanları STK’lardaki ana eleman durumunda.	5
Kişinin sorunlarını tespit eden görevli sosyal hizmet uzmanı oluyor.	5
STK’larda ekip çalışması şart.	3
Avukat ve psikologlar da farklı bir sorundan şüphelenirse kişiyi sosyal hizmet uzmanına yönlendiriyor.	3

Tablo 17’de geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının multidisipliner çalışmalara olan katılımları incelenmiştir. Katılımcıların 13’ü multidisipliner çalışmaları, avukat ve psikologlara yapılan vaka yönlendirmesi üzerinden değerlendirmiştir. Kuruluşlarında avukat ve psikologlarla ortak çalışmalar yürüttüklerini belirten ve kuruluşlarında müracaatçı ile görüşen ilk meslek elemanının sosyal hizmet uzmanı olduğunu belirten 7 katılımcı bulunmaktadır. 5’er

katılımcı kuruluşlarında müracaatçıların sorunlarını tespit eden meslek elemanının sosyal hizmet uzmanı olduğunu ve sosyal hizmet uzmanlarının Suriyelilerle çalışan STK'larda ana eleman olduğunu ifade etmiştir. Avukat ve psikologların şüphelendikleri durumlarda tekrardan sosyal hizmet uzmanına vaka yönlendirmesi yaptığını söyleyen ve STK'larda ekip çalışmasının şart olduğunu belirten 3'er katılımcı bulunmaktadır.

Çalışmamız kapsamında incelenen STK'ların tamamında sosyal hizmet uzmanları multidisipliner çalışmalarda önemli roller üstlendiği bilgisi edinilmiştir. Sosyal hizmet uzmanları kuruluşlara müracaat eden Suriyelilerle ilk görüşmeyi gerçekleştiren meslek elemanı durumundadır. Sosyal hizmet uzmanları ilk görüşmeyi gerçekleştirip, müracaatçının sorunlarını tespit etmek istemektedirler. Ayrıca bunun için ev ziyaretleri de gerçekleştirmektedirler. Sorunları tespit edilen Suriyelilerden avukat ve psikolog desteği duyanlar için gerekli yönlendirmeler yapılmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanlarının, Suriyelilerle çalışan STK'lar için temel eleman durumunda olduğu görülmektedir. Sorunların ve ihtiyaçların belirlenmesi noktasında sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluk alması doğru bir karardır. Çünkü sosyal hizmet mesleği kişiyi tek başına ele almaktan ziyade bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmelerini yapmaktadır. Müracaatçısına geniş bir perspektiften yaklaşan sosyal hizmet uzmanları farklı desteklere ihtiyaç duyan Suriyelileri diğer meslek elemanlarına yönlendirmektedir. Bu şekilde Suriyelilerin birden fazla meslek grubu tarafından değerlendirilmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda kuruluş içi görevlerin net şekilde belirlenmesi sayesinde işlerin belli bir plan ve program dahilinde yürümesini sağlamaktadır. STK'lardaki multidisipliner çalışmalara ilişkin görüşler şu şekildedir:

“Sosyal hizmet uzmanları özellikle sahada çalışıyor ve başvuru yapıldığında onlarla ilk görüşen grup biz olduğumuz için, burada ana elemanın sosyal çalışmacılar olduğunu düşünüyorum. Biz ayrıca diğer bütün alanı etkiliyoruz. Durumu tespit eden kişileriz. Diğer arkadaşlara vakanın anlatılması, nasıl bir yol izlenmesi konusunda birlikte tespit durumu var. Ama özellikle takip eden kısımda hep biz olduğumuz için ben ana temada hep sosyal hizmet uzmanlarını görüyorum açıkçası.” (Beyrut)

“Burada ilk görüşmeyi sosyal çalışmacı alıyor. Biz görüşmeyi aldıktan sonra kişinin temel ihtiyaçlarını tespit edip, sorasında isterse danışanı psikoloğa yönlendirme ya da avukata yönlendirme yapabiliyoruz. Önceden danışan gelip ben avukat istiyorum da diyebiliyordu. Ama şu anki durumda sosyal hizmet bakış açısıyla bakıyoruz. Geniş bakış açısıyla bakıyoruz. Ama örneğin avukat genelde hukuki boyuta yönlendiği için genelde diğer yönler görmeyebiliyor. Burada sosyal hizmet ile başlayıp diğer dallara yönelen çalışma var.” (Zagreb)

Araştırmanın dördüncü ana temasının dördüncü alt teması **“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Müracaatçıyı Kabul Etme İlkesi Yönünden Kendilerini Değerlendirmeleri”** olarak belirlenmiştir. Bu alt temaya ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir

Tablo 18. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Müracaatçıyı Kabul Etme İlkesi Yönünden Kendilerini Değerlendirmeleri

Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Müracaatçıyı Kabul Etme İlkesi Yönünden Kendilerini Değerlendirmeleri	N
Kabul etme ilkesini uygulamakta bir sorun yaşamıyorum.	14
Suriyelilere karşı normalde de bir ön yargım yok	5
Sosyal hizmet ön yargının olmaması gereken bir meslek.	5
Sosyal yaşantıda ön yargısı olan, bunu mesai dışında bırakmalıdır.	2
Suriyelilerin kültürel farklılıklarını tanımalıyız.	2
Suriyelilerin bulundukları durumu anlamaya çalışmalıyız.	2
Daha önceden mülteci arkadaşım da vardı.	2
İnsan onurunu düşünerek hareket etmeliyiz	1
Kişiler sosyal hizmet okumadan önce bu mesleği yapıp yapamayacaklarını düşünmeliler.	1

Tablo 18’de geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıyı kabul etme ilkesini uygulamakta zorlanıp zorlanmadıklarına dair değerlendirme yapılmıştır. Katılımcıların tamamı müracaatçıyı kabul etme ilkesini uygulamakta zorlanmadıklarını belirtmiştir. Suriyelilere karşı özel yaşamlarında da bir ön yargıları olmadığını belirten ve sosyal

hizmet mesleğinde ön yargıya yer olmadığını düşünen 5'er katılımcı bulunmaktadır. Suriyelilerin kültürlerini tanımak gerektiğini düşünen, Suriyelilerin içinde bulundukları durumu anlamaya çalışmanın faydalı olacağını belirten 2'şer katılımcı bulunmaktadır. Ayrıca sosyal yaşamında Suriyelilere karşı ön yargısı bulunan kişilerin bunu meslek yaşantısına yansıtması gerektiğini düşünen ve daha önceden de mülteci arkadaşlarının olduğunu ifade eden 2'şer katılımcı bulunmaktadır.

Araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıyı kabul etme ilkesini uygulamakta herhangi bir zorluk çekmedikleri görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının bu düşüncelerini desteklemek adına sundukları en büyük argüman sosyal hizmet mesleğini icra eden kimsede bu tarz ön yargıların bulunmaması gerektiğidir. Sosyal hizmetin kimseyi ayırmayan, insan haklarını savunan, farklılıklara saygı duyan ve her insanın onurlu biçimde yaşaması gerektiğini düşünen yapısının sosyal hizmet uzmanları tarafından yansıtılması gerektiğini düşünmektedirler. Bazı sosyal hizmet uzmanları bu tarz ön yargıların mesleki sınırların dışında da taşınmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“Şunu düşünüyorum. Bence bir insan sosyal hizmeti seçmeden önce oturup düşünmeli. Ben bu mesleği çok düşündüm. Her anlamda kabul edebilir miyim? Çok fazla grupta karşılaşacağım, bu insanlara nasıl yaklaşırım? Kesinlikle ön yargının olmaması gereken bir meslek. Kendine zarar bu. Böyle bir ön yargın varsa ilk olarak kendini düşün ve bu mesleği yapma. Çünkü keyif almayacaksın. Mesleği yapmaktan keyif almayacaksan bu kendini yok saymaktır. Her danışanı kabullenmelisin. Ön yargı ve sosyal hizmet çok zıt uç nokta. Sosyal hayatında bir ön yargın varsa da bunu mesainin dışında tutacaksın.”(Atina)

“Sorun yaşamadım. Zaten özellikle göç alanında çalışmayı çok istiyordum. Onun dışında da farklı düşüncelere çok kapalı bir insan değilim. Daha önceden mülteci arkadaşlarım da vardı.”(İskenderiye)

Sosyal hizmet uzmanlarının, müracaatçıyı kabul etme ilkesini uygularken Suriyelilerin kültürel farklılıklarını göz önünde bulundurmalarının önemli olduğu

düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle sosyal hizmet uzmanlarında kültürel yetkinliğin sağlanmış olması gerekmektedir. Aşağıdaki görüşler bu farklılıkları şöyle özetlemektedir:

“Evet, Suriyelilerle çalışıyoruz ama Suriyelilerin kültürel arka planında ne var? Bu soru meslektaşlarımız için çok önemli. Suriye Arap Cumhuriyetinin resmi anayasasında aslında 18 yaş altının evlendirilmesinin yine yasak olduğu, kişinin kültürü icabı bunu yaptığı durumu var mesela. Ona bu durumun doğru olmadığını söylediğin zaman, kanunlarımızca yasak olduğunu söylediğin zaman, sana bizim ülkemizde 18 yaş altı evlilikler normal diyor, Kültürel olarak normal... Aslında onların anayasasında da yasak bu durum. Ama kültürel yapıyı bilmek, kişi için neyin iyi, neyin değerli olduğunu bilmek önemli.” (Brüksel)

Kırlioğlu ve Tekin (2019: s.27), sosyal hizmet uzmanı adaylarının Suriyeliler hakkındaki görüşlerini yansıtan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada sosyal hizmet uzmanı adaylarının görüşlerinin, yerel halkla yapılan çalışmalarda sonuçlara benzer çıktığı sonucuna varılmıştır. Çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanı adaylar, Suriyelilerin ülkeye alınmasını olumlu bir gelişme olarak yorumlarken, Suriyelilere Türk vatandaşlığının verilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Suriyelilerin uygun koşullar sağlandığı takdirde ülkelerine dönmeleri gerektiğini ve Suriyelilerin istihdam edilerek Türk vatandaşlarına haksızlık edildiğini ifade etmişlerdir. Araştırmacılar sosyal hizmet müfredatında göçmen, sığınmacı ve mültecilerle sosyal hizmet uygulamalarına daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bizim araştırmamızda ise sosyal hizmet uzmanlarının Suriyelilere karşı olumsuz bir görüşe sahip olmadıkları görülmüştür.

Araştırmanın dördüncü ana temasının beşinci alt teması **“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Suriyeli Karşıtlığı Konusundaki Deneyimleri”** olarak belirlenmiştir. Temaya ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 19. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Suriyeli Karşıtlığı Konusundaki Deneyimleri

Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Suriyeli Karşıtlığı Konusundaki Deneyimleri	N
Mülteci karşıtlığı medyanın etkisiyle oluşuyor.	5
Yerel halk Suriyelilere yapılan yardımların kendilerine de yapılmasını istiyor.	5
Bazen okul yöneticilerinde ve öğretmenlerde mülteci karşıtlığına rastlıyoruz	4
Yerel halk ile Suriyeliler kavga ettiğinde çalışmalarımızı durdurmuştuk.	3
Bazen devlet kurumlarında karşıtlığa rastlıyoruz.	3
Yerel halk Suriyelilere verilen hizmetler konusunda hakkında yanlış bilgilere sahip.	3
Yerel halk Suriyelilerin hizmetlere erişimde öncelikli olduğunu düşünüyor.	3
Yerel halk Suriyelilerin işlerini ellerinden aldığını düşünüyor.	1
Mülteci karşıtı STK çalışanları da var.	1
Suriyelilere ev kiralamak istemeyenler oldu.	1

Tablo 19’da Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmaları sırasında karşılaştıkları Suriyeli karşıtlığı konusundaki deneyimlerine ve düşüncelerine yer verilmiştir.. Katılımcıların 5’i mülteci karşıtlığının medya etkisiyle oluştuğunu söylemiştir. Yerel halkın Suriyelilere yapılan yardımlara tepki göstererek aynı yardımların kendilerine de yapılmasını istediğini belirten katılımcı sayısı yine 5’tir. 4 katılımcı bazen okullardaki görevlilerin davranışlarında mülteci karşıtlığıyla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Farklı devlet kuruluşlarında karşıtlıkla karşılaştığını, yerel halkın Suriyelileri öncelikli grup olarak tanımladığını, yerel halkın Suriyeliler konusunda yanlış bilgilere sahip olduğunu ve yerel halk ile Suriyeliler arasına ciddi sorunlar yaşandığında çalışmalarına devam edemediklerini belirten 3’er katılımcı bulunmaktadır.

Türkiye’deki Suriyelilere olan karşıtlığı iki bölümde incelemek mümkündür. Birinci karşıtlık türü yerel halkın Suriyelilere olan karşıtlığını içermektedir. Bu karşıtlığın belli bir kısmının ekonomik nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Türkiye’nin son yıllarda ekonomik krizle mücadele ettiği bilinmektedir. Bu durumda Suriyelilere sağlanan yardımlar yerel halkın tepkisini çekmekte ve Suriyelileri yaşanan ekonomik krizin sebebi olarak görmektedirler. Yerel halkın STK’lara Suriyelilere yapılan yardımların kendilerine de yapılması için talepte bulunmaları bu görüşü desteklemektedir. STK’larda çalışan sosyal hizmet uzmanları misyonları ve

hizmet politikaları gereği gerçekleştirdikleri hizmetlerin sadece Suriyelileri kapsadığını yerel halka anlatmaya çalışmaktadırlar. Yerel halkın tepkisinin azaltılması için farklı uygulamalar da gerçekleştirilmektedir. Örneğin MSYD bazen yerel halktan kişilere de sosyal yardım sağlamaktadır. Katılımcılardan birinin konuyla alakalı görüşleri şu şekildedir:

“Ön yargılar bizi olumsuz etkiliyor, faaliyetleri yapacağımız zaman. Yerel halkın tepkisini çekebiliyoruz. ‘Biz açız ama siz de onlara destek veriyorsunuz.’ gibi tepki veriyorlar ama biz faaliyetleri anlaşılır bir şekilde anlattığımız zaman bize destek oldukları durumlar da ortaya çıkıyor. ‘Benim şu mekanın boş kullanabilirsiniz.’ ya da ben de size destek vermek istiyorum.’ diyebiliyorlar. Yerel halkı en çok ikna eden şey şu: Onların şöyle diyorum, ‘Siz şu an savaşta olsaydınız, üzerinize bombalar yağsaydı orada mı kaldırdınız yoksa o mahalleden kaçarmıydınız?’. ‘Evet ben de kaçırdım.’ cevabını almaya çalışıyorum. Bu durum onları etkiliyor.’ Evet, haklısınız’ diyorlar.”(Laskiye)

Yerel halkta gözlenen Suriyeli karşıtlığının diğer nedenlerinin sosyal ilişkilerde olan anlaşmazlıklar, komşuluk ilişkilerinde yaşanan sorunlar ya da kişilerdeki yabancı düşmanlığı olduğu düşünülmektedir. Türkiye’deki göçmenlerin entegrasyon sorunlarını araştıran ve yerel halkta yabancılara karşı oluşan tepkileri araştıran bir çalışmada, tepkilerin kaynakları olarak göçmenlerin çok çocuk yapmaları, temizlik alışkanlıkları, Türk halkının Arap halkına karşı tarihsel algı sorunu, dil engeli, göçmenlerin bir kısmının dilencilik yapması, göçmenlerin iç siyasete malzeme edilmesi gibi konular tespit edilmiştir (Yılmaz, 2017: s.468). Katılımcılar diğer bir önemli nedenin ise medya olduğunu belirtmişlerdir. Medya bazen yanlış haberlerle bazen de hedef gösterici haberleriyle toplumdaki Suriyeli karşıtlığını körüklemektedir. Burada kastedilen medyayı sadece geleneksel medya araçlarından ibaret görmemek gerekmektedir. Günümüzde çok önemli bir yere konumlanmış olan sosyal medyanın da Suriyeli karşıtlığının yayılmasında rolü büyüktür. Hangi nedenden olursa olsun, iki topluluk arasında yaşanan sorunlar zaman zaman tehlikeli boyutlara varmaktadır. Bu durumlarda STK’lar da bazen özellikle de saha çalışmalarına ara vermek zorunda kalmaktadırlar. Aşağıdaki ifadeler bu duruma örnektir:

“Bu soruyu duyunca aklıma direkt Urfa'da bir olay geldi. Urfa'da bir aşiret ile Suriyeliler arasında kavga çıktı 2019 yılında. Çok yakın bir zamanda yanlış hatırlamıyorsam. O olayla bir aşiretten 2 kişi hayatını kaybetti. Daha sonra bölgede Suriyelilere karşı bir linç kampanyası başlatıldı. Hatta görüntülerini internetten izleyebilirsin. O süreçte biz çalışmalarımızı durdurmuştuk. Sadece biz değil, bölgedeki bütün dernekler durdurduk. Yaklaşık 2 hafta kadar çalışmalarımızı durdurduk ve bekledik. Çünkü bu olaylar bizi etkiliyor. Kendimizi korumamız lazım” (Brüksel)

Suriyelilere yönelik diğer karşıtlık türünün devlet kurumlarında çalışan bazı görevlilerde gözlemlendiği bilgisi edinilmiştir. Suriyeliler hak ve hizmetlere erişebilmek için bu kuruluşları ziyaret etmektedirler. Ancak bu kuruluşlarda ayrımcılığa uğrayabilmektedirler. Bazen tedavi almak isteyen bir Suriyeli bazen de okula kayıt edilmeye çalışılan bir çocuk ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. Cankurtaran ve Albayrak (2019: s.67)'ın Türkiye'deki Suriyeli kadınlar üzerine yaptıkları bir çalışmada, Suriyeli kadınlar okullarda görevli öğretmen ve yöneticilerin, Türkiyeli ve Suriyeli öğrenciler arasında ayrımcı davranışlarda bulunduğunu bildirmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanları bu durumlarda Suriyelilerin haklarını korumaya çalışmakta, ayrımcılığın neden olduğu hak kayıplarını engellemeye çalışmaktadır. Bazı ülkelerde bu azınlıkların uğradığı ayrımcılık ve ırkçılık sonrası baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamalarının geliştiği görülmektedir. Ancak bu uygulamanın Türkiye'de henüz uygulamaya geçtiğini söylemek mümkün değildir.

Avustralya ve İngiltere'deki STK'larda sığınmacı ve mültecilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerinin aktarıldığı bir çalışmada, sosyal hizmet uzmanlarının diğer kuruluşlar ile olan ilişkilerde sıklıkla ırkçılıkla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanları bazı kuruluşlarda hem kendilerine hem de hizmet sağlamaya çalıştıkları müracaatçılara karşı alaycı ifadeler ve yabancı düşmanlığı ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir (Robinson, 2013: s.1611).

Araştırmanın dördüncü ana temasının altıncı alt teması **“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK Alanında**

Karşılaştığı Kolaylık ve Zorluklar” olarak belirlenmiştir. Bu alt temaya ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo 20. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK Alanında Karşılaştığı Zorluklar

Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK N Alanında Karşılaştığı Zorluklar	N
Dil bariyeri çalışmalarımızı zorlamaktadır.	3
Suriyelilerin dışlanması bir zorluktur.	3
Pandemide görüşmelerimizi telefonla yapmak zorunda kalmamız bir zorluktur.	2
Bazen diğer STK'lara yönlendirdiğimiz vakaların takibi için geri dönüş alamıyoruz.	2
Kamu kuruluşları ile olan ilişkilerimiz bazen bizi zorlamaktadır.	2
Suriyeliler ile aramızdaki kültürel farklılıklar bir zorluktur.	2
Kamuda sosyal hizmet uzmanının tanınmaması bir zorluktur.	2
Mülteci alanı dışında süpervizyonluk eğitimlerine ihtiyacımız var.	2
Suriyelilere maddi destek sunamamak bir zorluktur.	2
Çocuk işçiliğinin bitirilememesi beni çok zorluyor.	2
Danışanlarımızın dirençli olması bir zorluktur.	1
Danışanlarımızın bazen sahte evrakla başvuru yapmaya çalışması bir zorluktur.	1
STK çalışanlarının kamuda ciddiye alınmaması bir zorluktur.	1
Bazı kişiler için bir şey yapamıyor olma hissi beni zorluyor.	1

Tablo 20’de geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının zorluk olarak tanımladığı konular verilmiştir. Katılımcılardan 3’er kişi dil bariyerini ve Suriyelilerin dışlanmasını çalışmalarındaki zorluklar arasında göstermiştir. Pandemide mesleki çalışmaların zarar gördüğünü, diğer STK'lara yönlendirdikleri vakalar için geri dönüş almadıklarını, kamu kuruluşları ile bazen olumsuz ilişkiler kurduklarını ve kamu kuruluşlarında sosyal hizmetin yeterince tanınmadığını belirten 2’şer katılımcı bulunmaktadır. Suriyeliler ile aralarındaki kültürel farklılıkların kendilerini zorladığını, mülteci alanı dışında süpervizyonluk eğitimlerine ihtiyaç duyduklarını, Suriyelilere maddi destek sağlayamamanın çalışmalarını olumsuz etkilediğini ve çocuk işçiliğinin bitirilememiş olmasının zorluğunu ifade eden 2’şer katılımcı daha bulunmaktadır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları birçok sorun alanı tanımlamışlardır. Belirlenen sorunların belli bölümüne önceki bölümlerde

değinilmiştir. Tekrar edici olmamak adına bu bölümde daha önceden bahsedilmeyen problemlere değinilecektir. Bu problemlerden olan dil bariyeri ön plana çıkmaktadır. Çalışmamıza katılan sosyal hizmet uzmanlarından 4'ü Arapçayı bilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının Suriyelilerle arada herhangi bir engel olmadan iletişim kurmalarının yolu Arapça bilmelerinden geçmektedir. Suriyelilerin Türkçe bilmemesi ve sosyal hizmet uzmanlarının da Arapça bilmemesi mesleki ilişkinin sağlıklı kurulmasının önüne geçmektedir. STK'lar bu engeli aşmak için sosyal hizmet uzmanlarına tercüman desteği sağlamaktadır. Ancak tercümanla yapılan görüşmeler de birebir yapılan görüşmeler kadar sağlıklı olmamaktadır. Tercümanlar sosyal hizmet eğitimi almadıkları için sorulan soruyu eksik ya da yanlış bir tarzda sorma ihtimalleri bulunmaktadır. Çünkü arada herhangi bir engelin bulunmadığı görüşmelerde sosyal hizmet uzmanları mesleki sordukları soruların yargılayıcı ya da yönlendirici olmamasına özen göstermektedirler. Öte yandan dil bariyerinin en çok yetişkinlerle yürütülen mesleki süreçlerde kendini gösterdiği düşünülmektedir. Küçük yaşlarda Türkiye'ye gelmiş ya da Türkiye'de doğmuş Suriyelilerin büyük çoğunluğu Türkçe bilmektedir. Dil bariyerine ilişkin sosyal hizmet uzmanlarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

“İlk olarak tabi ki dil. Ama tercümanlarımız var. Problem yaşamıyoruz onlarla. Tabi ki yine de tam istediğimiz gibi kelimeler gitmiyor karşıya.” (Atina)

“Öncelikle dil probleminin önemli olduğunu düşünüyorum. Tercüman eşliğinde alıyoruz danışanları. Bazen tam söylemek istediğimiz şeyleri ifade edemediğimiz oluyor.” (Beyrut)

Russell ve White (2001: s.88), araştırmalarında hem sosyal hizmet uzmanları hem de müracaatçıların aralarındaki iletişimin sağlıklı gerçekleşebilmesi için sosyal hizmet uzmanlarının iki dilli veya çok dilli yeterlikte olmaları gerektiğini belirtilmişlerdir. Dil bariyerinin aşılması için işe alım sürecinde birden fazla dil bilen sosyal hizmet uzmanının tercih edilmesi ya da kuruluşlar tarafından dil eğitimlerinin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Sosyal hizmet uzmanlarını pandemi döneminin şartları çok zorlamaktadır. Özellikle pandemi tedbirlerinin yoğun olduğu dönemlerde sosyal hizmet uzmanları sahaya çıkmamakta, çalışmalarına devam edememektedirler. Pandemi döneminde mesleki ilişkileri pandemi öncesinde olduğu gibi devam ettirmeye çalışmak sosyal hizmet uzmanlarının sağlığı için de uygun bir davranış değildir. Bu dönemde STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının çalışmalarına evden devam ettikleri öğrenilmiştir. Bazı STK'lar ofislerde dönüşümlü olarak çalışma düzeni getirmiştir. Sosyal hizmet uzmanları çoğu kez görevlerini telefon üzerinden gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Konuya ilişkin görüşler şu şekildedir:

“Vakaları Covid sürecinde telefonla yürütüyoruz. Hassas vakalar zorluyor bizi. Eşlik edemiyoruz. Kişiyi yönlendiriyoruz. Biz birçok kurumda ortak bulmuştuk. Vakalarda oraları da arayıp destek istediğimizde yine etkili oluyor ama eşlik etmemiz daha iyi olur tabi.” (Wuhan)

Türkiye’de mültecilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının pandemi dönemi tecrübelerinin anlatıldığı bir çalışmada, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki müdahale aracı olarak sadece telefonu kullanabildikleri belirtilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının evden çalışmak zorunda kaldıkları, yüz yüze görüşmelerin sağladığı avantajlardan faydalanmadığı aktarılmıştır. Sosyal hizmet uzmanları için mevcut müracaatçılarla telefon üzerinden görüşmenin daha kolay olduğu fakat yeni müracaatçılarla bu yolla mesleki ilişki kurmanın zor ve riskli olduğu bildirilmiştir. Pandeminin geleceğinin kestirilmesinin zor olması nedeniyle ‘tele sosyal hizmet’ uygulamalarının gerçekleştirilmesi için daha fazla kapasiteye ihtiyaç duyacakları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca mültecilerin de teknolojiyi kullanma becerilerinin öneminden bahsedilmiştir (Nişancı vd 2020: s.687 ve s.689). Çalışmada ulaşılan sonuçlar bizim araştırmamız ile benzerlik göstermektedir.

Bazı sosyal hizmet uzmanları diğer STK'lar ile olan ilişkilerini her ne kadar olumlu olarak niteleseler de bazen sorunlar çıktığını da belirtmişlerdir. Bunların başında farklı bir STK'ya yönlendirilen Suriyelilerle alakalı bilgi sahibi olmak istediklerinde, geri dönüş almakta zorlanmaları gelmektedir. Sosyal hizmetin planlı değişim sürecinin son basamağında ‘izleme’ bulunmaktadır. Kendilerine ulaşan

müracaatçıya kuruluşlarının hizmet politikası kapsamında desteği sağlayan sosyal hizmet uzmanları, kendilerinin sağlayamadığı destekler için ise farklı kuruluşlara yönlendirme yapmaktadırlar. Bu yönlendirmeler sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçının mesleki ilişkisini bitirmemektedir. Sosyal hizmet uzmanı gerekli destek sağlanıncaya kadar müracaatçısını takip etmelidir. STK alanında çalışan bir sosyal hizmet uzmanının bunu gerçekleştirebilmesi için müracaatçıyı yönlendirdikleri kuruluşla her an iletişimin sağlanabiliyor olması gerekmektedir. Aksi taktirde sosyal hizmet müdahalesi eksik veya etkisiz kalacaktır. Bu görüşümüzü aşağıdaki ifadeler desteklemektedir:

“Derneğimizde sosyal hizmetin tanınması noktasında bir zorlukla karşılaştığımı söyleyemem. Gerek yönetim kurulu olsun başkanımız olsun hepsinin bir farkındalığı var aslında. Ama sahada karşılaşılan problem, her derneğin aynı farkındalığa sahip olmaması ya da BM’nin belirlediği standartlara çalışmaların yürütülmemesi gibi zorluklarla karşılaşabiliyoruz. Örneğin yönlendirdiğimiz bir vakanın geri dönüşünü alamamak... Vaka hizmete erişti mi erişemedi mi, bu konuda bilgi alamamak. Çok basit bir örnek verecek olursak yapılan yönlendirmelerde oldukça zorlanıyoruz. Bazen sadece isim soy isim ve tel numarası gönderiliyor bize ve işte A kuruluşu bu kişiye hangi hizmeti sunmuş, bir sosyal yardım sunmuş mu, sunmamış mı ya da ailede kaç kişi yaşıyor, bu bilgilere bile sahip değiliz. Tekrar tekrar arayıp bu bilgileri soruyoruz. Kişi psikolojik yardım için yönlendirilmişse ve giyecek barınma ihtiyacı varsa yapacağınız yardım oldukça yetersiz olur.”
(Venedik)

Sosyal hizmet uzmanlarının tanımladığı bir başka sorun alanı çocuk işçiliğidir. Geçici koruma altındaki Suriyeli ailelerin çocukları yoksulluktan dolayı çalışmak zorunda kalmaktadır. Özellikle eğitime katılımı destekleyen projelerde çalışan sosyal hizmet uzmanlarını bu konu oldukça zorlamaktadır. Yapılan görüşmelerde özellikle Şanlıurfa genelinde çocuk işçiliğinin oldukça fazla olduğu bilgisi edinilmiştir. Aşağıdaki ifadeler bu soruna şöyle dikkat çekmektedir:

“Çalıştığım alanda çocuk işçiliği var. Çocuk işçiliğinin tükenmemesi gibi bir durum var. Bunun ümitsizliği oluyor insanda. Aslında Urfa’da da çok yaygın, yani

Türkiyeli çocuklarda da. Urfa'yı gezme fırsatın oldu mu bilmiyorum ama Balıklı Göl'deki tüm dükkanlarda çocuk işçi var. Bunu engellemek çok zor bir şey. Bir şey yapamıyorsun. Bildirim yapıyorsun mesela, bildirimden sonra bir şey değişmiyor. Çalışmaya devam ediyor. Her vakada hala çalışıyor bu çocuk, engellememiz lazım diye düşünüürken.” (Zagreb)

Sosyal hizmet uzmanlarının tanımladığı bir başka sorun ise süpervizyonlukla alakalıdır. Sosyal hizmet uzmanları göç alanında çalıştıkları için müracaatçıların sorunları da çok boyutlu olmaktadır. Kişilerin aynı anda birden fazla hassasiyeti tespit edilebilmektedir. Sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların sorunlarını çözmeye çalışırken bazen süpervizyon desteğine ihtiyaç duymaktadır. Süpervizyonluk ile alakalı görüşler aşağıdaki gibidir:

“Şunu da söyleyebilirim. Artık danışanımız neredeyse hiç konuşmadan ben hangi taleple geldiğini, nasıl bir destek istediğini anlayabiliyorum. Fakat bazen de örneğin ailede madde bağımlılığı oluyor ve benim madde bağımlılığı ile alakalı üniversitede derste gördüğüm bilgiyle sınırlı. Bu bilgiyle ben danışana ne kadar destek olabilirim? Bizim mülteci alanı dışında da süpervize edilmemiz gerekiyor. Mesela derneğimiz çok fazla eğitim düzenliyor ama daha çok çocuk koruma ve toplum cinsiyete dayalı şiddet, geçici koruma ve uluslararası koruma/iltica üzerine oluyor. Bu alanların dışına çıkarsak daha da güzel olur. Bir de özellikle vakalarımız özelinde danışabileceğimiz kişilerin de olması gerekiyor. Vaka özelinde ne yapabileceğimizi danışabileceğimiz kişilerin olması önemli.” (Kasablanka)

Tablo 21. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK Alanında Karşılaştığı Kolaylıklar

Suriyelilerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının STK N Alanında Karşılaştığı Kolaylıklar	N
STK'da çalışmak sosyal hizmet uzmanı için iyi bir tercihtir.	5
Yöneticimizin de sosyal hizmet uzmanı olması bir kolaylıktır.	4
Diğer kuruluşlarla olan ilişkilerimiz kolaylaştırıcıdır.	2
Derneğimizde sosyal hizmetin bilinmesi kolaylaştırıcıdır.	2
Arapça bilmek bir kolaylıktır.	1

Tablo 21’de geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının STK’larda kendileri için tanımladığı kolaylıklar incelenmiştir. 5 katılımcı STK’da çalışmanın sosyal hizmet uzmanı için iyi bir tercih olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların 4’ü çalıştıkları STK’larda yöneticilerini de sosyal hizmet uzmanı olduğunu ve bu durumun işlerini kolaylaştırdığını söylemiştir. STK’ların diğer kuruluşlarla kurduğu ilişkilerin kolaylaştırıcı olduğunu düşünen 2 katılımcı bulunmaktadır. Yine 2 katılımcı çalıştıkları kuruluştaki sosyal hizmet mesleğinin tanındığını ve bunun kendileri için kolaylaştırıcı olduğunu belirtmiştir.

Sosyal hizmet uzmanları STK alanında çalışmaktan memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Bunun önemli nedenlerinden biri STK alanında mesleki becerilerini sürekli geliştirebilme şanslarının olmasıdır. Kamu kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının görevleri daha net sınırlar içerisinde tanımlanmışken, STK’larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının inisiyatif alma şansları daha yüksektir. Dolayısıyla bu daha özgürlükçü ortam müracaatçıların aldığı desteğe de olumlu yansımaktadır. Diğer önemli bir neden aslında her kuruluştaki olduğu gibi sosyal hizmet müdahaleleri sonucu bir şekilde yaşamında iyileşme görülen kişilerdir. Bu kişilerin artması sosyal hizmet uzmanlarının motivasyonlarını da olumlu etkilemektedir. STK’larda çalışmanın avantajlarına ilişkin fikir sunan bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Önce kolaylıklardan başlayalım. Bir STK’da çalışmanın avantajı aslında mesleki olarak körelmenin önüne geçiyor. Çünkü inisiyatif alabiliyorsunuz. Bir kamu kurumunda yaptığımız şeyler daha standart, daha sınırlıyken bir STK’da daha mesleki becerilerimizi kullanmamız gereken, sizin körelmenize neden olmayan bir sistemle karşı karşıya kalıyorsunuz. Özlük hakları konusunda da daha esnek. Örneğin kamu kurumlarında şu an insanlar gidip çalışırken bizler evden çalışma yürütüyoruz. Çalışmalarımızı aynı kalitede sürdürebiliyoruz. Bu alanda biz danışanların haklarını teslim etmeye çalışırken kendi haklarımızı bazen savunamayabiliyoruz. Ama STK’larda bunun bir parça daha mümkün olduğunu söyleyebilirim. Örneğin bize şu anda ikincil travma yaşıyoruz diye ya da işte başka konularda destek alalım diye psikolojik destek hizmeti veriliyor. Birçok

STK'nın böyle çalışmaları var. Bazen grupla çalışmalar yapılıyor. Zaman zaman tatile gönderiyorlar.” (Wuhan)

Sosyal hizmet uzmanlarının kolaylık olarak belirttiği ikinci bir durum ise çalıştıkları STK'lardaki yöneticilerin sosyal hizmet uzmanı olması olarak görülmektedir. Yöneticilerin sosyal hizmet uzmanı olmasalar bile, sosyal hizmet mesleğini iyi tanımaları da önemli bir avantajdır. Sosyal hizmet mesleği gerek halk arasında gerek kuruluşlarda tanınırlık sorununu yaşamaktadır. Bu durum sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Kuruluşlardaki yöneticilerin sosyal hizmet mesleğini iyi tanımaması, sosyal hizmet uzmanlarının hareket alanını kısıtlamaktadır. Ayrıca STK'ların sosyal hizmet uzmanı pozisyonlarını farklı meslek elemanları ile doldurmasına neden olmaktadır. Tersi durumlarda ise sosyal hizmet uzmanlarının konfor alanı genişlemekte ve müracaatçı ile daha sağlıklı bir süreç yürütülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının ilişki kurduğu diğer kuruluşlardaki çalışanların da sosyal hizmeti tanınması oldukça önemli görülmektedir. Bu durum kuruluşlar arası ilişkilerde kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir:

“Derneğimizin sektör yöneticisi de sosyal hizmet uzmanı ve biz ona istediğimiz zaman ulaşabiliyoruz. Bazen vaka ile alakalı bir durumda ben takım lideri ile görüşüyorum ama o ‘Sektör yöneticimizin de fikrini alabiliriz.’ diyor. Çünkü kendisi daha geniş bir açıdan bakabiliyor. Aradığımızda direkt kendisiyle iletişim kurabiliyoruz ve vaka hakkında ne yapabiliriz diye kendisiyle konuşabiliyoruz.” (Chicago)

“Kolaylık olarak şunu söyleyebilirim. Bir meslek elemanı olarak meslektaşlarımdan olduğu bir kurumda hizmeti almaya çalışırsam, örneğin bir sosyal hizmet merkezinden gittiğimde oradaki sosyal hizmet uzmanları sayesinde kendimi rahat hissediyorum. Sosyal hizmet uzmanlarının olmadığı yerlerde ise işlerim zorlaşıyor. Oralarda ‘Ben sosyal hizmet uzmanıyım.’ dediğim zaman ne yapabilirim tarzında bakışmalar görüyorum.” (Kasablanka)

SONUÇ

Bu çalışmada geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'ların çalışmaları ve bu çalışmalarda yer alan sosyal hizmet uzmanlarının sorumlulukları araştırılmıştır. Araştırmanın ilk bölümünde günümüz dünyasında sıklıkla karşılaşılan bir olguya dönüşen 'göç' kavramı hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde uluslararası göçün örneklerinden olan Suriyelilerin Türkiye'ye gerçekleştirdikleri göç hareketi hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye'ye göç eden Suriyelilere ait istatistiki bilgiler, Suriyelilerin hukuki durumları, yararlandıkları hak ve hizmetler, karşılaştıkları sorunlar ayrıntılı biçimde işlenmiştir. Suriyelilerin hak ve hizmetlerden faydalanma süreçlerinde merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin ve STK'ların aldığı rol ve sorumluluklar üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise geçici koruma altındaki Suriyeliler sosyal hizmet bakış açısı altında incelenmiştir. Sosyal hizmetin göç etmiş kişilere karşı yaklaşımı ve müdahaleleri, üstlendiği roller açık biçimde anlatılmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik hizmet sunan STK'lara yönelik gerçekleştirilen saha araştırmasının detayları verilmiştir. Araştırma kapsamında geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'larda görev yapan 14 sosyal hizmet uzmanıyla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. 4 ana tema ve 13 alt tema özelinde düzenlenmiş araştırmada, ulaşılan bulgular neticesinde gerekli değerlendirmeler yapılmış ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bölümde araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar üzerinde durulacaktır.

Araştırma kapsamında incelediğimiz STK'lar hak temelli çalışmalara ağırlık vermektedirler. Bununla birlikte özellikle her vakanın kendine has olduğu gerçeği, STK'ların çalışmalarını da etkilemektedir. Bu nedenle ihtiyaç temelli çalışmaların yapılmasının ya da yapılmamasının kişinin yaşamı üzerine önemli etkileri olacağı düşünülen bazı durumlarda maddi destek ya da ayni yardımlara başvurulmaktadır. Bazı STK'lar ihtiyaç temelli çalışmalar ile hak temelli çalışmaları eş zamanlı biçimde yürütmektedirler. Bazen de kuruluşun ihtiyaç temelli çalışmalar

gerçekleştirmemesi sebebiyle kişiler bu ihtiyaca cevap verebilecek STK'lara yönlendirilmektedir.

İnsan hakları kavramı çok boyutlu ve hukuksal olarak güçlü bir temelde ele alınmaktadır. Bu durum hak temelli yaklaşımda vatandaşları 'hak sahibi', devleti ve diğer kuruluşları ise 'görev sahibi' olarak tanımlanmasını sağlamaktadır. Hak temelli yaklaşım, kişilerin eşitliğini, hakların yasalarca garanti altına alınmasını, sorunların temeline inmeyi ve kalıcı çözümler üretmeyi, kişileri haklarını arama yönünde cesaretlendirmeyi kapsamaktadır. Bu yönüyle de ihtiyaç temelli yaklaşımdan net biçimde ayrılmaktadır (Zengin ve Altındağ, 2016: s.12).

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin STK'ların hizmetlerine erişim şekilleri çok boyutludur. STK'lar Suriye krizinin baş göstermesinden bu yana sahada çalışmalarını sürdürmektedirler. Dolayısıyla belli bir kesim Suriyeli tarafından tanınırlıkları vardır. Bununla beraber kendilerini tanıtmak, Suriyelileri hizmetlerinden haberdar etmek için sahada çalışan STK'lar da bulunmaktadır. Çağrı merkezleri, STK'ları tanıtıcı broşürler, aktif sosyal medya kullanımı, Suriyelilerin kendi aralarındaki haberleşme ağları gibi faktörler aracılığıyla da Suriyeliler STK'lardan haberdar olmakta ve başvurularını yapmaktadırlar. Öte yandan özellikle ikincil ya da üçüncül bir dezavantajı bulunan kimselerin bu hizmetlerden haberdar olmaması da güçlü bir ihtimaldir. Örneğin engelli bireyler ya da toplumsal cinsiyet rolleri sonucunda eve hapsedilmiş kadınlar STK'ların hizmetlerinden mahrum kalmaktadır. Bu durumda olan kimseler hizmetlere erişim noktasında oldukça dezavantajlı durumda iken, STK'larla bağ kurabilmeleri durumunda 'acil vaka' şeklinde tanımlanıp, öncelikli müdahale edilmesi gereken kişi durumuna geçmektedirler.

Sosyal hizmet mesleği toplumdaki eşitsizliklerin son bulması ve sosyal adaletin sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Kişinin ırkı, dini, cinsiyeti ya da değerleri bu hizmetlere erişimde bir ölçüt değildir. İnsan hakları savunucusu olarak sosyal hizmet, tüm dezavantajlı kesimlerin olduğu gibi, geçici koruma altındaki Suriyelilerin de hizmetlere erişimini desteklemektedir. Bu hizmetlere çeşitli nedenlerle erişemeyen Suriyeliler, sosyal hizmetin makro boyutundaki çalışmalarının

konusudur. Bu anlamda geliştirilecek olan çalışmalarda STK'lar önemli aktörler olacaktır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin hizmetlere erişimlerini sosyal hizmet ve sosyal adalet arasındaki ilişki üzerinden açıklamak mümkündür. Sosyal hizmet uzmanları farkında değilken bile, sosyal adaletin sağlanması için çalışmalar yürütmektedirler. Sağlık hizmetlerine erişmeye çalışan bir müracaatçının haklarını savunmak, kişileri mağdur eden yasaların değişmesi için çaba sarf etmek ya da etiketlenmeye karşı korunmasız olan kişiler için müdahalelerde bulunmak sosyal adaletin gerçekleştirilmesi için yapılan çalışmalara birer örnektir (Bozdemir ve Duman, 2020: s.1111).

Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik hak temelli çalışmalar sunan STK'lar önemli roller üstlenmektedir. Araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanları bu rolleri daha çok savunuculuk, arabuluculuk, kaynaklarla buluşturma ve danışmanlık olarak açıklamışlardır. Söz konusu roller aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının mesleki müdahalelerde faydalandığı rollerdir. Bu noktada STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanları ile STK'ların rollerinin bir noktada özdeşleştiği görülmektedir.

Hem STK'lar hem de sosyal hizmet, kültürel gelişimi teşvik eden faaliyetler, ırksal çeşitliliği destekleme, savunmasız ve ezilen insanlara hizmet sağlamak gibi ortak hedefler geliştirmişlerdir. STK'larda görev yapan sosyal hizmet uzmanları düşük gelir, yetersiz gıda desteği, düşük eğitim gibi yoksullukla yakından ilişkili özelliklere sahip insanlarla karşılaşabilmektedir. Kıtlik, hastalık, çevre kirliliği gibi faktörler nedeniyle zarar gören insanlar, tarım toplumundan endüstriyel topluma geçişte çeşitli kayıplar yaşamış kişiler bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçı kitlesini oluşturmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bu insanların ihtiyaçlarını belirlemekte, programlar geliştirmekte ve hizmetleri koordine etmektedir. Bu şekilde müracaatçı gruplarının modern toplumda başarılı olmalarına destek sağlanmaktadır (Claiborne, 2004: s.208).

Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik gerek yerel halkta gerek resmi kuruluş çalışanlarında görülen karşıtlığın sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel boyutları bulunmaktadır. Bu karşıtlığın önlenbilmesinin en önemli yolu sosyal uyum çalışmalarının artırılmasıdır. STK'ların gerçekleştirdiği sosyal uyum projelerinin çoğunlukla kadın ve çocuklara yönelik olduğu görülmektedir. Dil kursları, el becerilerine yönelik kurslar, mutfak atölyeleri, oyun atölyeleri gibi faaliyetleri hem yerel halk hem de Suriyelilerin katılımıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ancak sosyal uyum faaliyetlerinin sadece kadın ve çocuk alanına yoğunlaşmış olması, farklı gruplardaki müracaatçıların sosyal uyumlarının göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Oysa engelli, yaşlı, LGBT gibi alanlarda da bu projelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Geçici koruma altındaki Suriyeliler ile yerel halk arasındaki anlaşmazlıkların zaman zaman ciddi boyutlara ulaştığı görülmektedir. Medyaya da yansıyan bu olaylar iki topluluk arasındaki bağın zayıflamasına neden olmaktadır. Bu anlaşmazlıklarda yerel halkın Suriyeliler hakkında birçok yanlış düşünceye sahip olmasının etkisi büyüktür. Yerel halkın belli bir kesimi STK'ların verdiği hizmetlerin bile devletin bütçesinden kaynaklandığını düşünmektedir. Halbuki yapılan görüşmelerde bu alanda çalışan STK'ların genel olarak Avrupa Birliği tarafından fonlandığı bilgisi edinilmiştir. Halk, devlet ile Suriyeliler arasındaki ilişkiyi de yanlış tanımaktadır. Örneğin yerel halkın belli bir kısmı Suriyelilerin sınavsız biçimde üniversitelere girdiğini düşünmektedir. Oysa Suriyeliler diğer yabancı uyruklu öğrencilerin girdiği sınavlara girmekte, onlarla aynı süreçten geçmektedir. Bir başka yanlış bilinen durum Suriyelilerin TOKİ konutlarından ücretsiz faydalandığı ile alakalıdır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti olmayan hiç kimse TOKİ konutlarını bedava ya da parasıyla alamamaktadır (İnsan Hakları Komisyonu, 2018: s.268). Dolayısıyla yerel halk arasında Suriyeliler alakalı bir bilgi kirliliğinin olduğu gözlenmektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik karşıtlık ve Suriyelilerin sosyal uyumlarının sağlanmasındaki yavaşlık çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasını ve baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının Türkiye'deki uygulanabilirliğini gündeme getirecektir. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması kaynağını 'farklılıkların tanınması' ve 'kültürel yetkinlik' kavramlarından, baskı karşıtı sosyal hizmet

uygulaması ise ‘insan hakları’ kavramından almaktadır. Dolayısıyla toplum içerisinde ezilenlere yönelik sosyal hizmet müdahalelerini planlayan bu iki uygulamanın Suriyelilere sağlayabileceği faydalar tartışılmalıdır. Ulutaş ve Kırlioğlu (2020: s.692), Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerde çokkültürlü eğitim uygulamalarının başlatılabileceğini düşünmektedirler. Farklı kültürleri saygı duymanın bir adım ötesine gidilerek onların tanınması gerektiğini ve verilecek olan eğitimin tektipleştirici olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması ise temellerini eşitlik ve adalet arayışı üzerine kurmuştur. Sosyal yapının bireyler ve topluluklar üzerinde oluşturduğu etki üzerine odaklanmıştır. Dolayısıyla bu uygulamanın gerçekleşebilmesi farklılığa ve eşitliğe değer veren etik ilkelere bağlılığı gerektirmektedir (Doel ve Shardlow, 2005: s.214).

Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK’ların kendi aralarındaki ve resmi kuruluşlar ile olan ilişkileri de çalışma kapsamında incelenmiştir. Her iki ilişki boyutunun da genel itibarıyla olumlu olduğu görülmektedir. Bununla beraber STK’ların kendi aralarındaki iletişimin, resmi kuruluşlar ile olan iletişime oranla daha sağlıklı olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle vaka yönlendirmelerinde devlet kuruluşlarından bazen istenilen sonuç alınamamaktadır. STK’ların kendi aralarındaki vaka yönlendirmelerinde ise süreç daha hızlı işlemekte, Suriyeliler hizmetlere daha kolay erişmektedir.

STK’ların kendi aralarındaki ve resmi kuruluşlar ile olan ilişkilerinde önemli bir sorun tanımlanmıştır. Resmi kuruluşların ve STK’ların ortak bir veri tabanı bulunmamaktadır. Bu durum bilgi akışının zayıf olmasına, var olan kaynakların doğru kullanılmamasına neden olmaktadır. Bazen bir Suriyeli birden fazla STK’ya başvurmaktadır. Aynı sorunla birden fazla STK’nın ya da ek olarak resmi kuruluşların ilgilenmesi zaman kaybına yol açmakta ve diğer Suriyelilerin hizmetlere erişimini kısıtlamaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları, çalıştıkları kuruluşlar ile resmi ve gönüllü kuruluşlar arasındaki ilişkileri geliştirebilme kabiliyetine sahiptirler. Diğer kuruluşlardaki meslektaşları ile iletişim kanallarını canlı tutarak iş birliğine katkı sunabilirler. Çeşitli resmi ve gönüllü kuruluşlar ile ortak eğitim ve geliştirme

alışmalarını destekleyebilirler. Sosyal hizmet uzmanlarının kendi bölgelerinde ve kendi uzmanlık alanlarında hizmet sunan kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olarak iş birliğine destek vermeleri beklenmektedir (Adams vd 2015: s.408).

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları genel olarak mikro boyutta çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Sosyal hizmet uzmanları bu noktada yedi basamaklı planlı değişim sürecini uygulamaktadırlar. Planlı değişim sürecinin basamaklarını tanışma/bağlantı kurma, ön değerlendirme, planlama, uygulama, son değerlendirme, bağlantıyı sonlandırma ve izleme oluşturmaktadır (Duyan, 2012: s.210). Bu sayede Suriyelilerin hak ve hizmetlere erişimi sağlanmakta ve güçlendirilmeleri hedeflenmektedir. Sosyal hizmet uzmanları mezzo boyuttaki çalışmaları iş yoğunluklarının fazla olması ve pandemi sürecinin getirdiği dezavantajlar nedeniyle sınırlı tutmaktadırlar. Diğer taraftan bazen makro boyuttaki çalışmaların bir parçası olmaktadır. Bu durum özellikle diğer STK'lar, remi kuruluşlar ve yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde yapılan geniş kapsamlı çalışmalarda ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları sahada karşılaştıkları yeni veya tekrar eden sorunları raporlayarak, bu sorunların ileride gelişebilecek yeni politikaların temellerini oluşturmasını hedeflemektedirler.

Türkiye'de başta toplum olmak üzere birçok kesimde STK kavramının dar bir alana hapsedildiği görülmektedir. STK'lar genel itibariyle kişilerin bazı mevcut hizmetlere ulaştırılması ya da yönlendirilmesi görevlerini yürüten kuruluşlar olarak algılanmaktadır. Nitekim yapılan bir çalışmada toplumda STK'ların çoğunlukla yardımseverlik ve hayırseverlik işlevlerinin kabul gördüğü belirlenmiştir (Yaşama Dair Vakıf, 2014: s.44). Oysa STK'lar daha geniş anlamlarıyla demokrasi kültürünü, sosyal değişimi ve sosyal refahın gerçekleşmesini hedefleyen yapılar olarak ön plana çıkmaktadırlar. Uluç (2013: s.402)'a göre sivil toplum ile demokrasi arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Güçlü sivil toplum yapısının bulunduğu ülkelerde demokrasinin de sağlıklı bir şekilde işlediğini belirtmektedir. Günümüzde STK'lar hem sosyal yapının sağlıklı biçimde işleyişinin sağlanması hem de var olan sorunların çözülmesi açısından önemli görevler üstlenmektedirler (Şenkal, 2003: s.103). Bu özellikleriyle STK'lar sosyal hizmetin makro boyuttaki hedefleriyle ortak yönler barındırmaktadırlar. Başka bir deyişle makro boyuttaki sosyal hizmet

uygulamalarının yaygınlaşmasında STK'ların önemli görevler üstlenebileceği düşünülmektedir. Kara (2019: s.162), belirli nüfus gruplarına ait olan ve STK'ların veri tabanlarında bulunan bilgilerin makro sosyal hizmet uygulamaları için önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hem makro sosyal hizmet uygulamasının hem de sivil toplum kuruluşlarının müracaatçıların sorunlarının çözümünde sosyal aksiyonu sıklıkla kullandıklarını ifade etmiştir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yararlandığı çeşitli sosyal hizmet yaklaşımı ve rolleri bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları yoğunluklu olarak güçlendirme ve ekolojik yaklaşımı kullanmaktadır. Savunuculuk, kaynaklarla buluşturma ve arabuluculuk rolleri ise en fazla faydalanılan rollerdir. Sosyal hizmet uzmanları kullandıkları rol ve yaklaşımlar çerçevesinde kişiyi sosyal çevresi içerisinde değerlendirerek, güçlü yanlarını ön plana çıkarmayı hedeflemektedirler. Suriyelilerin yaşam kalitelerinin artması adına savunuculuk yapmakta, haklarının neler olduğu hakkında danışmanlık gerçekleştirmektedirler. Suriyelilerin diğer kurum ve kuruluşlardaki hizmetlere erişimlerinin sağlanması amacıyla ise kaynaklarla buluşturma rolü kullanılmaktadır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları görev yaptıkları STK'larda multidisipliner çalışmaların bir parçası olmaktadır. Bu alanda görev yapan kuruluşların birçoğunda sosyal hizmet uzmanları, psikolog ve avukatlar ortak çalışmaktadırlar. Sosyal hizmet uzmanları kuruluşlara ulaşan Suriyelilerin sorunlarının tespiti noktasında ilk görüşmeyi gerçekleştiren meslek elemanı durumundadır. Sosyal hizmet uzmanları kişinin öyküsünü alıp, gerekli vakalarda sosyal incelemeyi gerçekleştirdikten sonra ön değerlendirmesini yapmaktadır. Sonraki süreçte kişinin sorunlarının boyutlarına göre planlı değişim sürecinin diğer basamaklarına geçilmektedir. Kişinin hukuki bir problemi varsa avukat desteği sağlanmaktadır. Kişinin psikolojik problemlerinin olduğu görülürse kuruluşun psikoloğuna yönlendirme gerçekleşmektedir. Suriyeliler avukat ya da psikologlarla sorunlarını halletmeye çalışırken, sosyal hizmet uzmanı ile olan ilişkisini de kesmemektedir. Eş zamanlı olarak sosyal hizmet uzmanının sağlayabileceği diğer destekler de sunulmaktadır. Sosyal hizmet müdahalesi sonlandırıldıktan sonra kişi diğer meslek elemanları ile olan ilişkisine sorunlarının varlığına göre devam

etmektedir. Sosyal hizmet uzmanı bu süreçte kişiyi izlemeye devam etmektedir. Psikolog ve avukatlar kişinin sosyal hizmet uzmanını ilgilendiren farklı bir hassasiyetinden şüphelenmeleri durumunda da tekrardan sosyal hizmet uzmanı devreye girmektedir.

Sosyal hizmet uzmanlarının STK'lardaki multidisipliner çalışmalarda ana eleman olarak görev yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Suriyelilerin sorunlarının çözülmesi, yaşam kalitelerinin artırılması ve hak ve hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması için multidisipliner çalışmaların sağlıklı biçimde yürütmesi çok önemlidir. Meslekler arası öğrenme ve uygulamanın sağlanması için birlikte çalışan profesyoneller arasında iyi bir iletişimin sağlanması gerekmektedir. İnsanları aynı yerde ve aynı anda toplamaktan ziyade, farklı meslek gruplarının multidisipliner çalışmaya katacakları değere olan inancı sağlamak gereklidir. Sosyal hizmet ise farklı meslek gruplarını bir araya getirme noktasında uzun süreli deneyimlere sahip bir meslektir (Doel ve Shardlow, 2005: s.54).

Çalışma kapsamında ulaşılan bir diğer sonuca göre sosyal hizmet uzmanları müracaatçıyı kabul etme ilkesini uygulamakta bir sorun yaşamamaktadır. Müracaatçıyı kabul etme ilkesi, hoşlandığımız ya da hoşlanmadığımız, yapmış olabileceklerini kabul edebileceğimiz ya da edemeyeceğimiz kişilerle mesleki çalışmalara hazır olmayı içermektedir. Sosyal hizmet uzmanları müracaatçısının güçlü ve zayıf yönlerini kabul etmelidir (Thompson, 2013: s.169). Sosyal hizmet uzmanlarının Suriyelilerle çalışırken kabul etme ilkesini uygulayabilmeleri için kültürel yetkinliğe sahip olmaları gerekmektedir. Kültürel yetkinlik, *“birey ve insan grupları hakkındaki bilgilerin, hizmetlerin kalitesini artırmak için uygun kültürel ortamlarda kullanılan belirli standartlara, politikalara, uygulamalara ve tutumlara dönüştürülmesi ve böylece daha iyi sonuçlar üretilmesi”* olarak tanımlanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanının da yerel kültürlerle ilgisiz kalmaması ve bu kültürleri iyi tanınması gerekmektedir (Uzunalan ve Çıfci, 2019. S.219 ve s.228). Suriyelilerin kültürleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmak hem vaka analizini kolaylaştıracak hem de müracaatçıyı kabul etme noktasında yaşanabilecek riskleri ortadan kaldıracaktır. Örneğin, Suriyelilerin kültürlerinde olan fakat bizim yasalarımızca suç kabul edilen durumlar bulunmaktadır. Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi ya

da bazı çocukların eğitim hayatına devam edememeleri sahip oldukları kültürle alakalı olabilmektedir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanları müracaatçıyı yargılayıcı bir tavır içerisine girmek yerine, bu durumun kültürel farklılığın bir sonucu olduğunu kabullenmeli ve sosyal değişim ajanı olarak faydası olmayan geleneklerin olumlu yönde değiştirilmesi için mesleki çalışmalarına devam etmelidir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK'larda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının meslek yaşamlarında karşılaştığı birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunlardan öne çıkanları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Sosyal hizmet uzmanları ile Suriyeliler arasında dil bariyerinden kaynaklanan iletişim problemleri yaşanmaktadır. Özellikle Suriyeli yetişkinlerin önemli bir kısmı Türkçe bilmemektedir. Sosyal hizmet uzmanının da Arapça bilmemesi durumunda görüşme tercüman desteği ile sağlanmaktadır. Birebir iletişimin kurulamaması mesleki sürecin sağlıklı ilerlemesinin önüne geçmektedir. Ayrıca Suriyelilerin birçok kültürel farklılığı bulunmaktadır. Bu kültürel farklılık özellikle yetişkin ve yaşlı Suriyelilerin sosyal uyumunun sağlanmasında bir direnç kaynağı oluşturmaktadır. Suriyelilerin kültürel arka planını iyi bilmeyen sosyal hizmet uzmanları mesleki müdahalelerinde zorluk yaşamaktadır.
- Suriyelilerin ayrımcılığa maruz kalmaları sosyal hizmet uzmanlarının çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Sosyal hizmet uzmanları Suriyelilerin hak ve hizmetlere erişimini desteklemeye çalışırken, bir taraftan da ayrımcı tepkilerle mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar.
- Sosyal hizmet uzmanları bazı kamu kuruluşu ve diğer STK'lara yönlendirdiği vakalar hakkında karşı kuruluştan geri dönüş alamamaktadır. Bu durum sosyal hizmet uzmanının müracaatçısını izlemesinin önüne geçmektedir. Sosyal hizmet uzmanı kişinin gerekli desteği aldığından emin olamamaktadır.
- Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçı kitlesinin sorunları çok boyutludur. Suriyelilerin birçok konuda sorunları vardır. Sosyal hizmet uzmanları bu

sorunları çözmeye çalışırken zaman zaman süpervizyonluk desteğine ihtiyaç duymaktadır.

- Türkiye’de STK’ların bilinirliği yüksek değildir. Aynı zamanda sosyal hizmet mesleğinin bilinirliği de yüksek değildir. Bu sebeple sosyal hizmet uzmanları iletişime geçtikleri resmi kuruluşlar ve yerel yönetimlerle sağlıklı ilişki kuramamaktadırlar.

Sosyal hizmet uzmanlarının STK alanında mesleki müdahalelerini kolaylaştıran etkenler de bulunmaktadır. STK’larla sosyal hizmetin çalışma gruplarının ve birtakım çalışma anlayışlarının benzerlik göstermesi, sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda çalışan STK’larda ana eleman olarak görülmesi, bazı STK’lardaki yöneticilerin sosyal hizmet mesleğine hakim olmaları ve STK’larda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdikleri müdahaleler sırasında inisiyatif alabilecek özgürlükte olmaları çalışmalarını kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet sunan STK’ların sahip olduğu anlayış itibariyle sosyal hizmet mesleğine büyük yakınlık göstermektedir. STK’ların hak temelli çalışmalara yönelmeleri, sosyal hizmet mesleğinin rollerine benzer roller üstlenmeleri, ayrımcılığa karşı tavır almaları, sosyal uyumun gerçekleştirilmesi için çaba sarf etmeleri, sosyal hizmet uzmanlarına mesleki müdahalelerini gerçekleştirmeleri için alan açmaları ve sosyal hizmet uzmanlarına bu alanda temel roller vermeleri bu yakınlığı sağlayan etkenlerdir. Diğer yandan STK’ların sosyal hizmet ile uyuşmayan, geliştirilmesi gereken özellikleri de bulunmaktadır. STK’ların hak temelli çalışmalarını proje bazında yürütmeleri, sosyal uyum projelerini belli gruplar özelinde yoğunlaştırmaları, sosyal hizmet uzmanlarına yeterli süpervizyonluk desteğini vermemeleri gibi durumlar ise sosyal hizmet ile STK’ların anlayış olarak birbirinden uzak kaldıkları alanları tanımlamaktadır. Bununla beraber Türkiye’deki farklı alanlardaki dezavantajlı gruplarla çalışan birçok STK ile sosyal hizmet mesleğinin ileride daha da yakın ilişki içerisine girmesi beklenmektedir. Bu durum STK’ların yakın gelecekte sosyal hizmet uzmanları için ciddi bir istihdam alanı oluşturacağı beklentisini oluşturmaktadır.

ÖNERİLER

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan STK'lar ve bu STK'larda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluklarına ilişkin bulgular, değerlendirmeler ve ulaşılan sonuçlar önceki bölümlerde verilmiştir. Bu bölümde ise araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara karşılık, Suriyelilere hizmet sunan STK'lara ve bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarına katkı sağlayabilmesi amacıyla bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- STK'lar hak temelli çalışmalarına yoğunluk vermeye çalışmaktadırlar. Fakat birçok STK'nın proje bazlı çalıştığı unutulmamalıdır. Bu projeler tamamlandıktan sonra Suriyelilerin aldıkları hizmetler eksik ve yarım kalacaktır. Devamlılığı olmayan hizmetlerin uzun vadede etkisiz kalması tehlikesi bulunmaktadır. Bu nedenle STK'ların geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik hizmetlerinde devamlılık arz edecek bir niteliğe kavuşmaları gerekmektedir.
- STK'lar geçici koruma altındaki Suriyelilere ulaşırken sahada tanıtıcı çalışmalar yapmaktadırlar. Fakat bunu tüm STK'lar için söylemek mümkün değildir. Örneğin bizim araştırmamızda bu konuda en etkin STK'nın HDD olduğu görülmektedir. Diğer STK'ların da bu yönde çalışmaları olmakla birlikte, bu çalışmaların etkin ya da yaygın olduğunu söylemek güçtür. Bu sebeple sosyal adaletin sağlanması ve Suriyelilerin haklarının etkin biçimde korunması amacıyla daha fazla kişiye ulaşabilecek projeler hazırlanmalıdır. Bu noktada devletin de STK'lara destek vermesi gerekmektedir.
- Bazı geçici koruma altındaki Suriyelilerin fiziki engelleri, yaşanan bölgenin kültürel yapısı ya da Suriyelilerin kültürel yapılarının farklı olması nedeniyle bu kişilere STK'ların ulaşması mümkün olmamaktadır. Bu konuda devlet ve yerel yönetimler ile iş birliği yapılmalı ve saha taramaları yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca

kültürel yapıya bağlı erişim sorunlarının çözümü için makro düzeyde sosyal hizmet uygulamaları geliştirilmelidir.

- Yerel halk arasında Suriyeli karşıtlığının oluşmasına zemin hazırlayan bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlardan biri yerel halkın Suriyeliler hakkında edinmiş olduğu yanlış bilgilerdir. Bu sebeple Suriyeliler hakkında yanlış bilinen konular halka açıklanmalıdır. Bunun için kamu spotları oluşturulmalı, medyanın gücünden faydalanılmalıdır.
- Suriyelilere karşı oluşan karşıtlığın bir nedeni de medyadır. Medya bazen yanlış bilgilerle bazen de Suriyelileri hedef gösteren diliyle bu karşıtlığın oluşmasına veya artmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda sosyal medya üzerinden de Suriyelilere yönelik ayrımcı ve nefret içerikli mesajlar yayınlanmaktadır. Bu tarz durumlar doğrudan sosyal hizmet uygulamasının konusu olmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları mikro düzeyde bu nefret dilinin yayılmasını önlemek için yasal sürecin başlatılması noktasında gerekli bildirimini yapmalıdırlar. Mezzo düzeyde sosyal hizmetin eğitici rolünden faydalanılmalı ve medya çalışanlarına yönelik eğitimler verilmelidir. Makro boyutta se gerekli politikaların oluşturulması için çalışmalıdırlar.
- STK'lar ve resmi kuruluşların ortak bir veri tabanı oluşturması gerekmektedir. Bu veri tabanına resmi kuruluşlardan ya da STK'lardan hizmet alan her Suriyeli kaydedilmelidir. Bu şekilde kaynakların etkin kullanımı hedeflenmeli ve daha fazla hassas kişiye erişimin önü açılmalıdır.
- STK kavramının Türkiye'deki tanınırlığı hala yüksek değildir. Bu sebeple STK'ların neler yaptığı, amaçlarının ve kaynaklarının neler olduğu gibi konuları içeren tanıtımlar gerçekleştirilmelidir. Devletin bu tanıtımda STK'lara yardımcı olması gerekmektedir. Özellikle yerel düzeydeki kamu kuruluşlarına STK'lar tanıtılmalı ve çalışmalarından haberdar edilmelidirler.

- Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları birçok vaka ile karşılaşmaktadır. Bu alanda desteğe ihtiyaç duyan kişilerin aynı anda birden çok hassasiyeti olabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanları zaman zaman süpervizyon desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu destek STK'ların hizmet içi eğitimleri ya da Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin illerdeki şubeleri aracılığı ile gerçekleştirilmelidir.
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları psikolojik olarak yıpranmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bu alanda savaş sonrası stres bozukluğu yaşayan insanlarla, intihara meyilli kişilerle, çocuk işçilerle, erken yaşta evlendirilen çocuklarla sık sık karşılaşmaktadırlar. Bu insanlara yeterince yardımcı olunamadığı hissiyatı başta olmak üzere birçok açıdan yıpranmaktadır. Dolayısıyla düzenli olarak psikolojik destek almaları gerekmektedir.
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları Suriyelilerin kültürel farklılıklarından kaynaklanan bazı sorunlarla makro düzeyde çalışmalar düzenlemelidirler. Örneğin kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri, Suriyelilerin kültürlerinin bir parçasıdır. Ancak bu durum insan hakları savunuculuğu yapan sosyal hizmet bakış açısına ters düşmektedir. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti yasaları tarafından suç kabul edilmektedir. Suriyelilerin bu tarz kültürel farklılıklarından kaynaklanan sorunların çözümü için makro boyutta sosyal hizmet uygulamaları planlanmalıdır. AÇSHB ve STK'lar başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş ile işbirliği yapılmalıdır.
- Sosyal hizmet uzmanları Suriyelilerle çalışırken ağırlıklı olarak mikro ve makro düzeydeki uygulamalara yönelmektedirler. Mezzo düzeyde uygulamalar bu anlamda eksik kalmaktadır. Benzer sorunlara sahip Suriyelilere yönelik grupla çalışmaların gerçekleştirilmesi Suriyelilerin yeni baş etme yöntemleri kazanmalarına destek olacaktır. Bu çalışmalar sosyal uyumun sağlanmasını kolaylaştıracaktır. Suriyelilerin erken yaşta evlilik ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi konularda farkındalık kazanmalarına da yardımcı olacak bu çalışmalara yer vermek gerekmektedir.

- İnsan hakları, sosyal adalet, farklılıkların tanınması, ezilenler için harekete geçilmesi gibi değerlere sahip olan baskı karşıtı sosyal hizmet ve çokkültürcü sosyal hizmet uygulamalarının, Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarındaki yeri tartışılmalıdır. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) bu konuda bir tartışma alanı oluşturmalı, bu uygulamaların geçerliliği tartışılmalı ve uygulandığı taktirde nasıl bir yöntemin izlenebileceği konusunda fikirler beyan edilmelidir.
- Sosyal hizmet uzmanları zaman zaman dil bariyerinden dolayı Suriyelilerle iletişim problemi yaşamaktadırlar. Dil bariyerinin aşılması için STK'lar tarafından sosyal hizmet uzmanlarına yönelik Arapça kursları verilmelidir. Aynı zamanda sosyal uyum programları dahilinde Suriyelilere verilen Türkçe dil kurslarının sayısı artırılmalıdır.
- STK'larda çalışan sosyal hizmet uzmanları hem resmi kuruluşlar hem de bu alanda çalışan diğer STK'larla ilişkiler kurmak zorundadırlar. İlişkilerin kolaylaştırılması adına resmi ve gönüllü kuruluşlardaki sosyal hizmet uzmanlarının bir iletişim ağı kurmaları gerekmektedir. Bu iletişim ağı SHUDER'in illerdeki şubelerinin koordine etmesiyle gerçekleştirilebilecektir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

- Adams, Robert, Lena Dominelli, Malcolm Payne (2015). Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar (Çev. Ed. D. B. Çiftçi). Ankara: Nika Yayınevi.
- Aksoy, Beyhan, Serhan Gürsoy (2018). “Beyin Göçü: Nedenleri, Etkileri ve Türkiye.” Şu kitapta: Ed. Mete Kaan Namal. Sosyal Politika ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar. Ankara: Gazi Kitabevi, 55-73.
- Alyakut, Bawer (2013). Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları İçin Stratejik Yönetim. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Bakioğlu, Akın (2018). “Ankara’daki Mültecilerin Geçim ve Ekonomik Yaşam Deneyimleri”. Şu kitapta: Haz. Sosyoloji Derneği. Ankara’daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları. 40-52.
- Bedir, Eyüp (2016). “Sosyal Politikaya İlişkin Genel Bilgiler ve Sosyal Politikanın Amaçları”. Şu kitapta: Ed. Abdurrahman İlhan Oral ve Yener Şişman. Sosyal Politika. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 1-28.
- Castles Stephen, Mark J. Miller (2008). Göçler Çağı (Çev. B.U. Bal ve İ. Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Creswell, W. John (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Doel, Mark, Steven M. Shardlow (2005). Modern Social Work Practice: Teaching and Learning in Practice Settings. Burlington, VT: Ashgate.
- Duyan, Veli (2012). Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:020.
- Giddens, Anthony (2012). Sosyoloji (Çev. H. Özel, A. Sönmez vd). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2006). Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması. Ankara: İsmat Matbaacılık Yayıncılık.
- Kırlioğlu, Mehmet, Hasan Hüseyin Tekin (2019). “Sosyal Hizmet Uzmanı Adaylarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Düşünceleri.” Şu Kitapta: Ed. Sait Erdal Dinçer, Sinan Dönmez vd. Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler. Ankara: Gece Akademi, 19-31.

- Kökel, Zülal (2020). “Göçmen, Mülteci ve Sığınmacılar.” Şu kitapta: Ed. Meryem Serdar. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet. Ankara: Grafiker Yayınları, 233-278.
- Marshall, Gordon (1999). Sosyoloji Sözlüğü (Çev. O. Akınbay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Özgülnar, Nuray (2016). “Sığınmacıların Sağlık Sorunları: Kadın Sorunları.” Şu kitapta: Haz. Türk Tabipleri Birliği. Savaş, Göç ve Sağlık. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 52-57.
- Polat, Doğan Şafak (2016). Uluslararası Politikada Suriye Krizi. İstanbul. Beta Basım A.Ş.
- Teater, Barbra (2015). Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri (Çev. Ed. A. Karatay). Ankara: Nika Yayınevi.
- Thompson, Neil (2013). Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak (Çev. B. Yıldırım, B. H. Eren vd). Ankara: Dipnot Yayınları
- Toksöz, Gülay (2006). Uluslararası Emek Göçü. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turan, Nihal (2012). Birey ve Aileler İle Sosyal Hizmet. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:021.
- Uğur, Suat (2013). Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Neşide, Kazım Yıldırım (2008). Sosyal Hizmete Giriş. Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.
- Zastrow, Charles (2013). Sosyal Hizmete Giriş. Ankara: Nika Yayınevi.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

- Adamson Fiona B. (2006). “Crossing Borders: International Migration and National Security.” *International Security*, 31(1), 165-199.
- Ağır, Osman (2017). “Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme”. *KAYSEM* 11. Elazığ. 111-128.
- Akbaş, İsmet (2018). “İklim Değişikliği ve İklim Mültecileri: Genel Bir Bakış.” *International Social Sciences Studies Journal*, 4(24), 5159-5172.
- Akkoç, S., Muhammed Tok, Ahmet Hasıripi (2017). “Mülteci ve Sığınmacı Hastalara Sağlık Hizmeti Sunulurken Sağlık Çalışanlarının Yaşadığı Sorunlar”. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 4(1): 23-27.

- Akkoyunlu Ertan, Kıvılcım, Birol Ertan (2017). “Türkiye’nin Göç Politikası.” İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, 1(2), 7-39.
- Akman, Kaan (2019). Türkiye’deki Sığınmacılara Yönelik Politikalarda Belediyelerin Rolü: Samsun İli Örneği. Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Aksoy, Zeynep (2012). “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim.” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(20), 292-303.
- Başak, Cengiz (2011). Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler. Ankara: İçişleri Bakanlığı Genel Yayın No: 686.
- Bay, A., Selin Bahçalı, Selver Özözen Kahraman (2015). “Türkiye Üzerinden Gerçekleşen Düzensiz Göçler Üzerine Bir Düzenleme”. (Ed.) Salih Şahin, Alper Uzun vd. Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi. Ankara: Pegem Akademi: 374-384
- Bayındır Goularas, Gökçe, “1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerinin Yaşatılması.” Alternatif Politika Dergisi, 4(2), 129-146.
- Bayraklı, Cemile (2007). Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları’nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği. Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bekarca Şen Asiye (2019). Suriyelilerin Türkiye’ye Sığınma Deneyimi ve Sosyal Hizmet Müdahalesine Yönelik Fenomenolojik Araştırma. Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bozdemir, Rumeysa, Nurdan Duman (2020). “Sosyal Hizmet ve Sosyal Adalet Savunuculuğu.” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13(69), 1106-1112.
- British Association of Social Workers (2014). The Code of Ethics for Social Work. Birmingham: BASW.
- Buz, Sema (2018). “Türkiye’de Sığınmacı ve Mültecilerin Toplumsal Kabulü ve Sosyal Uyumu”. (Ed.) Uğru Tekin. Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mültecilerle Sosyal Hizmet. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Cankurtaran, Özlem, Hande Albayrak (2019). Suriye’den Türkiye’ye Kadın Olmak. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Claiborne, Nancy (2004). “Presence of Social Workers in Nongovernment Organizations.” Social Work, 49(2), 207-218.
- Çağlar, Türken (2018). “Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve.” Sosyal Bilimler Dergisi, 5(8), 26-49.
- Çaha, Ömer, Adem Çaylak, Hüseyin Tutar (2013). TRA2 Bölgesi Sivil Toplum Kuruluşları Profili. Ankara: SERKA Kalkınma Ajansı. Şubat, 2013.
- Çakran, Şebnem, Veysel Eren (2017). “Mülteci Plitikası:Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması.” Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39), 1-30.

- Çamur, Adil (2017). “Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Sorumluluğu: İzmir Örneği”. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), 113-129.
- Çelebi, Özge, Aslıhan Polat (2018). “Yarının Kadınları Suriyeli Kadınlarla Özgün Bir Kendine Yardım Grup Çalışması.” KOU Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(3), 81-87.
- Çelik, Kezban (2018). Kültürlerarası Duyarlılık ve Birlikte Yaşam. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Çiftçi, Cengiz (2012). Sivil Toplum: Kökenler, Örgütlenme ve Çalışma Yaklaşımları, Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilme Projesi. Avrupa Birliği. 2010-2012.
- Çorabatır, Metin, Fikret Hassa (2013). Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor. Ankara: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi.
- Dhavaleshwar, Chidanand (2016). “The Roles of Social Worker in Community Development.” International Research Journal of Social Sciences, 5(10), 61-63.
- Dindarık, Nazlıcan, Yahya Fidan (2020). “Türkiye’de Mültecilerin Yaşadıkları Bölgelere Yönelik İnsani Yardım Lojistiği: Kızılay Örneği”. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(2), 135-154
- Dönmez Kara, Canan Öykü (2015). Göç Bağlamında Uluslararası İş Birliği ve Türkiye’nin Politikaları. Doktora Yeterlik Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ekici, Süleyman, Gökhan Tuncel (2015). “Göç ve İnsan.” Birey ve Toplum Dergisi, 5(9), 9-22.
- Ekinci, Mehmet Uğur (2016). Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. 64.
- Emin, Müberra Nur (2016). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları. İstanbul: Siyaset, Eğitim ve Toplum Araştırmaları Vakfı. 153.
- Erbay, Ercüment, Tarık Tuncay (2006). “Sosyal Hizmet Bakışıyla Kadın İstihdamı.” Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 17(2), 25-40.
- Erdoğan, Murat (2017). Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları. Ocak 2017.
- Erdoğan, Murat (2019). Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler. Konrad Adenauer Stiftung. Eylül 2019.
- Genç, Yusuf (2009). “Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları”. Kamuda Sosyal Politika Dergisi, 9, 60-67.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). Türkiye Göç Raporu. Ankara: Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı. Yayın 40.

- Günay, E., Dilek Atılgan, Emine Serin (2017). “Dünyada ve Türkiye’de Güç Yönetimi”. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2): 37-60.
- Güngör, Fethi (2018). Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul’daki Suriyeli Sığınmacılar Örneği. Doktora Yeterlilik Tezi. Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- IOM (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. İkinci Baskı. No:31.
- IOM (2020). World Migration Report. Geneva: International Organization for Migration. 2020.
- İçduygu A., Sema Erder, Faruk Gençkaya, (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. İstanbul: Mirekoç Raporları-Koç Üniversitesi 1/2014.
- İNSAMER (2016). Küresel Bilek Güreşi: Uluslararası Güçlerin Suriye Politikası. İstanbul. Pelikan Basım.
- İNSAMER (2017). AB-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi. İstanbul. Pelikan Basım.
- Kahraman, S., Şaban Tanıyıcı, Önder Kutlu (2019). “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yabancı Göçmenler”. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(10), 44-67.
- Kalkınma Bakanlığı (2014). Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara, 2014.
- Kalkınma Bakanlığı (2018). Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara, 2018.
- Kamu Denetçiliği Kurumu (2018). Türkiye’deki Suriyeliler Özel Rapor. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.
- Kara, Polat, Recep Korkut (2010). “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler.” Türk İdare Dergisi, (467), 153-162.
- Kara, Yunus (2019). “Makro Sosyal Hizmet Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi.” Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 155-169.
- Karakuş, Selami (2019). Geçici Koruma Altındaki Sığınmacıların Topluma Yerel Yönetimlerin Rolü: Pendik ve Tuzla Belediyeleri Örneği. Yüksek lisans yeterlilik tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaur, Baljinder, J.M. Singh, B.R. Garg vd (2011). “Causes and Impact of Labour Migration: A Case Study of Punjab Agriculture.” Agricultural Economics Research Review. Department of Economics & Sociology Punjab Agricultural University, Ludhiana, Vol: 24. 459-466.
- Kaya, Ayhan (2017). “İstanbul Mülteciler İçin Cennet mi Cehennem mi? : Suriyeli Mültecilerin Kentsel Alandaki Halleri.” Toplum ve Bilim Dergisi, 140, 42-68.

- Kaya, H., Gökçe Baykuzu Gündüz, Gülsen Erden (2020). “Mülteci ve Sığınmacı Çocuklarda Yüksek yararın Değerlendirilmesi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2): 764-790.
- Kaya, Mahmut (2017). “Türkiye’deki Savaş Mağduru Engelli Suriyeli Mültecilerin Toplumsal Hayata Adaptasyon Süreçleri: Özel ve Kamusal Alan Engelleri.” *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 127-144.
- Keyman, Fuat (2004). *Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. NO:3, 2004.
- Kınık, Kerem (2010). “Göç, Sürgün ve İltica.” *Hayat Sağlık Dergisi*. Sayı 2. 36-39.
- Koç, Süleyman (2019). *Türkiye’nin Göç Politikası ve Uygulaması: İl Göç İdaresi Uzmanları İdaresi Gözüyle Konya ve Hatay Örnekleri*. Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Koçak, Yüksel, Elvan Terzi (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Etkileri ve Çözüm Önerileri”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3. Sayı 3. 163-184.
- Koray, Meryem, Hasan Ejder Temiz (2014). “Merkezle Yönetimle İlişkiler, kısıtlar ve Harcamalar Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik ve Dört Büyükşehir Belediyesi Açısından Uygulamalar”, 42(3), 11-60.
- Korkut, Recep (2010). *Türkiye’de Sığınmacı ve Mülteciler*. Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kösen, Kardelen (2018). “LGBTİ Mültecilerin Sorunları: Biyografik Bir Analiz”. (Ed.) Uğru Tekin. *Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mültecilerle Sosyal Hizmet*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Kütük, Birsan Şahin (2015). “Türkiye’den Batı Avrupa’ya İşçi Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansımaları.” *Sosyoloji Konferansları*, (52), 609-654.
- Lecaj, Fjolla (2019). “Küreselleşme ve Kadın.” *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 3(1), 49-58.
- LGBTT Hakları Platformu (2008). *LGBTT Bireylerinin İnsan Hakları Raporu*. Ankara: LGBTT Hakları Platformu.
- Mackreath, Helen, Şevin Gülfer Sağnıç (2017). *Türkiye’de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler*. İstanbul: Yurttaşlık Derneği. Mart 2017.
- Marsh, C. Jeanne (2004). “Social Work in a Multicultural Society.” *Social Work*, 49(1), 5-6.
- Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı (2012). *Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü Türkiye Durum Özeti*. Friedrich Ebert Stiftung. Mayıs 2012.
- Molbay, Rena (2019). *Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Sığınmacılar Kousundaki Rolü*. Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Nişancı, A., Rumeysa Kahraman, Yusuf Alçelik vd (2020). “Working with Refugees During COVID-19: Social Worker Voices from Turkey”. *International Social Work*, 63(5), 685-690
- Opitz-Stapleton, Sarah, Nadin Rebecca, Charlene Watson, Jan Kellett (2017). ‘Climate Change, Migration and Displacement’ United Nations Development Programme. 1-35.
- Orhan, Oytun, Sabiha Senyücel Gündoğar (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. 195.
- ORSAM (2012). Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi. Rapor: 22, Haziran.
- Ökmen, Özgür (2010). Yabancılar Hukukunda Göçmenler. Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.
- Özdemir, Çağatay (2016). “Suriye’de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?” *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2 (2). 81-102.
- Özdemir, Erol (2017). “Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri.” *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. 1 (3). 114-140.
- Özgür, Özge (2010). “Çokkültürcü Sosyal Hizmet: Eleştirel Bir Bakış.” *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 81-104.
- Öztürk, Mustafa, Nihat Altuntepe (2008). “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması.” *Journal of Yaşar University*, 3(11), 1587-1625.
- Pehlivan, Kevser (2018). Medeni Haklar ve Hizmetlere Erişimle İlgili Mülteci Kadınların Güçlendirilmesi. Hatay: Hayata Destek Derneği.
- Robinson, Kim (2013). “Voices from the Front Line: Social Work With Refugees and Asylum Seekers in Australia and the UK.” *British Journal of Social Work*, 44(6), 1602-1620.
- Russell, Marry N., Bonnie White (2001). “Practice With Immigrants and Refugees.” *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*, 9(3-4), 73-92.
- Sağlam, Serdar (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme.” *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (5), 33-44.
- Sahloul, Z., Abdul Ghani Sankri-Tarbichi, Mazen Kherallah (2012). “Evaluation report of Health Care Services at the Syrian Refugee Camps in Turkey”. *Avicenna Journal Of Medicine*, 2 (2): 25-28.
- Sayın, Y., Ahmet Usanmaz, Fırat Aslangiri (2016). “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.

- Sepetçioğlu, Tuncay Ercan (2014). “İki Tarihsel Eski Kavram, Bir Sosyo-Kültürel Yeni Kimlik : Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?.” Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 180(180), 49-84.
- Sevinç, İsmail (2015). “Sosyal Belediyecilik Uygulamalarında Kent Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği”. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 22(1), 201-218.
- Sirkeci, İbrahim, M. Murat Yüceşahin (2014). “Türkiye’de Göç Çalışmaları.” Göç Dergisi, 1(1), 1-10.
- Şahin, Mehmet, Özge Uysal Şahin (2014). “Arap Baharı’nın Türkiye Ekonomisine Etkileri.” Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 23, 171-187.
- Şahin, Şükran (2019). Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Politikaları, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi Örneği. Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şavlı, Tuba (2014). Sivil Toplum Analizi ve TR83 Bölgesi Sivil Toplum Geliştirme Stratejisi. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. Nisan 2014.
- Şeker, Aziz, Gökhan Kurt (2018). “Bir Sosyal Politika Alanı Olarak Yaşlılık ve Sosyal Hizmet Uygulamaları.” Nüfusbilim Dergisi, (40), 7-30.
- Şen, Bülent, Celal Altın (2018). “Mevsimlik Göç ve Yoksulluk İlişkisi: Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği.” Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, 11(23), 174-192.
- Şen, Mustafa (2014). “Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi.” Çalışma ve Toplum Dergisi, (1), 231-256.
- Şenkal, Abdülkadir (2003). “Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri.” Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0(45), 97-126.
- Şenoğlu, Rumeysa (2020). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kamu Hizmetlerinden Yararlandırılması: Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. 2020/05.
- Tepeciklioğlu, Ali Onur, Elem Eyice Tepeciklioğlu (2015). “Teoriden Pratiğe: Suriye Krizi ve Uluslararası Toplum.” SBF Dergisi, 70 (1), 163-193.
- Topçuoğlu, Atasü, Reyhan (2014). “Hayatı Değiştirmek İçin Yola Çıkanlar-Yola Çıkınca Değişen Hayatlar: Bir Müracaatçı Grubu Olarak Göçmen Çocuklar.” Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 25(1), 89-107. .
- Tuncay, Tarık, Sunay İl (2006). “Sosyal Hizmette Baskı Karşısı Uygulama Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği.” Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 17(2), 59-71.
- Turkish Red Crescent, World Food Programme (2019). Refugees in Turkey: Livelihoods Survey Findings. Ankara, Turkey.
- TUSEV (2006). Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Değişim Süreci Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu. İstanbul: TUSEV Yayınları.

- Türk, Gül Dilek (2016). “Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme”. Marmara İletişim Dergisi, 25, 145-157.
- Türk Kızılay (2017). Göç İstatistik Raporu. Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü. 2017 Raporu.
- Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü (2020). Suriye İnsani Yardım Operasyonu. Ekim 2020.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu (2012). Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu. 24. Dönem, 3. Yasama Yılı, 2012.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu (2018). Göç ve Uyum Raporu. 26. Dönem, 3. Yasama Yılı, 2018.
- Uçan, G., Selda İldan Çalım, Şeyda Yıldırım (2015). “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sağlık İletişimi Alanındaki Rol ve Fonksiyonları”. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(4): 91-100.
- Uluç, Vahap (2014). “Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi.” C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14(1), 399-418.
- Ulutaş, Ünlütürk Çağla (2009). “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek.” Çalışma ve Toplum Dergisi, 2, 25-40.
- Usta, M. E., İrfan Arkan, Yahya Şahin vd (2018). “Suriyeli Eğitimcilerin Gözünden Geçici Eğitim Merkezlerinde Karşılaşılan Sorunların İncelenmesi”. El-Ruha Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi. 173-188.
- Uzun, Aytül (2015). “Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi.” Ankara Barosu Dergisi, 1, 107-120.
- Uzunbaş, Şerif, Elif Gölçearsan Çiftçi (2019). “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Kültürel Yetkinliği Geliştirmenin Önemi.” Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 30(1), 213-230.
- Ünal, Burcu, Leyla Gülseren (2020). “COVID-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet.” Klinik Psikiyatri Dergisi, Dergisi, 23(Ek1), 89-94.
- Villasana, Danielle (2016). “Picturing Health: Challenges for Syrian Refugees in Turkey.” The Lancet, 388(10056), 2096-2103.
- Yalçınkaya, Hakan (2017). “Küreselleşmenin Beyin Göçü Üzerindeki Etkisi: Türkiye.” Journal of Social and Humanities Sciences Research, 4(14), 1646-1654.
- Yaşama Dair Vakıf (2014). Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar. İstanbul: Taze Baskı Merkezi. Eylül 2014.
- Yıldırımoglu, Hakan (2005). “Uluslararası Emek Göçü: Almanya’ya Türk Emek Göçü.” Kamu-İş Dergisi, 8(1),

- Yılmaz, Abdullah (2014). “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri.” *Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.
- Yılmaz, Eren Alper (2019). 2011 Sonrası Türkiye’ye Gelen Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sorunları: Aydın İlinde Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yılmaz, Metin (2017). “Samsun’daki Ortadoğu Kökenli Göçmenlerin Entegrasyon Sorunu ve Resmi-Sivil Oluşumların Çözüm Odaklı Faaliyetleri”. (Ed.) Osman Köse. Geçmişten Günümüze Göç. Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları; 465-476.
- Yiğiter, Sibel Çelikel (2016). “Mevsimlik Tarım İşçileri ve Görünmeyen Riskleri”. (Ed.) Ahmet Diken ve Abdulkadir Buluş. Uygulamalı Bilimler Kongresi: Göç, Yoksulluk ve İstihdam. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalar Bilimler Yüksekokulu: 61-70.
- Yüksel, Leyla, Zeynep Hiçdurmaz (2019). “Misafir İşçiden Yaşlı Göçmene Avrupa’da Yaşlanan Göçmenlerin Sorunları: Fransa Örneği.” *Journal of Economy Culture and Society*, 59, 213-234. .
- Zengin, Oğuzhan, Özgür Altındağ (2016). “Bir İnsan Hakları Mesleği Olarak Sosyal Hizmet.” *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 27(1), 179-190.
- Webb, Rita (2014). Multiculturalism: İmlications for Culturally Competent Social Work Practice. The National Association of Social Workers. August 2014.
- World Bank (2015). Turkey’s Response to the Syrian Refugee Crisis and the Road Ahead. World Bank Group. 102184
21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü (2013). Suriye Krizinin Kronolojisi. Erişim Adresi: <https://21yyte.org/tr/merkezler/bölgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/suriye-krizinin-kronolojisi> /Erişim Tarihi: 15.02.2020.

3. Elektronik Kaynaklar

- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). “Yabancıların Çalışma İzinleri”. Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/63117/yabanciizin2019.pdf> Erişim Tarihi:28.07.2020.
- Akay, Hale, Emel Kurma (t.y.). Erişim Adresi: https://stk.bilgi.edu.tr/media/cd/01/doc/okuma_01-2.pdf / Erişim Tarihi: 15.11.2020
- Akbaş, Emrah, Melek Zubaroğlu Yanardağ, Umut Yanardağ (t.y.). Göç ve Sosyal Hizmet. Erişim Adresi: http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyalhizmet1t_ao/gocvesoshiz.pdf / Erişim Tarihi: 15.12.2020

- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2016). Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında. Erişim Adresi: afad.gov.tr/suriye-raporlari Erişim Tarihi: 26.06.2020.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2017). Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Erişim Adresi: afad.gov.tr/suriye-raporlari Erişim Tarihi: 26.06.2020.
- Birleşmiş Milletler (1951). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. Erişim Adresi: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> / Erişim Adresi: 20.05.2020.
- Canadian Geographic Education (2019). ‘Migration in Canada.’ Erişim Adresi: cangeoeducation.ca Erişim Tarihi: 08.12.2019.
- Cılga, Melih (2020). Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve STK’lar. Erişim Adresi: <https://medium.com/@melihcılga> / Erişim Tarihi: 28.07.2020.
- Mülteciler Derneği (2019). Türkiye’deki Suriyeli Sayısı. Erişim Adresi: <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-aralik-2019> / Erişim Tarihi: 15.04.2020.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Geçici Koruma. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> / Erişim Tarihi: 10.12.2020.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> / Erişim Tarihi: 10.12.2020.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Geçici Koruma Yönetmeliği. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kanunu-ve-yonetmeliği> / Erişim Tarihi: 16.04.2020
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Göç Tarihi. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> / Erişim Tarihi: 23.07.2019.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). İstatistikler. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> / Erişim Tarihi: 24.07.2019.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Yabancılar. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr> / Erişim Tarihi: 10.12.2020.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati> / Erişim Tarihi: 20.04.2020.
- Haberler.com (2020). Okula Kayıt İçin Destek Programı’nın Açılış Toplantısı Ankara’da Yapıldı. Erişim Adresi: <https://www.haberler.com/okula-kayit-icin-destek-programi-ninacilis-12789524-haberi/> Erişim Tarihi: 02.12.2020.
- Hayata Destek Derneği (2020). Hakkımızda. Erişim Adresi: <https://hayatadestek.org/hakkimizda> / Erişim Tarihi: 01.12.2020.

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). Birleşmiş Milletler. Erişim Adresi: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads-2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf> / Erişim Tarihi: 12.11.2020
- <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf>
- International Federation Of Social Workers (1998). Refugees. Erişim Adresi: <https://ifsw.org/refugees/> / Erişim Tarihi: 15.07.2020.
- Kandemir, Murat (2015). Kanada ve ABD Göçmenlik Politikalarının Karşılaştırılması. Erişim Adresi: muratkandemir25.blogspot.com/2015/08/kanada-ve-abd-gocmenlik-politikalarinn.html Erişim Tarihi: 07.03.2020
- MAZLUMDER (2014). Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu. Erişim Adresi: <https://istanbul.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kmap-disinda-yasayan-suriyeliikadin/1116> Erişim Tarihi: 04.06.2020.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2020). Hayat Boyu Öğrenme (2020-Ocak). Erişim Adresi: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_11/18114946_17155955_3_KASIM_2020__YINTERNET_BULTENY_Sunu.pdf Erişim Tarihi: 10.12.2020.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri. Erişim Adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> Erişim Tarihi: 20.06.2020.
- Mülteciler Derneği (2020). Hakkımızda. Erişim Adresi: <https://multeciler.org.tr/> / Erişim Tarihi: 01.12.2020.
- Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (2020). Biz Kimiz. Erişim Adresi: <https://msyd.org/biz-kimiz/> / Erişim Tarihi: 01.12.2020.
- Sağlık Bakanlığı (2020). Göçmen Sağlığı Merkezleri. Erişim Adresi: <http://hsgm.saglik.gov.tr/tr/gocmen-sagligi-merkezleri.html> Erişim Tarihi: 5.12.2020.
- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (2020). Biz Kimiz. Erişim Adresi: <http://sgdd.org.tr/who-we-are/> / Erişim Tarihi: 01.12.2020
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2020). İstatistikler Dernek Sayıları. Erişim Adresi: <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari> / Erişim Tarihi: 15.11.2020.
- Türk Kızılay (2015). Suriyelilere Toplum Merkezleri İle Destek. Erişim Adresi: <https://kizilay.org.tr/haber/KurumsalHaberDetay/2309> / Erişim Tarihi: 15.06.2020.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2005). Belediye Kanunu. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> / Erişim Tarihi: 15.07.2020.
- UNİCEF (2016). Köklerinden Koparılan Çocuklar: Mülteci ve Göçmen Çocukların Maruz Kaldığı ve Giderek Büyüyen Kriz. Erişim Adresi: https://www.unicef.org/turkey/media/2219/file/TURmedia_Uprooted-ES-Turkish.pdf%20.pdf / Erişim Tarihi: 04.06.2020.

United Nations High Commissioner for Refugees (2019). Refugee Data Finder. Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> Erişim Tarihi: 10.03.2020

United Nations High Commissioner for Refugees (2019). Situations. United Nations. Erişim Adresi: <http://data2.unhcr.org/en/situations/syria/> Erişim Tarihi: 10.03.2020.

World Economic Forum (2107). Migration and Its Impact on Cities. Erişim Adresi: http://www3.weforum.org/docs/Migration_Impact_Cities_report_2017_low.pdf 15-17. Erişim Tarihi: 01.11.2019.

EK

BİREYLE GÖRÜŞME FORMU

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim: Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

Mesleki Deneyim Süreniz ve Çalışma Alanlarınız:

Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilere Yönelik Faaliyet Gösteren STK'lardaki Deneyim Süreniz:

Bildiğiniz Diller:

Kuruluşunuzda Çalıştığınız Pozisyon ve Program:

1. Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik faaliyet yürüten STK'ların hak temelli ya da ihtiyaç temelli çalıştıkları görülmektedir. Siz çalıştığınız kuruluşun sahip olduğu anlayış çerçevesinde yürütülen faaliyetleri ne şekilde değerlendirirsiniz?
2. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin kuruluşunuzun hizmetlerine erişim sürecinin ne şekilde gerçekleştiğini açıklar mısınız?
3. Korunma altında olmanın yanında farklı bir dezavantajlı gruba ait olmanın (kadın ve mülteci olmak, ya da LGBT ve mülteci olmak vb.) STK'ların hizmetlerine ulaşmada kişilere avantaj ya da dezavantaj sağlıyor mu?
4. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim, barınma, sağlık ya da yasal haklarının savunulması gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında STK'ların rolünü ne şekilde tanımlarsınız?
5. Çalıştığınız STK'nın resmi kuruluşlarla ilişkisi nasıl, bu ilişkiyi olumlu ya da olumsuz belirleyen etmenler neler? Diğer STK'larla olan ilişkilerinizi ne şekilde değerlendirirsiniz?
6. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ülkemize sosyal uyumlarının sağlanmasında STK'ların rolünü ne şekilde tanımlarsınız?
7. Son yıllarda ülkemizde tartışılan Suriyeli karşıtlığı konusu sizce STK'ların çalışmalarını ne şekilde etkiliyor?
8. Sosyal hizmetin çalışma boyutlarından olan mikro, mezzo ve makro düzeydeki çalışmaların neler olduğunu söyleyebilirsiniz?

9. Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışırken sosyal hizmetin hangi rol ve yaklaşımlarını sıklıkla kullanıyorsunuz?
10. Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan bir sosyal hizmet uzmanı olarak “müracaatçıyı kabul etme ilkesini” uygulamak konusunda kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
11. Çalıştığınız kuruluştaki gerçekleştirilen multidisipliner çalışmalarda sosyal hizmetin diğer disiplinlere olan katkısını nasıl değerlendirirsiniz?
12. Alanda karşılaştığınız direnç, zorluk ve kolaylıkları neler olduğunu söyleyebilir misiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Faruk KOÇ

Doğum Yeri ve Tarihi: [REDACTED]

E-mail Adresi: [REDACTED]

Eğitim Durumu

Lise Öğrenimi: Van Atatürk Anadolu Lisesi

Lisans Öğrenimi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

Stajlar

Aydın Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Birimi (18.02.2015-20.05.2015)

Aydın/Efeler Sosyal Hizmet Merkezi (28.09.2015-23.12.2015)

Nazilli Orhangazi Ortaokulu (18.02.2016-20.05.2016)

Kocaeli Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi (13.03.2019-31.02.2019)

Yayınlar

Aslantürk, Hüsnünur, Faruk Koç (2019). ‘Sosyal Hizmet Lisans Öğrencilerinin Evlat Edinme Yoluyla Kurulmuş Tek Ebeveynli Aileler Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri: Kocaeli Üniversitesi Örneği.’ Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi. 30 (3). 814-842.